

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ:
КОНКУРЕНТНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ**

**Матеріали V всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
2 червня 2022 року**

Львів

«Галицька видавнича спілка»

2022

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ: КОНКУРЕНТНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ: Матеріали V всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції – Львів: ТЗОВ «Галицька видавнича спілка», 2022. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM)

Науково-практична інтернет-конференція проводилася з метою обміну досвідом між науковцями й практиками у сфері публічного управління та адміністрування, розширення тематики міждисциплінарних досліджень, підвищення якості виконання наукових розробок, координації наукової співпраці між науковими інституціями, публічною сферою та бізнес-середовищем, розроблення рекомендацій з відновлення конкурентоспроможності держави у післявоєнний період.

На конференції обговорювались кризи в публічному управлінні та адмініструванні та їх вплив на становлення державності; публічне управління та адміністрування у відновленні економічної системи у післявоєнний період – світовий досвід; управління людськими ресурсами та соціальна політика в воєнний та післявоєнний періодах; вплив публічного управління та адміністрування на відновлення конкурентоспроможності держави в післявоєнний період.

За зміст та мовно-стилістичне редагування відповідальність несуть автори

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ!

Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності» п'ятий рік поспіль проводить кафедра теоретичної та прикладної економіки, що належить до Інституту адміністрування та післядипломної освіти Національного університету «Львівська політехніка».

Участь в конференції взяли представники вишів, науково-дослідних установ, інститутів, практики з таких міст, як Київ, Львів, Одеса, Харків, Хмельницький, Тернопіль, Івано-Франківськ, тощо. На всеукраїнському рівні обговорено роль публічної сфери у відбудові України в післявоєнний період, окреслено ключові напрями реформування публічного управління та адміністрування. Серед учасників конференції були науковці та практики з трьох наукових сфер – економіки, права та державного управління, що дало змогу всесторонньо обговорити не лише кризи в публічному управлінні та адмініструванні, але й інші тематичні напрями конференції.

Серед сфер господарювання найбільше уваги привернуто до проблем публічного управління та адміністрування в бюджетній сфері, енергозабезпеченні, агропромислового комплексу, а також соціальної політики тощо. Учасники конференції висвітлили проблеми управління бізнесом у взаємодії з публічною сферою, конкурентного розвитку регіонів, в т.ч. перспективи розвитку прикордонних регіонів у післявоєнний період тощо.

Матеріали V всеукраїнської науково-практичної конференції «Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності» дадуть можливість ознайомитись з актуальними проблемами публічного управління та адміністрування не лише учасникам конференції, але й широкому колу зацікавлених читачів.

**Директор Інституту адміністрування та
післядипломної освіти Національного
університету «Львівська політехніка»**

Л.М.Пилипенко

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова комітету:

- Пилипенко Любомир Миколайович – директор Інституту адміністрування та післядипломної освіти Національного університету “Львівська політехніка”, д.е.н., доц.

Заступник голови комітету:

- Поплавська Жанна Василівна – завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка», д.е.н., професор;

Члени організаційного комітету:

- Данилович-Кропивницька М.Л. – доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету “Львівська політехніка”, к.е.н., доц.;
- Михальчишин Н.Л. – доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету “Львівська політехніка”, к.е.н., доц.;
- Іличок Богдан Іванович – доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету “Львівська політехніка”, к.е.н., доц.

ЗМІСТ

БЕЗЕ А. О., КОРИЦЬКА О. І.	<i>ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВІЙНИ</i>	9
БЛЯНСЬКА Л.О., ЗОМЧАК Л.М.	<i>ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ ВІД МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ</i>	10
БОБИК Т. В., КОМАРИНЕЦЬ С.О.	<i>ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ</i>	11
ВАСИЛЕВИЧ А.О., МИХАЛЬЧИШИН Н.Л.	<i>ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОРІЄНТИ</i>	12
ВЕРБОВСЬКА Л.С., БОДНАР Г. Ф.	<i>ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ НА ТЕРИТОРІЇ РЕЛОКАЦІЇ</i>	13
ВОЛЯНСЬКИЙ О.Р.	<i>ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ ДО, ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	14
ГАЛЮК І. Б., МИХАЙЛЮК В. Р.	<i>СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНІХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД</i>	16
ГРИЦЮК Т.В., КОРИЦЬКА О. І.	<i>УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	17
ДАНИЛОВИЧ- КРОПИВНИЦЬКА М.Л.	<i>ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ФРАНЧАЙЗИНГОВИХ МЕРЕЖ У ЛЬВІВСЬКОМУ РЕГІОНІ</i>	18
ДМИТРУК В.В.	<i>ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ЦІННІСНО ЗОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ НА НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ</i>	19
ДРЕВАЛЬ Ю.Д.	<i>ПРАВОВА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	21
ЖУКОВА Є.О.	<i>СПРИЯЛЬНЕ ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК ВИД ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ</i>	22
ЗАВЕРБНИЙ А.С., ЗАВЕРБНИЙ С.А.	<i>ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОДИ</i>	25
ЗМИСНА І.І., ПИЛИПЕНКО Л.М.	<i>СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	26
ІВАНИЦЬКА Н.Б.	<i>ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ</i>	28
ІВАСЬКЕВИЧ Х.І.	<i>ПЕРЕДУМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ</i>	29

ЛИЧОК Б. І., МАРМУЛЯК А. С.	<i>ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН</i>	30
КАНЦІР І. А.	<i>МАРКЕТИНГ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	31
КАСПРАК Б.В., КОМАРИНЕЦЬ С.О.	<i>ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ</i>	32
КОВАЛЕНКО О.О.	<i>РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ ТА ПРАВА НА ОПЛАТУ ПРАЦІ У ПЕРІОД РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНИЙ АСПЕКТ СУЧАСНОСТІ І МАЙБУТНЬОГО</i>	33
КВАСОВ О. І., КОРИЦЬКА О. І.	<i>ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ AUCHAN SA)</i>	35
КОЛОМІЄЦЬ В. І., КОРИЦЬКА О. І.	<i>УПРАВЛІННЯ ЗОЛOTOВАЛЮТНИМИ РЕЗРВАМИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПІСЛЯ 24.04.22</i>	36
КРЕЧКО О.М., МИХАЛЬЧИШИН Н. Л.	<i>ВИКЛИКИ ДЛЯ КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ</i>	38
КУРГАНСЬКА Е.І., ЗАЙЧКОВСЬКА А.О.	<i>БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ СКОРОЧЕННЯ</i>	40
КУРГАНСЬКА Е.І., ЛОГВІНОВСЬКА С.І.	<i>ОСОБЛИВОСТІ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	42
ЛАЙКО О. І., ЦИНАЛЄВСЬКА І. А.	<i>ПОЛІТИКА ЗГУРТОВАНOSTІ ЯК ПРЕРОГАТИВА У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД</i>	43
ЛЮБОХИНЕЦЬ Л.С., ТАНАСІЄНКО Н.П.	<i>ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ</i>	45
МАНДИЧ О.В., НАУМЕНКО А.О.	<i>КРЕДИТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В СФЕРІ ФІНАНСІВ</i>	47
МАНДЮК Я.Ю., САДОВА У.Я.	<i>БЛОКЧЕЙН ЯК СИСТЕМА ВІДНОСИН, ДРАЙВЕР ДОВІРИ ТА ЕЛЕМЕНТ ЦІННІСТЕЙ НОВОГО СУСПІЛЬСТВА: У ПОШУКУ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ</i>	48
МАРИНОВ Д.М.	<i>ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ</i>	50
МАЦИК Р.О.	<i>СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД</i>	51
МАШТАЛІР С.Г., КОМАРИНЕЦЬ С.О.	<i>ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ У ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ</i>	52
МЕЛЬНИК А.Ф.	<i>ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ</i>	53

МЕЛЬНИК М. І., ЗОМЧАК Л. М.	<i>МОДЕЛЬ ЗАЛЕЖНОСТІ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ВІД ОЧІКУВАНОЇ ТРИВАЛОСТІ ЖИТТЯ ПРИ НАРОДЖЕННІ</i>	56
МУЗИКА П.М., СОЛОМОНКО Д.О.	<i>МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ПОЛІТИЦІ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО ПІДКОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ</i>	57
ОЛІЙНИК Ю. Б., КОРИЦЬКА О. І.	<i>ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ВІЙНИ</i>	59
ПОПЛАВСЬКА Ж.В.	<i>РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У ВІДБУДОВІ КРАЇНИ</i>	61
ПУШАК Я. Я., ПРОКОПИШИН О. С., ТРУШКІНА Н. В.	<i>ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	62
ПУШАК Г.І., ЛИСАК М.М.	<i>ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ НАДАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	64
РИСІН В.В., РИСІН О.В.	<i>РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОТИДІСІЮ ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ</i>	66
РИСІН М. В., КУРЕЛЬЧУК А.О.	<i>ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД</i>	68
РОМАНЮК О.І., КОРИЦЬКА О. І.	<i>ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ЗАХИСТОМ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ПЕРІОДУ</i>	70
РУДА Ю.Т.	<i>ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІЗ УРАХУВАННЯМ МУЛЬТИКОЛІНЕАРНОСТІ ЧИННИКІВ</i>	71
СЕНІВ Л.А., ЛАХМАН М.А.	<i>ПРОБЛЕМИ МІСЬКИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ МІСТА ЛЬВОВА</i>	74
СКОРИК Г.І., ГУЛЬ В.А.	<i>ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ СВІТЛИХ НАФТОПРОДУКТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	76
СМОЛЯК М. А.	<i>ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК КРАЇН ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ВОЄН</i>	77
ТИТИШ Б.Й.	<i>ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК КОНКУРЕНЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ</i>	78
ТРЕВОГО О.І., СИДОРЧУК О.Г., ГОШОВСЬКА О.В.	<i>КРИЗА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ</i>	80
ТЮТЮННИК Г.О.	<i>ВІДНОВЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЗЮ МАРИКУЛЬТУРИ</i>	82
ФАБРИСОВА А.Д., МИХАЛЬЧИШИН Н.Л.	<i>ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ШАБІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ)</i>	85

ШАТАЛОВА Л.С.	<i>СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ</i>	87
ШАТНЕНКО К. О.	<i>ПОЛІТИКА ЗГУРТОВАНOSTI ЄС ТА ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ У ПРОГРАМАХ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА</i>	88
ШОПІНА І.М.	<i>УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ</i>	89
RUSLAN BILPENKO, OLGA KORYTSKA	<i>ETHICS OF FUNCTIONING OF SOME COMPANIES IN UKRAINE IN CONDITIONS OF WAR (ON THE EXAMPLE OF PHILIP MORRIS)</i>	92
СТЕПУРА Т. М., МЕЛНУК О. М.	<i>TRENDS OF FORMATION OF COMPETITIVE RELATIONS IN THE LABOR MARKET OF MILITARY ECONOMY</i>	93
	<i>ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ</i>	95

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Сьогодні Україна знаходиться на шляху до великих змін. Ці зміни, на жаль, були спричинені не різким науково-технічним прогресом, а війною, що розпочалася 24 лютого 2022 року, проте, більшість впевнені, що вона розпочалась ще раніше. На фоні бойових дій важливим є питання економіки, зокрема зміни у банківському секторі, який навіть попри воєнні дії все ще залишився оперативним і прибутковим. Отож, які фактори впливали на фінансовий стан банків, та як державне управління банківською системою впливало на збереження цього сектору економіки?

НБУ у своєму звіті констатує, що в I кварталі напад Росії суттєво змінив умови функціонування банківського сектору. Своєчасні кроки банків та НБУ для забезпечення безперебійної роботи фінансових установ, а також ефективні системи електронних платежів дали змогу подолати перші місяці війни з помірними втратами для фінансового сектору.

У відповідь на агресію Росії в лютому 2022 року були ліквідовані ВАТ «Міжнародний резервний банк» і ПАТ «Промінвестбанк» – два дочірні банки російських фінансових корпорацій з державним капіталом, на початок року вони мали 2% чистих активів банківського сектору. Тому наразі в Україні працює 69 банків.

Обсяг коштів клієнтів у банках зріс, що забезпечувало стабільно високий рівень ліквідності попри воєнні ризики. Кошти корпорацій під час війни зменшилися, найбільше в іноземній валюті. Переважно це відбулося через подальші виплати зарплат за одночасного зменшення виручки.

Після початку повномасштабної війни населення знизило попит на кредити. Натомість помірний попит на кредитні ресурси з боку корпорацій зберігся. Кредитуванню бізнесу сприяла держава, поліпшивши умови участі в урядових програмах. Так, воно теж постраждало – за балансовими даними кредитний портфель юридичних осіб зменшився на -0,4%, а з урахуванням девальвації на -7,1%. Відновлення кредитування в умовах воєнної агресії відбувається за рахунок програм уряду щодо компенсації процентних витрат, тому результат можна вважати задовільним. Слід також зазначити, що НБУ ухвалив рішення про підвищення ліквідності банківської системи шляхом зменшення вимог щодо формування резервів.

Макроекономічна ситуація зараз досить непроста: темпи інфляції зросли до 13,7% проти 10% за результатами січня. Але НБУ, враховуючи попередні помилки, залишив облікову ставку на рівні 10%, що є дуже похвальним рішенням. І хоча в мирний час це заборонено, схему фінансування дефіциту бюджету через купівлю «військових облігацій» Нацбанку можна вважати виправданою. Офіційний обмінний курс змінився на 7,2%, ослаблення гривні на позабанківському ринку було також дещо більшим, але не катастрофічним.

Залишки на рахунках українських клієнтів у іноземних банках зменшилися з майже \$5 млрд до \$2,5 млрд, що вказує на значний вплив валютної ліквідності й суттєве збільшення операцій щодо використання банківських карток за кордоном. З урахуванням форс-мажорних обставин, у банківській системі вистачило ліквідності витримати потужний неочікуваний удар. Багато банківських співробітників перейшли на роботу в дистанційному режимі. У цьому сенсі слід подякувати пандемії COVID-19 – багато організацій і спеціалістів навчилися працювати за таких умов. Стабільність банківської системи виступила складовою інституційної спроможності держави, що є запорукою нашої перемоги над ворогом.

ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ ВІД МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Дослідження динаміки валового внутрішнього продукту не втрачає своєї актуальності з часом та є основою для багатьох наукових робіт у всьому світі. Ця тема для досліджень є такою поширеною оскільки рівень ВВП вказує на національний добробут, рівень життя в країні та загалом на розвиток економіки певної країни. На даний момент на стан вітчизняної економіки впливає повномасштабне вторгнення росії в Україну, що в свою чергу також впливає на зміну величини валового внутрішнього продукту та показників від яких залежить його рівень. За таких обставин особливо актуальним є дослідження впливу величини зміни макроекономічних показників на величину ВВП.

Для визначення такого впливу виникає необхідність побудови моделі, яка б адекватно відображала зміни факторних ознак та їх вплив на результуючу змінну. Щоб побудувати модель, залежності ВВП від інших макроекономічних показників, було обрано такі ради даних, як кінцеві споживчі витрати домогосподарств (x_1), доходи населення (x_2), капітальні інвестиції (x_3) та номінальну вартість цінних паперів (x_4) на період з I кв 2014 по III кв 2021рр., які розглядаємо як факторні ознаки в даній моделі. Метою даного дослідження є застосування факторного аналізу для визначення кількісного впливу цих показників на ВВП.

Для побудови економетричної моделі використовуємо метод найменших квадратів, що дозволяє оцінити параметри множинної кореляційно-регресійної моделі, що показує залежність ВВП від факторних ознак. На основі статистичних даних з веб-порталів Державної служби статистики України [1] та Національного банку України [2] отримаємо таку вибірку кореляційно-регресійну модель: $\hat{y} = -40425,09 + 1,0073x_1 + 0,1751x_2 + 0,6260x_3 + 0,0716x_4$. Значення коефіцієнта множинної детермінації цієї моделі дорівнює 0,9756, тобто 97,56% дисперсії результуючої змінної пояснюють усіма факторними ознаками, які містить модель.

Далі для визначення адекватності моделі необхідно перевірити статистичну значущість параметрів за допомогою порівняння емпіричних значень параметрів з критичним значенням (що дорівнює табличному значенню t-статистики Стьюдента при заданому рівні значущості 0,01 та кількості ступенів вільності 26). Для нашої моделі розраховані емпіричні значення трьох коефіцієнтів множинної регресії менші за табличні – це свідчить про те, що коефіцієнти множинної регресії статистично незначущі. Оскільки, одночасно коефіцієнт множинної детермінації високий і існують статистично незначущі параметри то з ймовірністю $p = 1 - 0,01 = 0,99$ можна стверджувати, що наявна мультиколінеарність.

Мультиколінеарність між двома і більше ознаками не дозволяє чітко розподілити вплив факторних ознак на поведінку результуючої змінної і оцінювання коефіцієнтів регресії стає ненадійним. Наявність колінеарності між факторними ознаками призводить до зміщених оцінок параметрів моделі, на основі яких неможливо зробити конкретні висновки про результати взаємозв'язку результуючої змінної з факторними ознаками [3].

Щоб позбутись мультиколінеарності методом вилучення однієї або кількох корельованих факторних ознак за моделі, необхідно визначити між якими факторними ознаками існує зв'язок, для цього необхідно обчислити кореляційну матрицю. Розрахована кореляційна матриця значень коефіцієнтів парної кореляції наведена на рисунку 1.

	Витрати	Доходи	Інвестиції	ЦП
Витрати	1	0,9523328	0,73010439	0,91113143
Доходи	0,9523328	1	0,81003055	0,84873431
Інвестиції	0,7301044	0,8100305	1	0,61899768
ЦП	0,9111314	0,8487343	0,61899768	1

Рис. 1. Кореляційна матриця значень коефіцієнтів парної кореляції

Оскільки значення чотирьох коефіцієнтів парної кореляції більше 0,8, то це вказує не те, що між факторними ознаками, коефіцієнти парної кореляції яких більші за 0,8, існує мультиколінеарність. Саме показники з найбільшими значеннями коефіцієнтів парної кореляції необхідно вилучати з моделі в першу чергу. Першим кроком вилучаємо змінну (кінцеві споживчі витрати домогосподарств₁ з переліку факторних ознак моделі та будуємо залежність у від x_2 , x_3 та x_4 . Отримуємо таку вибірккову кореляційно-регресійну модель: $\hat{y} = -211000,6 + 0,7897x_2 + 0,3748x_3 + 0,3229x_4$. В цій моделі після перевірки статистичної значущості параметрів виявили, що один з параметрів є статистично незначущим. Повторна побудова кореляційно матриці показала, що наступним показником який необхідно вилучити є доходи населення.

Після другого послідовного вилучення факторної ознаки отримуємо таку вибірккову множинну кореляційно-регресійну модель $\hat{y} = -336369 + 2,4609x_3 + 0,6757x_4$ у якої всі параметри є статистично значущими, а значення коефіцієнта парної кореляції дорівнює 0,6189. У результаті можна побачити, що на зміну ВВП в моделі з багатьма факторними ознаками достатньо адекватно впливають тільки зміни обсягів капітальних інвестицій та номінальна вартість цінних паперів.

Оцінити кількісний вплив цих двох факторних ознак можна за допомогою оцінок параметрів, що в рівнянні регресії стоять біля факторних ознак. Коефіцієнт регресії 2,4609 біля x_3 вказує на те, що збільшення капітальних інвестицій на одиницю грошових коштів призведе до збільшення величини ВВП на 2,4609 грошових одиниць. Те ж стосується і оцінки параметра, що стоїть перед x_4 – збільшення номінальної вартості цінних паперів на одиницю спричинить збільшення ВВП на 0,6757 одиниць. Вільний член – 336369 вказує на те, що за відсутності капітальних інвестицій та цінних паперів в економічній системі ВВП (теоретично буде дорівнювати – 336369) практично буде дорівнювати нулю.

Отже, аналізуючи результати, бачимо, що вплив на обсяг ВВП чинить і обсяг капітальних інвестицій і номінальна вартість цінних паперів. Проте, також необхідно зазначити, що кінцеві споживчі витрати домогосподарств і доходи населення також впливають на зміну обсягу ВВП. Але за допомогою множинної кореляційно-регресійної моделі, їх кількісний вплив визначити неможливо, через існування кореляції між цими факторними ознаками. Напрямок для подальшого аналізу залежності валового внутрішнього продукту від інших показників, може бути дослідження залежності ВВП від показників фінансового сектору, оскільки в даному дослідженні був виявлений досить тісний зв'язок між результуючою змінною та номінальною вартістю цінних паперів.

1. Державна служба статистики України - дані за I кв 2014 – III кв 2021рр. подані на сайті <http://www.ukrstat.gov.ua/> : валовий внутрішній продукт (Статистична інформація – Національні рахунки – Квартальні національні рахунки – Валовий внутрішній продукт у фактичних цінах); кінцеві споживчі витрати домогосподарств за доходами населення (http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/vvp/ksv/ksv_dg_IIkv20_u.htm; http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/vvp/ksv/ksv_dg_IIkv20_u.htm); Капітальні інвестиції (Статистична інформація – Капітальні інвестиції – Капітальні інвестиції за видами активів)

2. Національний банк України - дані за I кв 2014 – III кв 2021рр. подані на сайті <https://bank.gov.ua/ua/> : номінальна вартість цінних паперів за [посиланням https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial](https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial)

3. Зомчак Л., Негрей М. Економетричне моделювання функціонування та розвитку аграрного сектору України. Київ: Компринт. 2018. 256 с.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Модернізація освіти в Україні спрямована на демократизацію та гуманізацію, тому необхідно впроваджувати інноваційні підходи, зокрема, в освіті людей з особливими потребами. Інклюзія є однією з основних тенденцій розвитку освіти людей з особливими потребами. Існує чимало проблем розвитку інклюзивної освіти в Україні, а саме професійна невідповідність педагогічних кадрів до роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, непристосованість споруд, недостатній ступінь розвитку нормативно-правової бази інклюзивної освіти, неналежне фінансування інклюзивних закладів, академічна переваженість навчальних програм, які важко адаптувати до освітніх потреб такої категорії дітей, низький рівень методичного забезпечення, негативне ставлення батьків повносправних дітей до інклюзивного навчання.

Розвиток інклюзивної освіти в Україні відбувається на основі зарубіжного досвіду. У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» було передбачено основні завдання освіти дітей з особливими освітніми потребами: удосконалення мережі спеціальних навчальних закладів, створення нових моделей та форм організації освіти для осіб з особливими освітніми потребами (відкриття дошкільних груп компенсуючого типу для дітей, які проживають у сільській місцевості); розширення практики інклюзивного та інтегрованого навчання в дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах дітей та молоді, що потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку. Однак, потрібно не копіювати досвід інших країн, з відмінними від України політичними, економічними та соціальними умовами, освітніми традиціями, а шукати свій шлях розвитку інклюзивного навчання. У цьому контексті, сучасний стан розвитку вітчизняної інклюзивної освіти можна охарактеризувати як неефективний, оскільки відбувається формальне перенесення успішних зарубіжних моделей освітньої інтеграції в процес навчання і виховання до вітчизняних загальноосвітніх закладів без їх всебічного осмислення та адаптації до реалій українського освітнього середовища. Розв'язання проблем розвитку інклюзивної освіти слід засновувати на врахуванні національних особливостей при наявності внутрішніх унікальних ресурсів.

Складними є проблеми нормативно-правового забезпечення розвитку інклюзивної освіти в Україні. Варто зазначити недосконалість і постійні зміни нормативно-правової бази інклюзивної освіти, невідповідність законодавства України нормам міжнародного права, не встановлено економічні та фінансові умови забезпечення права на освіту особам, які мають особливі освітні потреби. Вагомими є проблеми невідповідності сучасних освітніх програм індивідуальним потребам дітей, з одного боку, та недофінансування закладів загальної середньої освіти та перенавантаження педагогів, з іншого, зокрема, Закон України «Про загальну середню освіту» визначає верхню межу кількості учнів у класі (30). Проблеми організації інклюзивних закладів (класів), впровадження посади психолога та педагога-дефектолога в штатному розписі школи (класів), підготовки спеціальних навчальних програм для дітей із особливими освітніми потребами, закупівлі відповідного обладнання (спеціальних пристроїв), зокрема засобів для щоденного життя; допоміжних або альтернативних засобів спілкування, доступу до комп'ютера, пристосування для транспортних засобів, повинні розв'язуватися органами управління освіти.

Ефективна інклюзивна освіта передбачає формування, розвиток та функціонування спеціально організованого освітнього середовища, яке буде відповідати обсягам особливих освітніх потреб дітей (осіб). Осмислення реалій вітчизняної інклюзії на основі аналізу теоретичних і практичних основ світової освітньої інтеграції має допомогти у коригуванні вітчизняних інтеграційних процесів із національними особливостями розвитку для формування та ефективного функціонування такого середовища в Україні.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОРІЄНТИР

Стратегічний розвиток держав за певних обставин зупиняється або ж зазнає кардинальних змін. Воєнний стан, запроваджений на території України у 2022 році, став перешкодою в реалізації будь-яких планів та стратегій розвитку, які визначались як державою, так і територіальними громадами. Проте, потреба в переосмисленні стратегій розвитку, пошуку джерел та напрямів для відновлення країни зумовлює необхідність у визначенні перспектив подальшого розвитку держави, співробітництва у післявоєнний період. Більшість дослідників наголошують на абсолютно новій парадигмі подальшого розвитку України, що пов'язується з виходом на новий якісний рівень позиціонування держави в світовому просторі. Найкращою вбачається співпраця зі союзними державами, які володіють такими ж як і Україна цінностями політичного, культурного та економічного розвитку, наприклад Польщею, країнами Балтії.

Щодо Польщі, то в Україні її розглядають як «вікном у Європу». Політична еліта сусідньої країни ще в дев'яностих роках підтримувала Україну на шляху до Ради Європи та Організації з безпеки і співробітництва в Європі. Протягом останніх двадцяти років у Польщі сформувалася традиція – відносини з Україною стали домінуючими для президента, попри те, що згідно з конституцією, формування зовнішньої політики належить до компетенції уряду. Відносини між Україною та Польщею є динамічними, характеризуються поступальним розвитком українсько-польського співробітництва, що обумовлюється спільними національними інтересами країн-сусідів у багатьох сферах, їхніми глибинними історичними та культурними зв'язками. Ці відносини розвиваються з метою посилення безпеки та більш тісної співпраці, в т.ч. альянсу.

Вступ України до ЄС у воєнний період оцінюється по різному, проте деякі експерти вважають, що виділення коштів з ЄС на відбудову України, як члена ЄС, дасть можливість використовувати дієві механізми контролю за наданою допомогою. Тим більше, що європейська перспектива розвитку України світовою спільнотою не заперечується та підтверджена позицію українського суспільства. Однак, слід звернути увагу, що військові дії на території України, стали лакмусовим папірцем надійності існуючих союзів, ефективності функціонування наднаціональних органів. Ті, хто донедавна вважались гарантами безпеки, втрачають такий статус. Окремі країни через хитку політичну волю стали причиною початку процесів створення нових союзних утворень, наприклад, країн Балто-Чорноморського регіону. Поглиблення такого стратегічного партнерства дасть можливість сформувати сильний регіональний блок, який би протистояв загрозі зі Сходу. Зміна впливовості політичних союзів охоплює й соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів. Так, розпочато будівництво нового пункту пропуску «Нижанковичі-Мальховичі», за кошти польського кредиту заплановано модернізацію трьох пунктів пропуску: «Шегині-Медика», «Краківець-Корчова», «Рава-Руська-Гребенне», а також під'їзну інфраструктуру до існуючих пунктів пропуску. Таким чином, зниження бар'єрів для товаропотоків сприятиме розвитку прикордонних регіонів.

1. *Новий українсько-польський союз: реалії і перспективи.* Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-polshcha-soyuz-spivpratsya/31877283.html>.

2. *Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2017. – 89 с.*

3. *Унікальна ситуація, в якій можливо все: експерти оцінили ймовірність вступу України до ЄС. Слово і Діло.* URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/02/28/stattja/svit/unikalna-sytuacziya-yakij-mozhlyvo-vse-eksperty-ocziynyly-jmovirnist-vstupu-ukrayiny-yes>.

4. *Козицький М. Для України дуже важливо швидко і якісно модернізувати українсько-польське прикордоння.* URL: <https://old.loda.gov.ua/news?id=62682>

ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ НА ТЕРИТОРІЇ РЕЛОКАЦІЇ

Видавалося, що світова пандемія COVID-19 зкоректувала розвиток та діяльність багатьох галузей, навчила жити та працювати в умовах турбулентного швидкозмінного середовища, однак двадцять четверте люте 2022 року змінило Україну та світ докорінно.

Бізнес, звик до діяльності в умовах змін, вчасно реагувати на виклики та приймати правильні управлінські рішення. Керівники підприємств чи ТОП- менеджмент великих компаній, які вчасно прийняли рішення щодо релокації спасли не тільки виробничі потужності, але й саме цінне, персонал. Перш ніж релокуватися, необхідно було бути впевненими, що є достатньо виробничих площ, підведено комунікації, санітарні умови дозволять працювати, можливості налагодити логістику, а головне, можливості розселення персоналу, тощо.

Географія релокації різна, бізнес сам обирає куди переміщувати свої виробничі потужності. Західні області стали основними територіями куди релокувався бізнес із зони бойових дій. Відповідно до програми релокації Міністерства економіки, бізнесу запропоновано різні можливості для переміщення потужностей, створено відповідні мобільні додатки та платформу цифрової взаємодії, через які бізнес має можливість замовити транспортування «Укрзалізницею», «Укрпоштою» чи власними ресурсами (з компенсацією).

Місцева влада виступила активним учасником, а часом ініціатором виділення вільних площ та земельних ділянок для бізнесу який виявив бажання працювати на тій чи іншій території.

Програма релокації створює так звані «точки росту» для економіки у військовий час та захищає промисловий потенціал. Однак постає ряд питань:

- який вплив релокований бізнес буде мати на місцевий економічний розвиток?
- в який спосіб відбувається сплата податків бізнесом?
- яка поведінка партерів, споживачів, тощо?
- якого типу працівників потребує релокований бізнес, з якими компетенціями?
- чи напрацювала місцева влада механізми співпраці релокованого бізнесу із місцевим бізнесом?
- яка поведінка місцевого бізнесу і чи готовий він до колаборації?

Перед Кабінетом міністрів, Головами військових адміністрацій та місцевими очільниками територіальних громад стоїть надзвичайно важливе завдання, а саме ліквідувати проблеми, які уповільнюють перенесення бізнесу, а саме:

- знайти спосіб зменшити зростання цін на оренду промислових/виробничих площ;
- подумати над способом модернізації чи відремонтування необхідних площ;
- прискорити оформлення індустріальних парків та розширення можливостей уже працюючих;
- ліквідувати дефіцит транспортних засобів, для швидкого перенесення/перевезення бізнесу;
- узгодження питання мобілізації основних працівників, тощо.
- чи сформовано пропозиції щодо повернення бізнесу на території постійної діяльності по завершенні бойових дій?

Згідно даних, які оприлюднено через офіційні сайти, урядовою програмою релокації бізнесу скористалося біля 1000 підприємств, 500 з яких уже працюють, інші в процесі транспортування. До Івано-Франківської області переїхало близько 50 підприємств. Двадцять п'ять підприємств провели релокацію своїх виробничих потужностей, та розпочали свою господарську діяльність. Серед потужностей, які переїхали до Івано-Франківської області, це: швейні цехи, виробництво аксесуарів, виробництво вуличних меблів та модульних будинків, школа пілотів безпілотників, підприємство з виготовлення матраців; зокрема, два підприємства займаються IT-послугами; п'ять – промисловість, тощо.

Дане питання є надзвичайно складним та потребує детального і ґрунтовного аналізу.

ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ ДО, ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні діють наступні органи, які здійснюють функції контролю у сфері фінансів. До них належать: Міністерство фінансів України, Рахункова палата України, Державна аудиторська служба України, Державна казначейська служба України. Повноваження мінфіну стосовно контролю за дотриманням бюджетного законодавства полягають здебільшого у координації та скеруванні, а також контролю за іншими органами, аніж безпосередньо наявність прикладних контрольних функцій. Натомість рахункова палата України, Держаудитслужба та державне казначейство України мають доволі широкий асортимент та інструментарій за контролем щодо державних фінансів.

Здебільшого у виступі зосереджено увагу на порівнянні та аналізі діяльності двох органів Рахункової палати та Держаудитслужби.

Зокрема Рахункова палата (далі -РП) представляє парламентський контроль за надходженням та використанням коштів до Державного бюджету України, виконання кошторису адміністративних витрат Національного банку України, управління об'єктами державної власності.

Окрім цього Рахункова палата за результатами заходів контролю інформує Верховну Раду України, Президента України про результати здійснення заходів державного зовнішнього фінансового , подає висновки і пропозиції щодо річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України тощо.

Також РП, як і Держаудитслужба здійснює співробітництво з вищими органами фінансового контролю інших держав та міжнародними органами фінансового контролю-такими , як Європейською організацією вищих органів аудиту (EUROSAI) та Міжнародною організацією вищих органів аудиту (INTOSAI).

Держаудитслужба на відміну від РП здійснення державного фінансового контролю (ДФК) лише за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, як центральний орган виконавчої влади, уповноважений Кабінетом Міністрів України на реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю. Отже, Держаудитслужба це вищий урядовий орган державного фінансового контролю.

Зокрема Держаудитслужба, як і РП здійснює державний фінансовий контроль, спрямований на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, досягнення економії бюджетних коштів, а також внесення вже не до ВРУ, а до Міністру фінансів пропозицій щодо формування державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Враховуючи особливості методологічного підходу до проведення заходів державного фінансового контролю, який проводиться працівниками РП та Держаудитслужбою результати діяльності аудиторської служби є більш прикладні та більш придатні для використання при здійсненні правоохоронної діяльності у сфері охоронюваних законом інтересів держави у сфері державних та комунальних фінансів.

Зокрема, протягом останніх трьох років органами поліції, прокуратури, СБУ, а також НАБУ та ДБР за переданими матеріалами заходів ДФК порушено близько 1,5 тис кримінальних проваджень.

Натомість за аналогічний період проведених заходів ДФК РП, які були передані до правоохоронних органів, останніми було порушено близько 50 кримінальних проваджень.

Слід вказати, що факт порушення кримінальних проваджень не є основною метою діяльності ні органів Держаудитслужби, ні РП.

Також, враховуючи значні фінансові збитки та втрати, які зазнає Україна як держава внаслідок здійснення збройної агресії російської федерації що, створює додаткові та значні обсяги діяльності для органів державного фінансового контролю.

Окрім цього слід казати, що на даний час міжнародними організаціями та іншими фінансовими установами здійснюється акумулювання коштів для надання у майбутньому фінансової допомоги Україні та іншим суб'єктам для відбудови зруйнованої транспортної інфраструктури, житлового фонду, підприємств та інших інфраструктурних проектів у тому числі енергетичних проектів у сфері зеленої енергетики де Україна має значний потенціал.

Вказане зумовлює нові виклики та завдання перед органами державного фінансового контролю щодо недопущення майбутніх фінансових втрат зловживань та неефективного використання отриманих коштів.

Відповідно вже на даний час РП та Держаудитслужба беруть участь у консультаціях, а також розроблені алгоритму перевірок щодо ефективних шляхів освоєння коштів і методики оцінення збитків від збройної агресії російської федерації.

Про вказані заходи вже оголосив голова рахункової палати В.Пацкан у своєму виступі 25 травня у Празі. Він вказав, що Щотижня прямі втрати нашої економіки через руйнування та пошкодження цивільних та військових об'єктів зростають орієнтовно на 4,5 млрд дол. Загальні втрати економіки України через війну набагато більші і вже, за приблизними розрахунками, становлять щонайменше 600 млрд дол. Тому Росія, яка вже визнана країною-агресором, повинна нести відповідальність за свої дії. І не менш важливе питання - визначення масштабів шкоди, завданої агресором нашій державі та обґрунтування вимог щодо обсягу й форм відшкодування шкоди”.

На даний час Президент України вже створив при Національній раді відновлення робочу групу з аудиту збитків, втрат, завданих Україні, а уряд розробив Порядок визначення шкоди та збитків.

На виконання заходів щодо діяльності вказаної Національної Ради заступник Голови Держаудитслужби з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Дмитро Шевчук 18 травня 2022 року взяв участь у засіданнях робочої групи з підготовки плану відновлення України (підгрупи «Пооб'єктна оцінка» та «Реєстри») Комітету № 1 «Аудит збитків, понесених внаслідок війни» Національної ради з відновлення України від наслідків війни.

ГАЛЮК І. Б., МИХАЙЛЮК В. Р.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНІХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Воєнний період є складним в усіх аспектах життя суспільства. В межах окремого підприємства – це час випробування системи на міцність - витримає чи не витримає кризові зміни, адаптується чи «завмре» і зупиниться, стане активним учасником допомоги чи згорне діяльність до кращих часів.

Звичайно, сценарій розвитку залежить від управлінських дій, які було здійснені до періоду війни, та поточного управління у воєнний час.

Результати минулої роботи можуть слугувати основою для полегшеного процесу адаптації до роботи в нових реаліях. Фундамент довірливого мікроклімату в колективі, прозорості управління, ефективних внутрішніх комунікацій стає відправним плацдармом для моделювання взаємин з персоналом у цей кризовий період.

Відкритість спілкування з персоналом повинно бути забезпечено обов'язковим чином. Однак, до уваги слід брати і емоційні потреби команди, мотивуючи працівників своїми діями і словами [1].

При роботі з командою слід збільшити і розширити потоки комунікацій. Це можна зробити шляхом збільшення каналів спілкування, щоб донести необхідні відомості до більшої кількості працівників. При цьому важливим моментом є забезпечення двосторонньої комунікації. Це необхідно для можливості працівникам задати питання, які їх хвилюють, уточнити незрозумілі речі тощо. Можливість спілкування з керівним складом і впевненість у отриманні відповідей формують відносно відчуття безпеки для персоналу.

Відкритість спілкування, яка в мирний час відповідала вимогам функціонування підприємства. У воєнний час цей підхід потребує використання додаткових уточнень, подачі розгорнутої інформації про подальші кроки підприємства, можливі фінансові труднощі чи зупинку роботи. Інформованість дозволить працівникам розуміти ситуацію і планувати свої витрати, подальші дії тощо.

Подання інформації про долученість підприємства до допомоги військовим, постраждалим підкріплює моральний дух працівників. Вона відчувають себе частиною даної підтримки, створюють спільні цінності. А це завжди є мотивуючим фактором.

Незважаючи на результати роботи підприємства, слід демонструвати вдячність працівникам за їхню долученість до спільної справи, виконання роботи у непростий період, бойовий дух і бажання разом йти до перемоги.

Формування духу єдності в колективі надзвичайно важливе у воєнний час. Спільна праця, можливість комунікувати, отримання подяки за вклад у спільний результат, відчуття приналежності до наближення перемоги – найбільший стимул до продовження роботи, покращення спільних дій.

Робота з колективом у тяжкі часи стане відправною точкою при роботі у повоєнний час. Тому важливо тримати зв'язок, підтримувати колектив, розвивати відчуття єдності та важливості спільного результату.

1. Внутрішні комунікації: як бути «точкою опори» для працівників у морі невизначеності / Executives. Журнал для управлінців. URL: <https://executives.com.ua/vnutrishni-komunikatsii-yak-buty-tochkoiu-opory-dlia-pratsivnykiv-u-mori-nevyznachenosti/>

ГРИЦЮК Т.В., КОРИЦЬКА О. І.

Національний університет «Львівська політехніка»

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Військове вторгнення російської федерації в Україну та повномасштабна війна, стали справжнім викликом для багатьох українських підприємців, створивши низку проблем, серед яких можна виокремити [1]:

1. Виробництво та/або інші бізнес-активи заблоковано в оточених ворогом містах.
2. Виробництво та/або інші активи бізнесу втрачено частково або повністю через бомбардування, обстріли та ракетні удари.
3. Частина персоналу покинула країну чи локацію базування бізнесу або мобілізована. Тобто брак персоналу.
4. Втрата доходу через втрачання каналів продажу або порушені ланцюги постачання. Відповідно – збитки та касові розриви.
5. Труднощі з отриманням товарів, матеріалів, комплектуючих через те, що основні постачальники або заблоковані, або припинили працювати.

За дослідженням Advanter Group проведеним упродовж 04.05.2022-07.05.2022 лише 15% підприємств не змінили, або збільшили обсяги робіт порівняно до 23.02 та 49% підприємств зупинені або майже зупинені. При цьому, загальні прямі втрати малого та середнього бізнесу за шість тижнів війни оцінюються в \$64-85 млрд [2].

В умовах суттєвого дефіциту бюджету через військові дії робота бізнесу є надзвичайно важливою. Звичайно така діяльність у гарячих точках є неможливою, але у відносно безпечних регіонах країни підприємці намагаються відновити свою діяльність. Вагомим чинником для цього є підтримка з боку влади.

Одним із перших заходів підтримки бізнесу стали заходи у системі оподаткування, згідно з якими ФОПи I та II групи можуть сплачувати ЄСВ добровільно. У разі відсутності доходу вони звільняються від оподаткування. Для ФОПів II-III груп дозволено не сплачувати єдиний соціальний внесок за мобілізований персонал. Він буде сплачений за рахунок державних коштів. Для великого бізнесу, річний обіг якого не перевищує 10 млрд. грн, може скористатися спрощеним оподаткуванням та сплачувати податок у розмірі 2%. Також від 24 лютого до кінця року власники земельних ділянок, які розташовані на територіях активних бойових дій, звільняються від сплати податку за землю.

Важливим заходом для підтримки бізнесу стала релокація із зони бойових дій на захід України. Звичайно, пріоритетними залишаються підприємства, які пропонують товари першої необхідності (вода, їжа, тощо), але скористатися цією програмою можуть усі підприємства. Щоб здійснити релокацію підприємцям необхідно подати заявку в електронній формі на сайті «Прозоро.Продажі».

В умовах війни кожен намагається працювати на своєму фронті задля нашої спільної перемоги. Вклад підприємців є надзвичайно цінним. Працюючи у безпечних регіонах, здійснюючи релокацію у ці регіони, підприємства забезпечують робочі місця, надходження до бюджету держави, сприяють створенню доходу для себе та своїх працівників та планують свою подальшу підприємницьку діяльність. Адже, безсумнівно, війна закінчиться нашою перемогою, а попереду ще великий шлях відбудови та відновлення нашої держави.

1. Втрата доходу, пошук персоналу та розрив ланцюгів поставок. Як бізнесу вирішити проблеми, які принесла війна. URL: <https://forbes.ua/company/poterya-dokhoda-poisk-personala-i-razryv-tsepi-postavok-kak-biznesu-reshit-problemy-kotorye-prinesla-voyna-13052022-6000>. (дата звернення 31.05.2022).

2. Дослідження стану МСБ в Україні. П'ята хвиля, 2022. 04-07.05.2022. URL: <https://drive.google.com/file/d/1qbTXyuK3YWnmjBIPty8lbGr8JTLfBmyc/view>. (дата звернення 31.05.2022).

ДАНИЛОВИЧ-КРОПИВНИЦЬКА М.Л.
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ФРАНЧАЙЗИНГОВИХ МЕРЕЖ У ЛЬВІВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Перспективне зростання малого бізнесу в Україні стане можливим за рахунок ширшого впровадження франчайзингу в регіональне бізнес-середовище. Для регіону залучення великих франчайзерів є економічно вигідним, адже сприяє інноваційному розвитку; приваблює іноземних інвесторів, які орієнтуються на присутність в регіоні відомих брендів; сприяє впровадженню нових бізнес-технологій, стандартів організації бізнесу; підвищенню культури

місцевих бізнес-спільнот. Регіональний розвиток франчайзингових мереж може мати певні регіональні особливості за рахунок різної «підготованості» економіки регіону.

У Львівській області потенційним контрагентам запропоновано 59 франшиз, що складає 10,3% від українського показника. За галузевою ознакою перше місце займають послуги населенню – 17 пропозицій (28,8%), далі йдуть магазини жіночого та чоловічого одягу – 11 (18,6%) та фаст-фуди – 6 (10,2%). Структура пропозицій франшиз почала змінюватися, якщо раніше чітко домінували заклади харчування та дистрибуція одягу, взуття та товарів в цілому, то зараз з'являються пропозиції технологічних товарів, медичні та навчальні послуги.

Автором проведено масштабне експертне дослідження шляхом опитування власників та директорів малих і мікропідприємств Львівської області, яке дозволило виявити особливості регіонального розвитку франчайзингових мереж.

Серед проблем, пов'язаних із організацією бізнесу у формі франчайзингу були названі: фінансові – 68%, технологічні – 26%, кадрові – 29%. Жоден респондент не відчував відсутність регулярної консультативної підтримки зі сторони свого франчайзера. Допомога у вирішенні цих проблем виходила: в більшості за рахунок власних ресурсів – 76%, в 42% - від франчайзера, 14% - залишилися зі своїми невирішеними проблемами. Також всі респонденти з цієї категорії відмітили повну відсутність будь-якої ресурсної допомоги зі сторони місцевих органів влади, Львівської ОТГ.

Відмітимо високу зацікавленість регіональних франчайзерів, які приймали участь у даному дослідженні: 86% з них задоволені роботою франчайзингової мережі і впевнені в перспективах розвитку такої форми малого підприємництва, 43% з них планують організувати нові торгові точки з іншими правовласниками, хочуть стати частиною нової франчайзингової мережі, лише 7% стверджують, що витрати часу, грошей не відповідають доходу, отриманому у франчайзинговій мережі. Разом з тим, усі учасники опитування готові продовжувати роботу в системі франчайзингу, спробувавши нові бренди.

Існують регіональні причини недостатнього розвитку франчайзингу на Львівщині:

- львівські підприємці не охоче вступають до загальнонаціональних та міжнародних мереж, не хочуть відкривати власні фірмові мережі у віддалених районних центрах;
- незначне розширення присутності всеукраїнських мереж обмежено різким падінням купівельного попиту та слабкою організаційною підтримкою зі сторони регіональних органів державного управління.

Враховуючи перспективи розвитку франчайзингу в цілому та його недостатню присутність в Львівському регіоні, вважаємо можливим та необхідним об'єднання зусиль адміністрації регіону, науки, місцевих бізнес-структур для формування ефективної стратегії розвитку економіки регіону з активною участю франчайзингових мереж. Для цього має бути розроблена чітка програма заходів щодо розвитку регіонального франчайзингу, яка може стати обґрунтованим інструментом зростання конкурентоспроможності малого і середнього бізнесу, буде сприяти запуску механізму інноваційного розвитку всього вітчизняного бізнесу у період відновлення української економіки після війни.

ДМИТРУК В.В.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ЦІННІСНО ЗОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ НА НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Актуальність теми дослідження ціннісно-орієнтованого управління на нафтогазовидобувних підприємствах визначається необхідністю гарантування безпеки їх функціонування за рахунок підвищення ефективності прийнятих на ціннісних засадах

інтелектокористування управлінських рішень, зміцнення позицій нафтогазового комплексу в умовах енергоекономічної турбулентності. Найвищою цінністю нафтогазовидобувних підприємств в умовах українсько-російської війни стала безпека їх нормального функціонування.

Дослідження генезису ціннісно зорієнтованого управління вирізняється міждисциплінарним характером і потребує оцінювання еволюції існуючих підходів, а також порівняльного аналізу парадигм управління.

На сучасному етапі функціонування нафтогазовидобувних підприємств виділяють різні підходи до управління:

- процесний (характеризується спроможністю підприємства перетворювати наявні ресурси та знання на економічні цінності в бізнесі);
- системний (означає, що заради досягнення необхідних результатів діяльності підприємство має освоювати і використовувати внутрішній і зовнішній потенціал організаційного розвитку);
- програмно-цільовий (полягає у формуванні та реалізації комплексних цільових програм, передбачає визначення цілей, детермінацію шляхів їх досягнення, обґрунтування необхідних ресурсів, вибір інструментарію);
- інструктивний (рішення приймаються відповідно до інструктивних вказівок, менеджер бере на себе відповідальність за своєчасне усунення проблем, досягає поставлених цілей вищим керівництвом реалізуючи повноваження і діє відповідно до інструкцій);
- ціннісний (передбачає вдосконалення системи прийняття управлінських рішень на всіх рівнях корпоративної структури, узгодження діяльності лінійних керівників та виконавців щодо визначених корпоративних цілей з метою забезпечення максимізації цінності) тощо.

Оскільки ціннісний підхід ґрунтується на розумінні та застосування знань, що узгоджується з ідеями поведінкової науки, його слід вважати еволюційним концептуальним підходом до управління підприємствами, що відкриває нові горизонти для менеджерів і нові можливості для підвищення ефективності управління з використанням інструментарію стратегічного лідерства.

Ціннісний підхід у менеджменті нафтогазовидобувних підприємств орієнтований на розв'язання комплексу проблем корпоративного характеру, пов'язаних із досягненням відповідності цінностей місії, корпоративній культурі, управлінським процесам з повсякденною економічною діяльністю, яка реально забезпечуватиме підтримку досягнутого рівня, створення та нарощування ринкової вартості підприємств.

У пошуку нових можливостей для підвищення ефективності нафтогазовидобувні компанії все активніше використовують новітні моделі та технології інтелектуалізації управління. Оскільки знання є цінностями на шляху організаційного розвитку таких компаній (забезпечення прогресивного розвитку, підвищення ефективності функціонування та ін.), обсяги інвестицій в інтелектуальні цінності у перспективі зростатимуть, а нафтогазовидобувні компанії трансформуватимуться в організації, які постійно навчаються, й потребуватимуть фахівців вищої кваліфікації з ціннісно зорієнтованого управління.

Результати порівняння зацікавленістю користувачів Інтернет пошуковими запитами «management by instruction», «management by objectives», «management by values» у глобальній пошуковій системі Google за період 2004-2021 рр. ілюструє рис. 1.

Обмеженість можливостей реалізації наукових результатів у менеджменті зумовлюється різними причинами. Зазначена обмеженість детермінується діалектичним принципом єдності і боротьби протилежностей. Особливість фундаментального характеру дослідження полягає в отриманні наукових результатів для розширення теоретичного розуміння актуальних проблем менеджменту і для подальшого розвитку науки про управління. Водночас прикладний характер наукового дослідження розкриває практичне значення професійних здобутків, можливість втілення отриманих результатів у практичну сферу діяльності та управління підприємствами.

—management by instruction; —management by objectives; — management by values

Рис. 1. Зацікавленість проблематико ціннісного управління в порівнянні з інструктивним менеджментом та програмно-цільовим управлінням

Джерело: Діаграма побудована з використанням сервісу Google Trends

Управлінська практика свідчить, що створення системи комунікацій в організації, яка б відповідала вимогам ефективності – це одна з найскладніших проблем. Уміння досягати результатів є важливими для забезпечення організаційного розвитку, налагодження комунікаційного процесу, побудови робочих стосунків у колективі. Ефективність комунікацій в менеджменті залежить від того, наскільки менеджеру вдається налагодити взаємодію з підлеглими та колегами. Для цього йому необхідно сформувані відповідні особисті якості, зокрема емоційний інтелект, який відіграє важливу роль у забезпеченні системної організації комунікаційного процесу. Емоційний інтелект характеризує спроможність менеджера вирішувати професійні проблеми, проявляти активність, брати ініціативу в свої руки, досягати успіху, виважено підходити до планування і організації роботи, здатності доводити справу до логічного завершення. Отже, емоційний інтелект є важливим елементом побудови системи ефективних комунікацій організації. Інтелектуалізація комунікаційного процесу націлена на максимізацію комунікаційних цінностей, які можуть бути створені чи примножені в організації.

Отже, парадигмальні зрушення в системі ціннісно зорієнтованого управління формуються на основі об'єктивних реалій і процесів, з урахуванням факторів змін зовнішнього і внутрішнього середовища, базуються на змінному консенсусі й сприймаються галузевою спільнотою фахівців у цілісності, що дає змогу просунути знання, вирішувати наступні проблеми і не повертатися до вже вирішених питань функціонування і розвитку нафтогазовидобувних підприємств.

ДРЕВАЛЬ Ю.Д.

Національний університет цивільного захисту України

ПРАВОВА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Правова освіта у загальному розумінні – це структурний компонент освіти, процес набуття правових знань, навичок та вмінь, формування поваги до права, закону, прав та свобод людини, відповідних правових орієнтацій, поведінкових установок та мотивів правомірної поведінки тощо. Правова освіта населення полягає у здійсненні комплексу заходів виховного,

навчального та інформаційного характеру, спрямованих на створення належних умов для набуття громадянами обсягу правових знань та навичок у їх застосуванні, необхідних для реалізації громадянами власних прав і свобод, а також виконання покладених на них обов'язків.

Значущість правової освіти стрімко зростає в сучасних умовах розбудови правової держави та громадянського суспільства, що спричинено як ускладненням суспільно-політичних та соціокультурних процесів, так і можливостями інформаційного суспільства. Вже аксіоматичним стає і твердження, що глибокі правові знання мають складати надійний фундамент ефективного розвитку суспільних відносин. Правова освіта і правове виховання передбачає також створення системи навчання і виховання, направленої на формування нового, вищого рівня правової культури особистості. Якраз на такій основі формується і правосвідомість, яка безпосередньо впливає на політичну та правову поведінку громадян.

Реалізація подібних заходів у площині публічного управління має базуватися на «суб'єкт-суб'єктній» взаємодії, тобто на активній участі у даному процесі всіх інституцій та зацікавлених осіб. До них відносяться: (1) суб'єкти, які забезпечують надання послуг у сфері правової освіти; (2) суб'єкти, які набувають правову освіту, чи принаймні отримують комплекс відповідних умінь та навичок.

Так, засобом правової освіти громадянам мають створюватися необхідні умови для набуття правових знань та навичок, а на такій основі – для відстоювання власних прав і свобод та, в кінцевому рахунку, – для повноцінної соціалізації. З цією метою має забезпечуватися і повноцінний доступ всіх зацікавлених осіб до джерел правової інформації. Повноцінна реалізація даного процесу залежить не лише від професійних юристів чи інших належним чином підготовлених осіб, але і від посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

У даному разі доцільно приділити додаткову увагу Плану заходів Міністерства юстиції України з реалізації правопросвітницького проекту під назвою «Я маю право!», який містить значний обсяг заходів та засобів, які стосуються як покращення правової обізнаності громадян, так і залучення всіх організацій та зацікавлених осіб щодо проведення спільних заходів та обміну досвідом в рамках реалізації проекту. Серед конкретних завдань, які покладаються правопросвітницьким проектом на органи публічної влади, найперше заслуговують на увагу організація виступів, публікацій, роз'яснень у засобах масової інформації з питань роз'яснення громадянам гарантованих їм Конституцією та законами України прав у різних сферах життя.

Відтак має йтися як про участь посадовців в організації заходів з правової освіти населення, так і про власне професійне зростання, про повноцінне використання ними правових знань у власній професійній діяльності. Очевидно, що у даному разі найперше слід звернути увагу на місце правової компоненти у підготовці висококваліфікованих кадрів у сфері публічного управління.

Отже, повноцінне утвердження у суспільстві принципів правової держави вимагає належної правової освіченості та відповідної правової культури громадян. У даному разі непересічне значення має відводитися і правовій освіті представників органів публічної влади, що має стати як важливим ресурсом реалізації правоосвітніх заходів, так і додатковим засобом повноцінної професіоналізації посадовців, а також набуття ними відповідного рівня правової свідомості та правової культури.

СПРИЯЛЬНЕ ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК ВИД ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Зміна парадигми публічного управління мала своїми наслідками перерозподіл векторів розвитку держави у напрямку першочергового забезпечення потреб та інтересів індивідуумів. Державоцентричний підхід уступив місце людино центричному, за якого основним призначенням, метою та критерієм оцінки ефективності діяльності публічної адміністрації стає створення сприятливих умов для реалізації людиною і громадянином закріплених в Конституції та законах України прав та свобод, реалізації інтересів у різних сферах суспільних відносин.

Вказані тенденції позначилися на системі публічного адміністрування та викликали формування нового виду останнього – сприяльного публічного адміністрування. Це обумовлює актуальність та важливість розгляду сутності вказаного феномену в цілому, а також найважливішого, на нашу думку, його аспекту – правового.

Розмежування видів публічного адміністрування за юридичними наслідками для об'єктів адміністративного впливу включає втручальне публічне адміністрування, пов'язане з чітко визначеним законом обмеженням прав, свобод або законних інтересів приватної особи, що виявлено в покладенні на неї відповідних обов'язків або обтяжень; сприяльне публічне адміністрування, що має за мету сприяння приватним особам у реалізації наданих їм прав, свобод або законних інтересів. Воно пов'язується з наданням приватним особам суб'єктами публічної адміністрації послуг, дозволів, пільг, довідок; та забезпечувальне адміністративне провадження, що пов'язане із забезпеченням нормального існування приватних осіб і спрямовується на вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням населення водою, електроенергією, газом; наданням інформаційних, освітніх послуг, а також забезпеченням протезуванням, житлом та іншими соціальними пільгами учасників АТО, інвалідів, багатодітних родин тощо [1, с.112]. Виходячи із розуміння публічного адміністрування як здійснення публічною адміністрацією юридично значущих дій, спрямованих на забезпечення прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, можна зробити висновок, що таке розуміння дозволяє розглядати винятково сприяльне та забезпечувальне публічне адміністрування.

У загальному розумінні сприяння означає позитивний вплив на певні явища і процеси, завдяки чому створюються відповідні умови для досягнення певних цілей, здійснення певних видів робіт або атмосфери, за якої підвищується мотивація для здійснення певних дій. У правовому сенсі сприяння пов'язане із створенням правових умов, які стають підґрунтям для реалізації певних тенденцій суб'єктів суспільних відносин. Це потребує наявності певних факторів, першим з яких виступає фактор наявності законів та підзаконних правових актів, в яких знаходять своє закріплення права та обов'язки людини та громадянина, а також правові механізми їх реалізації.

Другим фактором виступає існування та функціонування органів публічної влади, у діяльності яких вказані механізми реалізуються. У даному випадку мається на увазі діяльність публічних адміністрацій.

Третім фактором сприяння з точки зору правових умов є наявність певних алгоритмів дій персоналу публічних адміністрацій з реалізації правових механізмів забезпечення потреб та інтересів людини і громадянина. Крім того, окремо слід сказати про наявність у публічних адміністрацій правового статусу, який дозволяв би їй на підставі як визначених у законі, так і дискреційних повноважень, здійснювати сприяння реалізації означених прав і свобод а також нести відповідальність за невиконання правових приписів.

Правові умови сприяльного публічного адміністрування як мету та результат сприяння публічними адміністраціями реалізації прав і свобод людини і громадянина, у свою чергу,

можна розподілити на підвиди у залежності від сфер, в яких вони виникають, і, відповідно, в залежності від компетенції публічних адміністрацій (центральної та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, тощо).

Правові умови сприяльного публічного адміністрування в освітній сфері передбачають створення правових механізмів найповнішої реалізації закріпленого у Конституції України права людини на освіту, включаючи її здобуття у різноманітних закладах освіти державної та приватної форми власності. До інструментів публічного адміністрування, призначених сприяти реалізації зазначеного права, перш за все слід віднести інститут зовнішнього незалежного оцінювання. Його призначенням є визначення рівня розвитку знань, вмінь та навичок випускників середніх навчальних закладів, а також бакалаврів під час вступної кампанії до закладів вищої освіти. Система зовнішнього незалежного оцінювання розпочала формуватися в Україні у 2004 році, і поступово, з урахуванням досягнень та помилок, перетворилася у міцний інститут забезпечення рівності прав випускників під час їх вступу до закладів вищої освіти, незалежно від регіону, соціального походження, майнового стану та інших факторів. Результати зовнішнього незалежного оцінювання одночасно враховуються і як результати вступних іспитів до закладів вищої освіти, і як результати державної підсумкової атестації у середніх закладах освіти, що свідчить про універсальність цього інструменту.

Крім того, до особливих інструментів сприяльного публічного адміністрування в освітній сфері слід віднести іспит «Крок», який являє собою комплекс засобів стандартизованої діагностики рівня професійної компетенції за напрямками підготовки «медицина» та «фармація». Як і зовнішнє незалежне оцінювання, іспиту крок проводиться одночасно у всій державі і є обов'язковим для здобувачів освіти у сфері охорони здоров'я.

На підставі викладеного вище можна зробити висновок що сприяльне публічне адміністрування являє собою вид публічного адміністрування, призначений створити умови для максимальної реалізації фізичної особами своїх прав і свобод, а юридичними особами – своїх інтересів у різноманітних сферах діяльності держави і суспільства, зокрема, соціальної, економічної, політичної, освітньої, правоохоронній та інших.

Правові ознаки сприяльного публічного адміністрування включають, по-перше, легітимізацію мети та завдань сприяння розвитку певних інтенцій людини і громадянина, суб'єктів господарювання та інших учасників суспільних відносин; по-друге, наявність алгоритму стандартизованих процесів задоволення потреб та інтересів фізичних і юридичних осіб за допомогою застосування типових видів діяльності публічної адміністрації; по-третє, наявність широкого арсеналу інструментів публічного адміністрування, до яких, зокрема, належать дозволи, ліцензії, патенти, довідки, призначення яких полягає у визначенні правового статусу, спроможна та додержання певних вимог, необхідних для настання певних юридичних фактів.

Правові ознаки сприяльного публічного адміністрування носять переважно формальний характер, оскільки деталізовані та вербалізовані у численних законодавчих і підзаконних правових актах. При цьому частина положень вказаних документів носить дискреційний характер, тобто приймається за ініціативою та у межах закону, але на власний розсуд суб'єктів нормотворчості. Це дозволяє найбільш повно здійснювати сприяння реалізації прав, свобод та інтересів учасників суспільних відносин, оскільки публічні адміністрації отримують таким чином можливість проявляти гнучкість та оперативність у задоволенні відповідних потреб.

1. *Адміністративне право України. Повний курс. Навчальний посібник /За ред. В.В.Галунька. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.*

ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

За умов воєнного стану, враховуючи значний рівень імпортозалежності саме в енергетичних ресурсах всі без жодного винятку вітчизняні підприємства стикнулися із суттєвими проблемами власного енергозабезпечення.

Результатом впливу даних проблем (зростання ціни енергетичних ресурсів, їх дефіцит тощо) є зниження рівня конкурентоздатності продукції (послуг, робіт) українських підприємств, зокрема через зростання цін.

Ситуація ускладнюється також через не завжди раціональне використання наявних енергетичних ресурсів. Швидке вирішення зазначених проблем виступає необхідною умовою задля економічного розвитку України за умов війни. Сьогодні забезпечення усіх сфер економіки нашої країни всіма видами енергії/палива виступає одним із найважливіших завдань економічної політики країни. Одним із ефективних напрямків реформування енергоринку України є диверсифікування джерел палива (енергії) а також диверсифікування каналів постачання. Певні кроки були здійснені і у довоєнний період. Проте зараз даний напрямок є надзвичайно терміновим для реалізування.

Іншим пріоритетом має стати енергоощадність. Оскільки рівень споживання енергії в нашій країні поки що є занадто високим. За умов війни низький рівень зацікавленості у підвищенні рівня енергоефективності у приватних, державних будівлях, промисловості, на транспорті, у сукупності в комунальній сфері, в максимально можливому оптимізуванні (скороченні, заміщенні) споживання імпортованих енергоресурсів є однією із найважливіших проблем. Зволікання із її вирішенням призведе до катастрофічних наслідків.

Проблемною виявилася під час війни й енергетична інфраструктура. Наглядно це продемонструвала недосконала логістика палива (бензин, дизельне паливо, газ), яку намагаються реформувати і удосконалити, проте з низьким рівнем ефективності. Окрім того, важливим є вмiле та ефективне регулювання енергетичної сфери. На жаль, за кризових умов господарювання (зокрема у сфері ціноутворення) спостерігається неефективна та незважена державна політика (встановлення державного регулювання цін на пальне, його відміна, ймовірність подальшого відновлення). Це ще більше сприяє дестабілізуванню даного енергетичного сектору. Окрім того проблемою залишається рівня якості пального. В принципі це стосується й інших енергетичних продуктів.

Перспективним напрямком реформування, удосконалення і подальшого розвитку енергозабезпечення в Україні повинен бути обраний євроінтеграційний вектор даної сфери. Але успішність процесу даного інтегрування зможе забезпечуватися лише шляхом зрушень, реформування структури національної економіки, в тому числі її енергозабезпечення.

Щодо загальних проблем енергетичного забезпечення, то окрім розширення застосування альтернативної (так званої «зеленої») енергетики ключовим рішенням може виступити атомна енергетика. При чому, враховуючи досвід європейських країн, які розглядають даний вид як досить перспективний, Україна, володіючи значним досвідом та існуючими потужностями, зможе ефективно їх використовувати при реалізуванні енергетичної стратегії.

Підсумовуючи, потрібно зазначити, що всі потенційні напрямки удосконалення і розвитку енергозабезпечення економіки України повинні реалізовуватися оперативно.

Однак, найважливішою на сьогодні залишається єдина ціль для України – це перемога над загарбником. Лише досягнувши її, можна буде спокійно реалізовувати всі інші плани, задуми в тому числі й в енергетичній сфері.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Воєнна агресія російської федерації проти України обумовила додаткові масштабні виклики системі соціального захисту та соціального забезпечення населення. Руйнування житлової інфраструктури, вбивства мирних жителів, мільйони громадян України, які стали біженцями та вимушені переселитися до Польщі, Румунії, Словаччини та багатьох інших країн Європи, сотні загиблих та поранених дітей, численні втрати українських військових, руйнування підприємств і втрата робочих місць, а отже й основного заробітку громадян – всі ці жахіття стали реаліями сьогодення мільйонів українців. Громадяни опинились у складних життєвих обставинах та нездатні частково або повністю самостійно забезпечувати свою життєдіяльність чи членів своїх сімей.

Задоволення потреб соціальними послугами людей, що опинились у кризовому становищі на сьогоднішній день, є одним із ключових завдань системи органів публічного управління всіх рівнів. Ефективність діяльності цієї системи безпосередньо впливає на соціальну та політичну стабільність держави. З огляду на ці аргументи актуальним є вивчення та наукове обґрунтування розвитку соціальної підтримки громадян, яка в Україні реалізується через систему надання соціальних послуг.

У наукових працях та публікаціях українських науковців, які досліджували різні аспекти системи соціальних послуг, найчастіше висвітлені питання удосконалення системи надання соціальних послуг населенню (С.О. Горбунова-Рубан, О.В. Шубна), участі громадських організацій в публічному управлінні системою соціальних послуг (Дубич К.В.), підвищення діяльності соціальних служб через підготовку соціальних працівників та фахівців (О.М.Савчук, О. В. Бутиліна, А.Й. Капська), якості обслуговування отримувачів соціальних послуг, які перебувають у складних життєвих обставинах (Л.І. Ільчук), організації соціально-психологічної та соціально-педагогічної роботи з сім'ями у складних життєвих обставинах (М.М. Бойчева, Л.В. Волинець, Н.М. Дідик) та багато інших проблем, які пов'язані з реалізацією Закону України «Про соціальні послуги». Незважаючи на значну кількість досліджень, в умовах війни система надання соціальних послуг в Україні перетворюється на важливий інструмент публічного управління, який потребує вивчення та вдосконалення.

Підписавши угоду про асоціацію з ЄС, уряд нашої держави взяв зобов'язання щодо посилення діалогу та співпраці із забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних та здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального залучення, гендерної рівності та недискримінації [3]. Цей факт також посилює нормативну пріоритетність і важливість для уряду прав громадян на соціальний захист, що зокрема охоплює право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [4].

До основних завдань, які органи публічної влади реалізують та які спрямовані на зменшення бідності і підвищення соціального захисту найуразливіших груп населення, насамперед належать удосконалення процесів надання соціальної допомоги, адміністрування виплат і соціальних послуг, стимулювання розвитку сімейних форм виховання та соціальна підтримка дітей-сиріт і сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах тощо.

Аналізуючи українську законодавчо-нормативну базу, яка регулює діяльність сфери соціального захисту населення з часів здобуття незалежності і до сьогодні, можна зробити висновок про її фрагментарний характер і спрямованість на задоволення соціальних потреб доволі обмеженого кола осіб в перші роки незалежності України. З прийняттям Конституції

України та визначення нею України як соціальної держави, відбувається поступове вирішення питань соціального захисту різних соціальних груп та категорій населення, захист яких не був пріоритетним у радянські часи, та поступовий перехід від радянської моделі соціального захисту та соціального забезпечення (домінування пільг та соціальних виплат, які підвищують матеріальне забезпечення) до європейської моделі соціального захисту та соціального забезпечення (домінування соціальних послуг та соціальної роботи, спрямованих на підтримку найбільш соціально вразливих категорій осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах).

Прийняття в 2003 році першого Закону України «Про соціальні послуги» обумовило тенденцію переорієнтації державної політики у сфері соціального захисту та соціального забезпечення. Однак система соціальних послуг в Україні постійно перебуває в процесі оновлення та модернізації відповідно до нових викликів сьогодення України та потреб громадян, а також сучасних світових тенденцій та підходів у наданні соціальних послуг. Ухвалення у 2019 році нової редакції Закону «Про соціальні послуги» стало важливою передумовою реформування соціальних послуг, що базується на новому розумінні соціальної послуги та відмінному від попереднього підході до оцінювання потреб особи у соціальних послугах. Зокрема, законодавчо встановлено, що соціальна послуга – це дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб чи сімей, які в них перебувають [5].

Надання соціальних послуг є складним процесом, який потребує ефективних механізмів та інструментів публічного управління, вираженої та послідовної державної політики з реалізації соціального захисту щодо громадян, які опинились в складних життєвих обставинах, та чіткої і послідовної взаємодії центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадського сектору. Це дасть змогу забезпечити доступність, ефективність і якість діяльності системи надання соціальних послуг в Україні та відкрити нові перспективи для проведення наукових досліджень цього процесу, його механізмів та інструментів (нормативно-правове, інформаційно-аналітичне, фінансове, кадрове та науково-методологічне забезпечення тощо) окремо та в комплексі.

1. *Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки [Текст]: монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.] / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості . К.; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.*

2. *Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування. К.: Центр громадської експертизи, 2009. 104 с.*

3. *Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.*

4. *Конституція України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.*

5. *Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. № 2671-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19/conv#Text>*

6. *Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Класифікатора соціальних послуг» від 23.06.2020 р. № 429 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Протягом останніх років українські фармацевтичні підприємства успішно розвивались та збільшували обсяги продажів продукції на вітчизняному ринку. Воєнна агресія Росії спричинила дефіцит певних ліків в Україні. Люди купляли ліки про запас. Зменшення постачання або відсутність іноземних препаратів збільшила попит на вітчизняні товари.

Під час війни російські окупанти знищили десятки заводів (зокрема й фармацевтичних) на сході, півночі та півдні України. Тому існує проблема функціонування компаній на окупованих чи знищених територіях та часто діяльність цього ринку вимагає державної підтримки.

Виділимо проблеми фармацевтичних підприємств, які існують на сьогоднішній день:

- Проблеми з постачанням сировини (довший час доставки, відсутність торгівлі з певними ринками після російського вторгнення, ніж до цього часу).

- Недостатній рівень експорту продукції вітчизняних виробників. Слід зазначити, що українські фармацевтичні підприємства здебільшого експортують ліки до Узбекистану, Азербайджану, Казахстану, Грузії тощо. Після російського вторгнення вітчизняні виробники не торгують з Росією та Білорусією. З країнами ЄС прослідковується дуже мала частка експорту через відсутність сертифікатів відповідності умов виробництва лікарських засобів вимогам належної виробничої практики.

- Зменшення продажів продукції на українському ринку через те, що люди під час війни рідше звертаються за допомогою до лікарів вузького спрямування.

- Зростання витрат на упаковку, рекламу тощо, які спричиняють збільшення собівартості, що у свою чергу впливатиме на вартість продукції.

До перспектив розвитку фармацевтичного ринку можна віднести:

- потенційно можливе збільшення частки продажів на вітчизняному ринку через дешевшу вартість порівняно з іноземними аналогами;

- співпраця та кооперація у виробництві продукції між діючими заводами та знищеними під час війни;

- збільшення конкурентоспроможності національного виробника, часто через втілення інноваційних заходів на підприємствах галузі.

Заходи для покращення діяльності українських фармацевтичних компаній:

- Підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробника через залучення висококваліфікованого персоналу, впровадження нових технологій та винаходів у виробництві, тісна співпраця з ІТ-сферою, науковцями.

- Державна підтримка підприємств, які виробляють ліки для потреб армії та онкологічних хворих.

- Державна закупівля стратегічних ліків українського виробництва.

- Покращення маркетингових та логістичних засобів, збільшення реклами вітчизняних ліків.

- Втілення програми медичного державного та добровільного страхування, яке включатиме все більше забезпечення ліками та медичними послугами населення, що позитивно вплине на медичні заклади та фармацевтичні підприємства.

Новий етап медичної реформи, добровільне страхування населення, використання інновацій у виробництві зможе допомогти створювати нову продукцію, збільшувати кількість працівників та збільшувати оплату працівникам, яка й на сьогоднішній час є доволі високою порівняно з іншими галузями промисловості. Що у свою чергу збільшить конкурентоспроможність та вихід українських фармацевтичних підприємств на ринок ЄС.

ПЕРЕДУМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

«Не на часі»...Цю фразу ми стали чути звідусіль. Нові реалії почались, як завжди, неочікувано. Події, які відбувались після 24 лютого 2022 року, внесли свої корективи у життя українського народу та в економіку України.

Економіка по своїй суті є циклічною. Звичайно відбуваються як злети так і падіння. Становлення державності звісно проходить завжди важким шляхом.

Ніхто не був готовий до таких подій. Велика частина населення мігрувала, підприємства припинили свою діяльність, втратились робочі місця, відповідно перестали проводитись надходження до бюджету та сплачуватись податки.

Можна сказати, що економіка натиснула кнопку «СТОП». Проте, такі дії не приведуть ні до чого доброго.

Звісно після стадії шоку багато підприємств здійснили релокацію. Це був необхідний крок для того щоб відновити економіку держави.

У зв'язку із подіями, які здійснювались в Україні було видано Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні».

У відповідності до статті 17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Закон України «Про публічні закупівлі» визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад.

Враховуючи реалії економіки в умовах воєнного стану, а також статтю 64 Конституції України, для того щоб урегулювати проведення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг, 28.02.2022 Кабінетом Міністрів України прийнято Постанову № 169 «Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану» (далі – Постанова № 169).

Відповідно до вказаної Постанови № 169 в умовах воєнного стану оборонні та публічні закупівлі товарів, робіт і послуг здійснюються без застосування процедур закупівель та спрощених закупівель, визначених Законами України «Про публічні закупівлі» та «Про оборонні закупівлі».

Таким чином, вказана Постанова № 169 направлена на регулювання актуальних для замовників питань при здійсненні закупівель під час воєнного стану, зокрема щодо закупівель, вартість яких не перевищує 50 тисяч гривень.

У мирний час, для того щоб провести закупівлю на суму до 50 тисяч гривень відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі», замовники могли укласти прямий договір та оприлюднити звіт про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель. Зробити це потрібно протягом трьох робочих днів з дня, коли сторони такий договір уклали.

Постанова № 169 передбачає, що оборонні та публічні закупівлі товарів, робіт і послуг у воєнний час необхідно проводити без застосування процедур закупівель та спрощених закупівель, визначених Законом України «Про публічні закупівлі» та Законом України «Про оборонні закупівлі».

При цьому переліки та обсяги закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони України визначаються рішенням державних замовників у сфері оборони.

Перелік державних замовників у сфері оборони визначено постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 363 «Питання оборонних закупівель». До них, зокрема, належать: Міністерство внутрішніх справ, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Міністерство оборони, Міністерство юстиції, Державна служба з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки, Служба зовнішньої розвідки, Державне космічне агентство, Адміністрація Державної прикордонної служби, Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Головне управління розвідки Міністерства оборони, Управління державної охорони, Національне антикорупційне бюро, Національна гвардія, Національна поліція, Державна спеціальна служба транспорту, Державне бюро розслідувань, Державна судова адміністрація, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості.

За результатами здійснення закупівель згідно Постанови № 169 в електронній системі закупівель замовник/державний замовник оприлюднює:

- звіт про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель;

- договір про закупівлю та всі додатки до нього не пізніше ніж через 20 днів з дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні, або в окремих її місцевостях.

У Постанові № 169 не зазначено, хто саме займається закупівлями під час воєнного стану, у зв'язку з чим в замовника такими закупівлями може займатися будь-яка службова (посадова) особа замовника, яка має можливість працювати під час воєнного стану. Таким чином немає обмежень стосовно того, чи має бути тендерний комітет, або уповноважена особа замовника, що значно спростило процедури закупівлі.

Під час здійснення передбачених Постановою № 169 закупівель:

- замовники повинні відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» дотримуватися принципів здійснення публічних закупівель;

- державні замовники у сфері оборони повинні відповідно до Закону України «Про оборонні закупівлі» дотримуватися таких принципів здійснення оборонних закупівель, а саме: своєчасність та відповідність прийнятим рішенням щодо захисту національних інтересів України, забезпечення потреб безпеки і оборони, а також ефективність використання коштів та результативність.

У зв'язку з ситуацією, яка продовжується на території України необхідно замовникам, які здійснюють та планують закупівлі, насамперед проводити ті закупівлі, які терміново необхідні під час воєнного стану. Таким чином, ті закупівлі, котрі можуть почекати, краще поки що відкласти.

Сьогодні всі працюють у воєнний час, тому не варто осуджувати тих, хто намагається забезпечити потрібне у будь-який спосіб, адже це є головним принципом роботи для кожного.

З вірою у краще майбутнє!

ІЛИЧОК Б. І.

Національний університет «Львівська політехніка

МАРМУЛЯК А. С.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН

Демографічна безпека - це стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України.

Для характеристики демографічної безпеки України застосовуються наступні показники: чисельність наявного населення, відсотків до рівня 1990 року; очікувана тривалість життя при

народженні, років; коефіцієнт дитячої смертності (померло дітей віком до одного року), на 1 тис. народжених живими; коефіцієнт природного приросту, на 1 тис. осіб наявного населення; частка населення похилого віку в загальній чисельності населення (станом на кінець звітного періоду), відсотків (коефіцієнт старіння); демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне, відсотків; загальний коефіцієнт міграційного приросту, скорочення (-) (на 10 тис. осіб).

Базовим індикатором у даній сфері є чисельність наявного населення, відсотків до рівня 1990 року. Станом на 1 січня 2022 року до рівня 1990 року цей індикатор становив 79,5%. Слід зазначити, що у відповідності з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, критичним рівнем динаміки наявного населення держави щодо рівня 1990 року є 15% скорочення. Тобто, демографічна ситуація в Україні щодо скорочення чисельності наявного населення перевищила критичний рівень і несе пряму загрозу безпеці держави. Натомість керівництвом України не вживаються жодних дієвих заходів щодо стимулювання зростання народжуваності та зменшення міграції українців по-за межі держави.

Такий стан реалізації демографічної безпеки є незадовільним та вимагає кардинальних позитивних змін.

КАНЦІР І. А.

Національний університет «Львівська політехніка»

МАРКЕТИНГ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Місцеве самоврядування – це механізм соціальних взаємовідносин, який дуалізує інтереси держави та громади й має на меті їх задовольняти у повному обсязі. Місцеве самоврядування виступає основою конституційного ладу та слугує домінантою організації й функціонування державницького устрою і є автентичною ознакою демократії. Основне призначення місцевого самоврядування – створення та підтримка сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, надання мешканцям територіальних громад якісних та доступних публічних послуг на основі сталого розвитку дієздатної громади.

Застосування маркетингових підходів створить нову модель публічного управління, яка б забезпечила перетворення місцевих органів влади на надавачів соціальних послуг населенню. В основу публічного маркетингу закладена мета підвищити конкурентоспроможність економіки країни, а основним способом досягнення цієї мети є організація на рівні публічного управління продуктивним використанням ресурсів.

Сучасна парадигма маркетингу базується на існуванні довготривалих бізнес-зв'язків; інноваційному розвитку; глобалізації бізнесу; перманентних партнерських відносинах з контрагентами. Проте, публічне управління вносить певні корективи у маркетингологічну дефініцію.

Маркетингові концепції використовуються з метою підвищення ефективності підприємницької діяльності, регуляторних механізмів на різних рівнях управління та соціально-культурного розвитку суспільства.

Публічний маркетинг є системою застосування управлінської концепції та практичного інструментарію маркетингу суб'єктами управлінської діяльності, що реалізується шляхом задоволення потреб суспільства або окремих його спільнот через механізми взаємообміну певними діями та ресурсами, а використання маркетингових механізмів у публічному управлінні посприяє покращенню комунікаційної політики та організаційних засад управлінської діяльності.

Специфіка реалізації комплексу маркетингу у сфері публічного управління полягає в такому:

– послуги є нематеріальні, невіддільні від джерела, їх якість непостійна в часі, що створює необхідність підтримання необхідного рівня якості (стандартизація процесів надання послуг), візуалізації послуг (інформаційна підтримка);

– вартість таких послуг формується органами публічного управління, визначається рішеннями місцевих та загальнонаціональних органів влади.

Найбільшою перевагою використання маркетингу у сфері публічного управління, як інтегрованого цілого слугують:

- використання синергетичного ефекту маркетингової діяльності;
- безпосереднє залучення вищого керівництва;
- впровадження маркетингової (ринкової) орієнтації на все підприємство;
- координація основних видів діяльності та процесів, що відбуваються на підприємстві;
- наступність стратегічного маркетингового планування;
- використання стратегічного плану як основного інструменту МЗП,
- інтеграція операцій компанії навколо стратегічних цілей,
- можливість адаптивного управління територіальною громадою.

КАСПРАК Б.В., КОМАРИНЕЦЬ С.О.
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

На ринку праці України існує значний дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили за професійно-кваліфікаційною ознакою. Сучасний ринок праці характеризується перевищенням пропозиції представників окремих професій (юристів, економістів, менеджерів) та дефіцитом пропозиції інших (кваліфікованих технічних фахівців: інженери, механіків, технологів виробництва, аграріїв). Існує і дисбаланс попиту, зокрема, через неспроможність ВНЗ задовільнити потреби ринку у ІТ-спеціалістах, представниках технічних професій, інженерах. Основа цієї проблеми стосується молоді, оскільки саме у молодому віці людина робить вибір майбутньої професії (часто неусвідомлений) в умовах невизначеності середовища (серед основних ознак якого відсутність інформації про потреби на ринку праці, перспективи потенційного працевлаштування та професійного зростання, непрозорість, бар'єри входу на ринки окремих професій, корумпованість процедур працевлаштування тощо). За сучасними соціологічними дослідженнями випускники ВНЗ мають надмірні очікування щодо майбутнього працевлаштування, зокрема завищені очікування стосовно кар'єри та заробітної плати, надмірне оцінення власних навиків, невідповідність уявлень про умови праці до реальності тощо. При пошуку нових працівників мають проблеми і роботодавці – невідповідність рівня та якості освіти кандидатів, відсутність досвіду роботи, невідповідність запиту кандидата і пропозиції робочого місця від роботодавця тощо. Такі тенденції з боку потенційних працівників і роботодавців ускладнюють ефективне функціонування ринку праці та посилюють напругу. Одним із способів розв'язання проблем є створення підприємств для працевлаштування молоді, на базі вищих і професійних навчальних закладів, служб зайнятості, впровадження соціальні програми допомоги молоді при виборі майбутньої професії.

Вагомою проблемою є зайнятість неповносправних громадян. В сучасних економічних умовах вони не можуть ефективно конкурувати на ринку праці. З одного боку, незважаючи на існуючу обов'язковість працевлаштування неповносправних, наявність квот на робочі місця, роботодавці лише формально виконують вимоги законодавства, уникають штрафних санкцій, проте не здійснюють комплексних заходів щодо адаптації робочих місць для неповносправних. З іншого, існує проблема професійного навчання, яке дасть можливість підвищення соціального статусу та рівня доходів неповносправних громадян та сприятиме розвитку навичок, природній

інтеграції, зниженню соціальної напруги на ринку праці, підвищенню суспільної продуктивності. Необхідно створювати нові адаптивні робочі місця, залучати безробітних до здобуття нових професій, створити державну програму допомоги у пошуку роботи для незахищених категорій громадян.

Зростання безробіття в умовах війни створює комплекс проблем: зниження купівельної спроможності населення, податкових надходжень до бюджету, навантаження з виплат на підтримку безробітних на бюджет, зниження рівня кваліфікації населення, підвищення рівня злочинності, соціальна напруга, інші соціальні проблем. У зв'язку з війною ситуація в Україні складна: відбувається відплив працездатного населення з ринку праці, зокрема до лав Збройних сил, територіальної оборони, волонтерських організацій, за кордон, зростає потреба в максимально раціональному використанні робочої сили та забезпеченні сприятливого рівня адаптивності працездатного населення до змін на ринку праці, що потребує виважених державних рішень. Для того щоб підвищити рівень зайнятості під час війни та у період після воєнного відновлення потрібно забезпечити мобільність робочої сили. Це сприятиме зміцненню адаптивності робочої сили, підвищенню конкурентоспроможності, ефективності її використання, створить можливість розвитку та структурної трансформації економіки, допоможе змінити регіональну спеціалізацію.

КОВАЛЕНКО О.О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ ТА ПРАВА НА ОПЛАТУ ПРАЦІ У ПЕРІОД РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНИЙ АСПЕКТ СУЧАСНОСТІ І МАЙБУТНЬОГО

Від часів виборення у 1991 р. своєї незалежності, Україна поступово визначала пріоритет людини та її прав перед державою і нарешті у Конституції України, прийнятій 28 червня 1996 р. у ст.3 це принципове положення встановила. Саме Конституція України визнала людину, її життя та здоров'я, честь та гідність, недоторканність та безпеку найвищою соціальною цінністю. І тому, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст та спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність. Головним своїм обов'язком держава визнала утвердження та забезпечення прав і свобод людини

Україна проголосила пріоритетним напрямком своєї зовнішньої політики курс на входження до Європейського Союзу та прийняла на себе відповідні зобов'язання щодо забезпечення прав людини, де особливе місце займають основне право людини – право на працю та похідні від нього інші трудові права: на справедливі та безпечні умови праці, на відпочинок, на оплату праці, на страйк тощо. Ці права завжди мали велике значення для перспектив розвитку держави, бо виступали одними з індикаторів демократичності та гуманності останньої.

Однак, сьогодні, актуальними чинниками, які обумовляють кардинальні зміни в усіх сферах функціонування та розвитку України станують події військової агресії, які розпочалися росією 24 лютого 2022 р. і тривають в Україні зараз. Зазначене, безумовно, має стати актуальною проблемою юридичної науки взагалі та науки трудового права зокрема, що має практичне значення та є нагальним для досліджень, оскільки дозволяє окреслити їх нові обрії та визначити напрямки нової юридичної парадигми.

Режим воєнного стану, запроваджений на території України Указом президента України 24 лютого 2022р.і продовжений до 23 серпня 2022 р. легалізував платформу для запровадження специфіки правового регулювання на час війни російської федерації проти України.

Оскільки війна позбавила людей мирного життя, окресливши на найближчий час їх майбутнє у площині, що залежить від військових дій, очевидно, що в найбільшому ступеню

режим воєнного стану відобразився на напрямках реалізації їх соціально-економічних прав, зокрема права на працю.

15 березня 2022 р. було прийнято Закон України від N 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», який докорінно змінив засади правового регулювання праці на невизначений період війни. Цей невеличкий за розміром нормативно-правовий акт, який вмістив в себе всього 14 статей, спромігся охопити реформами все чинне правове регулювання трудових та похідних від них відносин в Україні: від укладення трудового договору до його припинення, від сфери індивідуальних відносин в сфері праці до колективних.

Про реформування правового регулювання відносин у сфері праці і науковці, і практики мріяли вже давно, але, очевидно, що не такої реформи вони не очікували. І справа тут у тому, що закон, що розглядається, перекреслив повністю той баланс інтересів сторін трудового договору, про який з 90-х років 20 ст. писали науковці, намагаючись покласти його як підґрунтя новітнього правового регулювання праці.

Звісно, режим воєнного стану не дозволяє забезпечувати весь спектр юридичних гарантій працівників, як це є у мирний період і багато обмежень прав працівників очевидно запроваджено з метою стабілізації виробничих відносин, що постраждали під час війни, надання засобів підтримки роботодавцям, які втратили свої потужності. Однак, час, на який це могло бути запроваджено вже мину. Державні діячі, керівники військових адміністрацій говорять про необхідність провадження трудової діяльності для нормального функціонування економіки, а тому очевидно, мають працювати вже не ті механізми, які запроваджувались одразу після введення режиму воєнного стану.

Зокрема, мова йде про надане ст.10 закону «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022р. право затримувати заробітну плату без застосування до них відповідальності, а саме: «роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати. У разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойові дії, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства».

Насамперед, фактично за цим спеціальним законом здійснено втручання у сферу здійснення права на працю людини, яке відтерміновує виконання основного обов'язку роботодавця – оплачувати роботу, виконану працівником, чим позбавляє це право того стрижня, який його формує і скеровує ланцюг його реалізації, викреслюючи одну з основних формоутворюючих складових права на працю – заробляти собі на життя працюю, яку людина вільно обирає або на яку вільно погоджується. Це як зламанний годинниковий механізм: деякий час він кульгає, а потім зупиняється назавжди і відновити його є майже неможливим.

Продовження існування цієї норми очевидно не сприяє зацікавленості людини у реалізації потреби працювати. Саме право на працю, визначене міжнародними стандартами: Загальною декларацією прав людини, Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права, Конституцією України, ґрунтується на можливості заробляти собі на життя працюю. І очевидно, що сьогодні – це можливість вижити у скрутних умовах. Тому це право не може бути обмеженим – людина, що працює, має отримувати заробітну плату. Тільки тоді вона буде вбудовуватись у єдиний механізм відновлення економіки України.

За останніми даними Міжнародної організації праці (далі - МОП) на травень-місяць, українська економіка сильно постраждала від російської агресії. З початку російської агресії втрачено майже 5 мільйонів робочих місць, понад 5,23 мільйона біженців втекли до сусідніх країн. Серед біженців в основному жінки, діти та особи старше 60 років. Із загальної кількості біженців приблизно 2,75 мільйона людей працездатного віку. З них 43,5 відсотка, або 1,2 мільйона, раніше працювали і втратили або залишили роботу. Якщо військові дії призведуть до ескалації, втрата робочих місць збільшиться до семи мільйонів. Проте, якби бойові дії негайно

припинилися, було б можливе швидке відновлення з поверненням 3,4 мільйонів робочих місць. Це зменшить втрати зайнятості до 8,9 відсотка.

Очевидно, що наші біженці будуть зацікавлені повертатись до України у тому разі, коли на рідній землі вони матимуть змогу заробляти собі на життя, а також мати змогу прокормити свої родини. Їхати сюди, тим більше, де в жодній точці нашої неньки-України ніхто не застрахований від авіа-ударів та ракетних обстрілів, і ще й зубожіти навряд чи буде гарною перспективою для повернення. Людина має бути впевнена у завтрашньому дні – принаймні, якщо вона може і готова працювати – вона має бути впевнена, що своєю працею вона зможе заробити собі на життя і забезпечити свою родину. І цю впевненість їй має забезпечити держава, а не навпаки – позбавити її неї.

На даний період, 3 місяці потому від початку війни, заходи із обмеження права працівника на заробітну плату як частину реалізації права на працю, очевидно вже втратили актуальність у якості, забезпечувальних роботу економіки, механізмів і стали тими стримувачами економічного розвитку України, які не дозволяють працювати моделі правового регулювання трудових відносин. Затримка заробітної плати не може тривати довго – стільки, скільки триває війна. І держава не має і далі продовжувати надавати право роботодавцям обмежувати основне соціально-економічне право людини – право на працю, стрижнем якого є можливість заробляти собі на життя працею.

КВАСОВ О. І., КОРИЦЬКА О. І.

Національний університет «Львівська політехніка»

ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ AUCHAN SA)

Через вторгнення російських військ на територію України 24 лютого 2022 року багато підприємств були вимушені припинити свою діяльність на території України, що й сьогодні продовжує негативно впливати на українську економіку. Світова громада не впливає на агресора збройним шляхом, але робить це через економічні механізми. Інвестори перестали вкладати свої кошти у російський бізнес; більшість російських банків відключені від системи SWIFT; понад 500 міжнародних компаній вийшли із російського ринку, але деякі продовжують спонсорувати країну-агресора.

Однією з таких компаній є французька мережа супермаркетів та гіпермаркетів Auchan SA. Президент України Володимир Зеленський закликав французький парламент діяти рішуче, щоб знищити економіку ворога і наблизитись до перемоги. Керуючись словами президента Франції Еммануеля Макрона про те, що французький народ не воює з російським генеральний директор Auchan Retail International Ів Клод заявив: “Мета нашого бренду – бути корисним, де б ми не були” [1]. Звісно, фінансово невигідно йти з країни, де Auchan досягає 10% своїх глобальних продажів. Він “не хоче позбавити своїх роботи працівників, 40% з яких є акціонерами, а клієнтів — хліба насущного”. Але незважаючи на це, з початку війни Auchan припинив свої інвестиції в Auchan Retail Russia. У той час керівництво Auchan прикривається тим фактом, що ними було надано понад 2300 тону продуктів, 50 тисяч гігієнічних наборів, пожертвувано більш ніж 2 мільйони євро на допомогу Україні. Але подальше продовження їхньої діяльності спонсоруватиме агресію росії щодо інших незалежних держав.

Auchan має гіпермаркети у 17 країнах світу та є 11-им у світі за величиною роздрібним продавцем продуктів харчування, має 3778 торгових точок [2]. В Україні Auchan розташовується в 9 містах і налічує 27 гіпермаркетів. Перший гіпермаркет (АШАН Петрівка)

було відкрито у 2008 році в Києві [3]. В росії Auchan має гіпермаркети у 23 регіонах і налічує 301 магазин [4].

У 2019 році в мережі Auchan працювало 351 тисяча працівників, більше 30 тисяч яких працюють у росії, і всього 6 тисяч – в Україні [5]. За 2021 рік прибуток Auchan на російському ринку налічував 3,2 млрд євро. Стільки ж Auchan заробив у Франції [6]. А на українському ринку заробіток Auchan за 2021 рік становив лише 19,1 млн євро. Можна зауважити відчутну різницю і зрозуміти, яка країна для бізнесу є важливішою. Станом на 4 квітня 2022 року Auchan Retail International уже втратив 50% товарообігу в Україні (фінансовий збиток оцінюється у 150 млн грн за березень 2022 року) [7].

Зважаючи на вищезазначене ми вважаємо, що припинення торгівельних відносин з росією пришвидшить знищення її економіки, завдяки чому унеможливить ведення війни. Тому санкції проти країни-агресора – це шлях до свободи не лише українського народу, а й усього світу.

1. *Ашан лишається в рф, прикрившись «метою бренду».* УкрІнформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3441295-asan-lisaetsa-v-rf-prikrivsis-metou-brendu.html> (дата звернення: 27.05.2022).

2. *Auchan Statistics, Store Count, Revenue Totals, Facts & News (2022).* DMR. URL: <https://expandeddrablings.com/index.php/auchan-statistics-facts/> (дата звернення: 23.02.2022).

3. *Corporate social responsibility report 2018.* Auchan Retail Ukraine. URL: <https://aristorsmi001.blob.core.windows.net/cms-content/ua/2019/11/Auchan-Retail-Ukraine-CSR-report-2018.pdf> (дата звернення: 30.05.2022).

4. *Auchan Holding. ShopAndMall.* URL: <https://shopandmall.ru/retail/ashan> (дата звернення: 30.05.2022).

5. *Revenue Analytics of Auchan Retail Ukraine in 2021.* eCommerceDB. URL: <https://ecommercedb.com/en/store/auchan.ua> (дата звернення: 30.05.2022).

6. *Revenue Analytics of Auchan Retail France SAS in 2021.* eCommerceDB. URL: <https://ecommercedb.com/en/store/auchan.fr> (дата звернення: 30.05.2022).

7. *Гордієнко О. Війна очима «Метінвесту», «Нової пошти», Comfy та Nestle. Що втратили учасники списку Forbes «100 найбільших приватних компаній». Восний номер журналу Forbes. Квітень 2022.* URL: <https://forbes.ua/ru/inside/ukrainskiy-biznes-perezhiv-pershiy-misyats-viyni-lishe-devyat-iz-sotni-naybilshikh-kompaniy-zmogli-priblizno-otsiniti-vtrati-01042022-5231> (дата звернення: 30.05.2022).

КОЛОМІЄЦЬ В. І., КОРИЦЬКА О. І.

Національний університет «Львівська політехніка»

УПРАВЛІННЯ ЗОЛОВОАЛЮТНИМИ РЕЗРВАМИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПІСЛЯ 24.04.22

Початок відкритої військової агресії російської федерації (рф) проти України, 24 лютого 2022 року зумовив чимало наслідків для економіки країни-агресора, насамперед, через механізм санкцій з боку світової спільноти (першочергово Сполучених Штатів Америки, Великої Британії та країн-членів Європейського Союзу). У перші ж дні війни почався обвал усіх міжнародних (не лише, хоча й насамперед економічних) зв'язків із рф.

Відбувався вихід міжнародних компаній з ринку рф і значний відтік капіталу. Останній уже в перші дні почав створювати паніку на валютному ринку і змусив Центральний Банк (ЦБ) рф під головуванням Ельвіри Набіулліної реагувати на значне падіння курсу рубля. В обмінниках курс до 21 березня пробив відмітку у 200 рублів за долар [1].

На 1 лютого золотовалютні резерви (ЗВР) рф становили в еквіваленті 630 млрд доларів США і, оскільки ЦБ рф рідко публікує публічні звіти про алокацію своїх активів, використаємо останній звіт, що був опублікований 30 червня 2021 року. Згідно нього: на долар припадало

лише 16,4% золотовалютних резервів рф. Натомість частка євро становила 32,3%, китайського юаня – 13,1%, фунта стерлінгів – 6,5%, золота – 21,7%. Решта припадала на активи, номіновані в інших валютах.

27 лютого Євросоюз запровадив новий пакет економічних санкцій проти країни-агресора. Серед іншого вони включали блокування операцій, пов'язаних з управлінням резервами центрального банку рф [2].

Унаслідок цих санкцій, у розпорядженні банку залишилися 1/6 усіх його резервів. Близько 315 млрд. доларів США було заблоковано прямо через замороження активів у країнах західного світу. 150 млрд. доларів США було номіновано у золоті, однак ЦБ росії не міг реалізувати ці резерви у силу відсутності покупців, що означало де-факто заморожку і цих активів. Залишалось близько 150 млрд. дол. у валютах держав, що не накладали санкцій на ЗВР рф, насамперед це КНР і деякі інші «антизахідні» союзники.

За перший місяць війни Банк росії ухвалив рішення підвищити облікову ставку з 9,5% до 20% річних, витратив близько \$40 млрд. у березні на інтервенції з підтримки курсу рубля, що штучно зміцнився, таким ЦБР витратив майже третину всіх доступних йому резервів. Ще одним «патроном» протистояння кризі Банк визнав обмеження операцій з готівковою валютою для населення рф.

Інші заходи, щодо стримування росту курсу долара виглядали так [3]: запроваджено обов'язкову комісію 30% на купівлю USD, EUR та GBP на біржі. На початку квітня її відмінили; банкам заборонено продаж готівкової валюти населенню. З 18 квітня банки відновили продаж готівкової валюти громадянам за рублі, але можна продавати тільки ту валюту, яка надійшла до кас після 9 квітня; заборонено знімати зі своїх валютних рахунків та вкладів понад 10 тис. дол. (виняток – можна зняти в тільки рублях з конвертацією). 8 квітня ЦБ дозволив зняття готівки у валюті з вкладів або рахунків, які були відкриті до 9 березня (ліміт на зняття зберігся); заборонено вивозити з країни понад 10 тис. доларів США готівкою; заборонено відправляти собі чи родичам за кордон понад 10 тис. доларів США; компаніям наказано продавати щонайменше 80% валютної виручки всередині рф. З 23 травня цю межу знижено до 50%.

Для порівняння масштабів дій, можемо зауважити, що за звітами НБУ на 31.12.21 наші золотовалютні резерви становили всього 30,9 млрд. доларів США, а на 30 квітня 2022 року становлять 26,9 млрд. доларів США [4].

Також для розуміння результативності діяльності двох центральних банків ми можемо зазначити, що НБУ днями відпустив курс долара, тоді як не зважаючи на формальне укріплення курсу рубля до позначок 60 рублів за долар, комерційний курс, або той, за яким справді конвертуються ціни, становить 120-150 рублів і про це свідчить індексація цін на техніку, що ввозилася в росію до виходу основних логістичних компаній із ринку.

Отже, реакція Банку росії була достатньо грамотною задля втримання стабільності рубля щодо американського долара, однак її очевидно не достатньо щоб подолати ту економічну кризу, яку своїми недалекоглядними рішеннями створило політичне керівництво російської федерації.

1. Інтернет-видання ТОВ "МінфінМедіа". Динаміка курсу пари рубль/долар за останні 365 днів URL:

<https://minfin.com.ua/ua/currency/converter/?from=usd&to=rub&val1=0.9178082191780823&val2=100> (дата звернення 30.05.2022)

2. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/1/683008/> (дата звернення 30.05.2022)

3. Росія детально: події та тренди в РФ за минулий тиждень (23.05-27.05) Український Інститут Майбутнього URL: <https://uifuture.org/publications/rosiya-detavno-podiyi-ta-trendy-v-rf-zamynulyj-tyzhden-23-05-27-05/> (дата звернення 30.05.2022)

4. Інтернет-видання ТОВ "МінфінМедіа". Золотовалютні резерви України URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/> (дата звернення 30.05.2022)

ВИКЛИКИ ДЛЯ КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Держава, яка зазнає форс-мажорних обставин, а у випадку України, воєнного стану, в дуже короткі терміни переорієнтовує всю систему публічних органів на забезпечення життєво важливих потреб суспільства, потреб критичної інфраструктури. Ті, хто вчора були конкурентами, сьогодні втрачають сенс конкурентного змагання, оскільки в окремих товарних позиціях потреби настільки перевищують пропозицію, що змагання за споживача втрачає зміст. Однак, високий споживчий попит за недостатності пропозиції на ринку породжує недобросовісність у діях окремих суб'єктів. Особливо критична ситуація спостерігається на ринку пального. Попри те, що з кінця лютого споживання пального населенням знизилось приблизно на 72%, станом на травень 2022 року потреба в паливі задовольняється в неповному обсязі. Окремі оператори ринку встановлюють роздрібні ціни, які вищі за гранично допустимі, що має ознаки не лише недобросовісної поведінки, але й спекулятивних дій, які в умовах війни можуть оцінюватись як мародерство. За таких обставин, уряд надав повноваження обласним військовим адміністраціям здійснювати контроль за встановленням цін на пальне. Одночасно, Антимонопольний комітет України розпочав дослідження щодо дотримання суб'єктами господарювання на ринку роздрібною реалізації пального вимог законодавства про захист економічної конкуренції. Метою такого дослідження є з'ясування причин для критичної ситуації на ринку пального, зокрема, що стосується обмеження пропозиції протягом квітня-травня 2022 року, чи криза могла бути спричинена змовою найбільших гравців ринку.

На ринок пального в Україні суттєво вплинули й об'єктивні фактори, такі як руйнування інфраструктури, нанесення шкоди нафтобазам, нафтопереробним заводам, що змінило логістику та постачання пального. Збільшуються обсяги імпорту пального в Україну. Так, порівняно з березнем 2022, у травні перевезення пального автомобільним транспортом зросло в 15 разів, а річковим транспортом і залізницею у 5 разів. Для врегулювання ситуації на ринку пального Міністерство економіки України сформулоало певний план дій, що передбачає:

- отримання згоди країн ЄС на гарантоване прийняття європейськими портами танкерів з паливом для українського ринку;
- вилучення російського та білоруського палива, що було завезене до вторгнення Росії на територію України й надалі арештоване;
- завантаження дизелем трубопровід Угорщини;
- здійснення системних закупівель національним оператором НАК «Нафтогаз України» для ритмічних поставок та виконання довгострокових контрактів.

До врегулювання ситуації на ринку пального долучились Держпродспоживслужба та Держекоінспекція, які за зверненнями фізичних осіб здійснюють позапланові перевірки на АЗС. Так, було виявлено, що від початку 2022 року на 73% заправок порушували цінову дисципліну. Накладено штрафів на 2,5 млн грн та складено 49 приписів про приведення цін до рекомендованих державою. До адміністративної відповідальності притягнуто 98 посадових осіб. Таким чином, в разі критичної ситуації на товарних ринках злагоджено працюють контрольні-наглядові органи та органи виконавчої влади.

На стан конкуренції на товарних ринках впливає і внутрішнє переміщення бізнесу. За інших обставин, таке переміщення підвищило б конкуренцію на товарних ринках. Проте, станом на травень 2022 товарні ринки переформатовуються, змінюються логістичні схеми постачання. Кабінет Міністрів України запустив програму евакуації приватних підприємців з «гарячих точок» країни у західні області. Ця програма покликана зберегти стратегічно важливі виробництва та робочі місця. У першу чергу допомогу держави для вимушеного переміщення отримають стратегічно важливі підприємства та підприємства, які виробляють товари першої необхідності (хліб та інша їжа, питна вода, одяг тощо) для забезпечення потреб цивільного

населення, військових та бійців територіальної оборони. Також, малий та середній бізнес самостійно переїжджає до західних областей України, серед яких можна виділити такі чотири типи підприємств:

- великі системні підприємства, в яких є труднощі з перевезенням громіздкого та габаритного обладнання. Це як правило акціонерні товариства та державні підприємства, які найбільше потребують допомоги від держави;
- підприємства середнього рівня, що володіють власним виробництвом та ресурсами. Такі підприємства часто переїжджають до своїх бізнес-партнерів чи філій на заході країни переважно самостійно, без допомоги держави. Від держави та органів місцевого самоврядування їм потрібна лише комунікація та пошук нових партнерів;
- фізичні особи-підприємці, що належать до мікробізнесу, який надає послуги, або займається «крафтовим» виробництвом. Такі підприємці після переїзду швидко починають працювати. На них є попит, часто – усталена клієнтська база. Допомоги держави, як правило, не потребують.
- ІТ-бізнес. З початку активних бойових дій велика кількість компаній з ІТ-сектору переїхали в західні області. Допомоги держави не потребують, мають ресурси, щоб облаштуватись на новому місці.

Збільшення кількості суб'єктів господарювання в західних областях сприяє вирішенню соціальних проблем з працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, збереженню робочих місць. Такі компанії втримують фінансові можливості для волонтерської діяльності, знаходять нові способи збуту продукції. Однак, одночасно на окремих товарних ринках може посилюватись конкуренція, зниження платоспроможності в споживачів стає перешкодою в збуті продукції, яка не відноситься до товарів першої необхідності. Найбільше постраждали від війни сфера послуг (салони краси, спортивні клуби, кафе, ресторани, готелі тощо), наука і освіта, юристи, автомобільний бізнес, домашній персонал, фахівці в сфері безпеки, а також фахівці з інсталяції та сервісу. Відповідно, у цих сферах змагання за споживача є доволі велике і відповідно компанії в добросовісний спосіб конкурують на ринку, аби не втратити своїх споживачів.

Враховуючи економічне становище в країні та безпекову ситуацію багато суб'єктів аналізують можливості виходу на зовнішні ринки, розвивати співпрацю з нерезидентами та розміщувати свої представництва за кордоном.

В умовах воєнного стану втрачається саморегуляція ринків, держава набуває статусу ручного управлінця, визначає пріоритети у державному фінансуванні та підтримці. Незважаючи на події в країні, економічна активність повинна зберігатись в тих регіонах, де відсутні бойові дії. Відповідно контроль за конкурентним середовищем набуває дедалі вагомішого значення – недопущення недобросовісності поведінки, запобігання будь-якому прояву антиконкурентних дій органів влади. Рівність умов для господарської діяльності має забезпечуватись для місцевого бізнесу і для внутрішньо переміщених суб'єктів. Змінюється не лише пропозиція на ринку. В окремих регіонах завдяки внутрішньо переміщеним особам різко зростає і попит, що вимагає контролю за цінами практично на всіх товарних ринках, недопущення зловживання монопольним чи домінуючим становищем.

Переорієнтація економіки на підтримання армії, забезпечення оборони, відновлення та підтримки інфраструктури, забезпечення продуктової безпеки повинно відбуватись з одночасним збереженням потенціалу для розвитку і діяльності в інших економічних сферах та галузях. Якщо конкуренція є двигуном для розвитку, пошуку нових ресурсів, нових способів використання існуючих ресурсів, то воєнний стан є двигуном пошуку спроможності бізнесу стати активним учасником переорієнтованої економічної системи зі збереженням трудових ресурсів, кваліфікації працівників. Компанії, які в короткий проміжок часу знайдуть свою нішу в переорієнтованій економіці, зможуть сформувати конкурентне середовище, збережуть свій ринковий потенціал і в разі усунення форс-мажорних обставин будуть спроможні відновлювати свою господарську діяльність, яку вони здійснювали у мирний час.

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ СКОРОЧЕННЯ

Для виконання своїх завдань державі необхідні фінансові ресурси, а перелік державних завдань у процесі історичного розвитку зростає. Минулий досвід реформ щодо ринкового середовища в нашій країні показує, що подолати кризу лише політичними засобами не вдається. Нам потрібні чіткі важелі стабілізації економіки, зокрема податки, кредити та ціни, тобто потрібна нова економічна політика.

Метою виконання даного дослідження є розгляд теоретичної дилеми дефіциту бюджету та способів його ліквідації. Актуальність теми полягає в важливості питання дефіциту бюджету на сьогоднішній день. Адже держава принципово зобов'язана структурувати власну бюджетну політику таким чином, щоб зменшувати дефіцит бюджету.

Метами дослідження є ознайомлення із науковими та статистичними даними. В процесі ознайомлення будуть відкриті такі питання як, причини виникнення та сутність бюджетного дефіциту; наслідки бюджетного дефіциту. В даній роботі буде проводитись ознайомлення з головними причинами появи дефіциту, особливостями нинішньої економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблемних аспектів бюджетного дефіциту присвячені праці українських вчених: В.П. Андрущенко, О.І. Барановського, О.Д. Василика, Т.П. Вахненка, В.М. Гейця, Л.П. Гладченко, А.І. Даниленка, В.В. Дем'янишина, М.М. Єрмошенко, О.Д. Заруби, І.О. Луніної, К.В. Павлюк, Ю.В. Пасічника, М.І. Савлука, В.М. Федосова, О.А. Фрадинського, С.І. Юрія та ін.

Бюджетний дефіцит – це від'ємне сальдо бюджету, яке з'являється, коли витрати бюджету більше, ніж доходи. Дефіцит державного бюджету є найважливішим знаряддям фінансово-кредитної політики країни і може суттєво впливати на соціально-економічне середовище держави, сповільнюючи або прискорюючи розвиток.

Причини бюджетного дефіциту різні. Основні підстави можна поділити на: об'єктивні (або вимушені), суб'єктивні (невимушені або свідомі). Об'єктивні причини є вимушеними, не залежать від волі чи небажання країни та не говорять про погане фінансове управління. Суб'єктивні причини – безпосередньо пов'язані з неефективним управлінням державними фінансами та на вимогу органів державної влади – можуть бути повністю усунені.

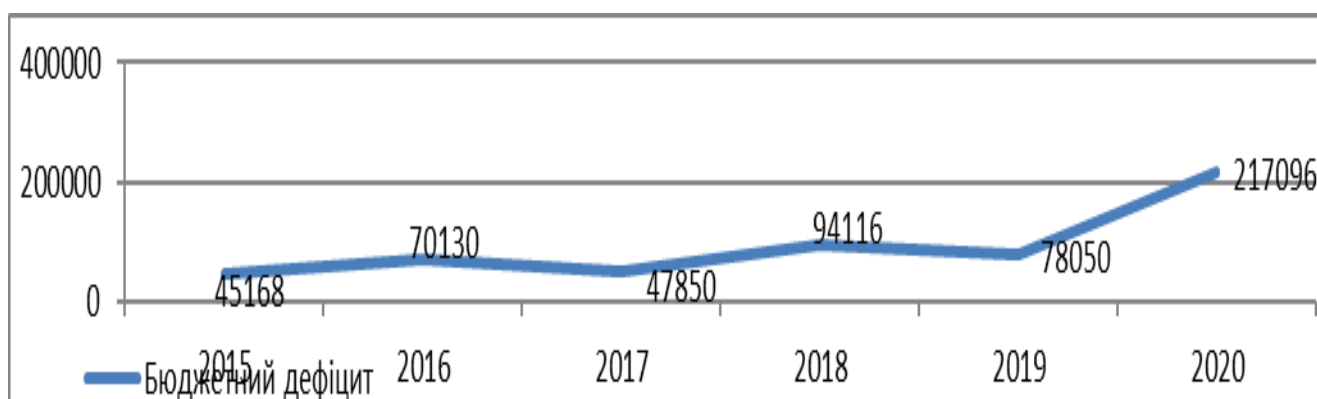
Об'єктивними причинами є: незвичайні ситуації (війни, епідемії, стихійні лиха); потреба великих інвестицій країни у розвиток економіки для її перебудови, яка майбутнім часом може забезпечити збільшення ВВП, укріпити могутність державної економіки та збільшити матеріальний і культурний рівень життя; необхідність збільшення рівня доходів громадян у зв'язку з відставанням їх обсягів порівняно з прожитковим мінімумом тощо.

Суб'єктивними причинами є: кризові явища в економіці, її спад, що супроводжується падінням ВВП, раптовим падінням ефективності виробництва, інфляцією; неефективність внутрішніх і зовнішніх фінансово-кредитних відносин; наявність тіньового сектору економіки та низький рівень додержання податкового законодавства; значне зростання бюджетних видатків та їх нераціональний розподіл; неспроможність уряду контролювати фінансове становище країни; корупція; постійні зміни фінансового законодавства; зайве зростання соціальних витрат порівняно з темпами зростання ВВП.

Як представлено на рис.1, табл.1, бюджетний зростає, а сьогодні, в умовах воєнного часу та економічної кризи, ситуація не покращується. Основними причинами дефіциту бюджету в Україні є: зниження виробництва та надходжень до бюджету, рівень податкової дисципліни, наявність значного тіньового сектору економіки, надмірні державні витрати на окремі статті бюджету. Усунення або значне зменшення цих негативних явищ є основним напрямком скорочення дефіциту державного бюджету в Україні.

Виконання державного бюджету України у 2008-2020 рр, (млн.грн.) [2].

Рік	Показник			
	Доходи, млн.грн	Видатки, млн.грн	Кредитування, млн.грн	Сальдо (дефіцит бюджету), млн.грн
2008	231686,3	241454,5	2732,5	-12500,7
2009	209700,3	242437,2	2780,3	-35517,2
2010	240615,2	303588,7	1292,0	-64265,5
2011	314616,9	333459,5	4715,0	-23557,6
2012	346054,0	295681,5	3817,7	-53445,2
2013	339180,3	403403,2	484,7	-64707,6
2014	357084,2	420217,8	4919,3	-78052,8
2015	534694,8	576911,4	2950,9	-45167,5
2016	616274,8	684743,4	1661,6	-70130,2
2017	793265,0	839243,0	1870,9	-47849,6
2018	928108,3	985842,0	1514,3	-59247,9
2019	998278,9	1072891,5	3437,0	-78049,5
2020	1076016,7	1288016,7	5096,1	-217096,1

Рис. 1. – Динаміка бюджетного дефіциту за 2015-2020 рр. в Україні, (млн. грн.) [1].

Аналізуючи причини надмірних витрат в Україні, можна виділити політичні, військові та економічні чинники. Проте, найближчим часом позбутися від них буде важко, оскільки дефіцит бюджету вже багато років знаходиться в хронічній ситуації, а політична ситуація в країні нестабільна. Таким чином, без реального економічного зростання або постійного зниження темпів економіки відносний обсяг бюджетного дефіциту зростатиме невизначено, що в кінцевому підсумку унеможливить обслуговування державного боргу та фінансування дефіциту бюджету. З метою скорочення дефіциту в Україні можна скоротити витрати бюджету, особливо на державне управління, розробити чіткішу фінансову стратегію розвитку України, посилити контроль за використанням бюджетних видатків, запровадити більш ефективний податковий механізм. Реалізація цих заходів призведе до позитивних змін в економіці держави.

1. Бюджетна звітність [Електронний ресурс]. - URL: <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/uk/index>. Дата доступу: 21.03. 2022.

2. Зведений бюджет України [Електронний ресурс]. - URL: <http://ukrstat.gov.ua/>. Дата доступу: 21.03. 2022.

ОСОБЛИВОСТІ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Казначейська служба як організаційна структура розробляє та готує інформацію в розрізі звітів(в сучасних умовах масмо уніфіковано систему обліку) та створює суттєву єдину інформаційну базу щодо виконання бюджетів всіх рівнів: державного та місцевих. Це надає можливість оцінювання ефективності функціонування бюджетної сфери, забезпечення отримання оперативних даних в аспекті прийняття ряду управлінських рішень задля досягнення результативності та ефективності за умови оперативності в межах часового інтервалу. Саме за допомогою механізмів казначейського обслуговування бюджетів під час випробувань економіки держави економічною кризою та надзвичайними ситуаціями, досягається чіткий перерозподіл видатків бюджетів в першу чергу на соціально значущі програми, невідкладні заходи. Це в сукупності допомагає в найкоротші терміни здійснювати оптимізацію та, при потребі, лімітування бюджетних витрат, забезпечується контроль за цільовим витрачанням бюджетних коштів, надаються позички на покриття тимчасових касових розривів. Проте, в умовах воєнного часу саме поняття захищених та незахищених статей видатків згідно коду економічної класифікації трансформовано у пріоритетні, які направлені в загальному розумінні на потреби військових, силових структур тощо. Сьогодні це мегаважливо-оперативно здійснювати зазначені видатки. Як представлено на рис 1 та рис 2, загальна тенденція залишків коштів на ЄКР ДКСУ стабільно позитивна. Станом на 01.01.22 становлять 15671,9 млрд.грн, на 01.02.22., відповідно, 33 900,3млрд.грн, що більше попереднього місяця на +18228.4 млрд.грн. або на 116.31% більше та показує різко позитивну динаміку.

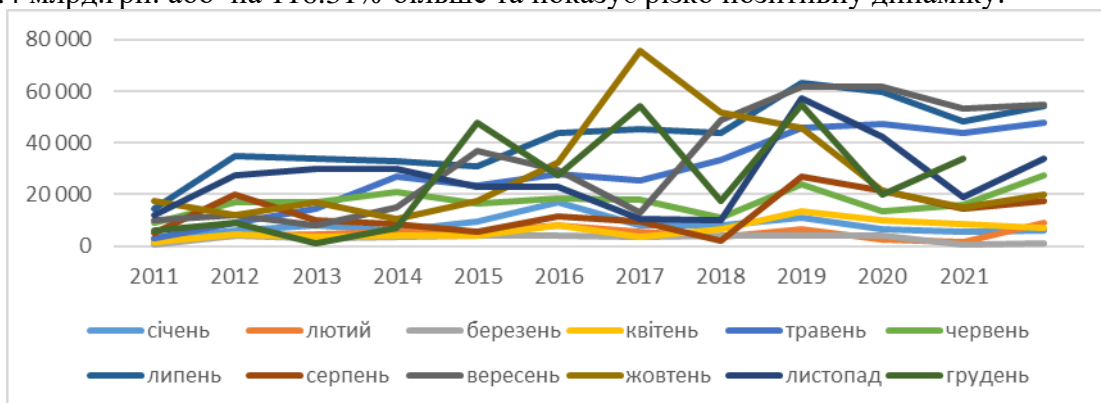

Рис .1. Аналіз динаміки вх. сальдо ЄКР ДКСУ за період 2011- 2021 рр, (станом на початок місяця) в розрізі місяців, млрд. грн.

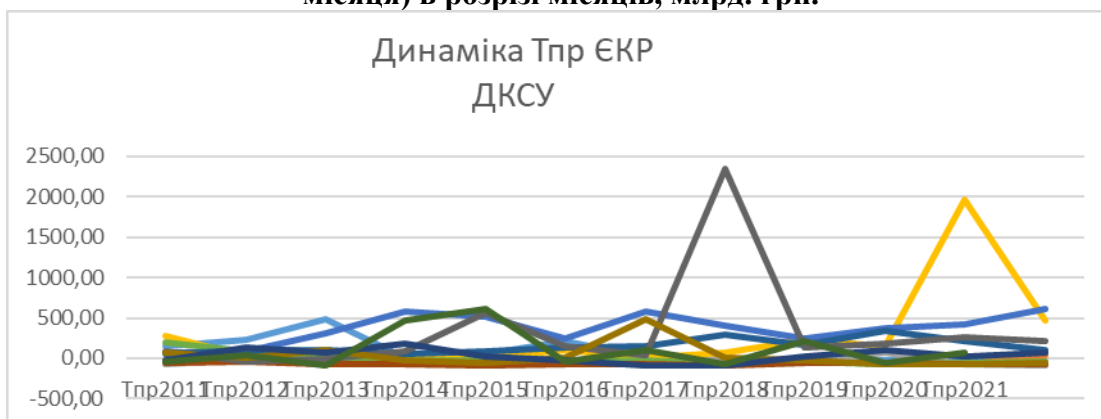

Рис.2. Аналіз динаміки Тпр вх. сальдо ЄКР ДКСУ за період 2011- 2021 рр, (станом на початок місяця) в розрізі місяців, млрд. грн.

Сьогодні, в умовах воєнного стану на рівні кожного територіального органу ДКСУ вже можна провести ряд заходів щодо вдосконалення процесу управління видатками в межах його компетенції:

- розробити власні технологічні регламенти по кожному структурному підрозділу та надати їх з обґрунтуваннями до ДКСУ;
- утворити робочу групу з опрацювання нормативних документів, що приходять до ГУДКСУ у відповідній області, яка б готувала свої пропозиції по їх впровадженню;
- посилити контроль за витрачанням бюджетних коштів – провести роботу з розпорядниками бюджетних коштів щодо прискорення процесу надання розподілів відкритих асигнувань та надавати цим розпорядникам, що мають свою власну мережу, дані щодо фактично зареєстрованих неоплачених фінансових зобов'язань;
- розміщувати у загальному доступі на сайті інформацію про витрачання бюджетних коштів;
- вирішити існуючі кадрові проблеми шляхом впровадження методів покращених умов праці АРМ-підвищення кваліфікації фахівців тощо;
- подальше вдосконалення процесу запровадження електронного казначейства;
- подальше впровадження інноваційних складових казначейського обслуговування;
- застосування сучасних інформаційних технологій;
- впровадження спрощеної системи казначейства та спрощення процедури перерахування коштів на казначейські рахунки.

Досліджений сучасний стан, в умовах війни, управління бюджетними коштами з проміжними результатами впровадження СДО в системі казначейства надав можливість дійти висновків на поточний стан:

- запроваджена система централізованого обслуговування розпорядників та одержувачів коштів державного бюджету за видатками шляхом введення в промислову експлуатацію програмного забезпечення АС “Є-Казна ДБ” показала високий рівень оптимізації процесу обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;

- високий рівень оборотності вхідних та вихідних фінансових потоків, що перерозподіляються через СДО в системі казначейства, вимагають посиленого контролю за їх ефективним використанням та спрямований на зменшення необґрунтованої кількості відмов у реєстрації фінансових зобов'язань тощо;

- зростаючі вимоги та фінансові можливості постійно породжують зміни параметрів функціонального забезпечення.

1. Електронний ресурс: режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/finance/ekr/2022/>

2. Lushpiienko Y., Sandiuk H. and other. Special procedures for electronic public procurement. – Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues. Volume 22, Special Issue 2S, 2019y. – p.1–6

3. Kurhunska E. The System Of The Treasury In Ukraine: Actuality And Prospects Of Development. Research Papers in Economics and Finance. Poznan, Poland. № 2(3), 2018y. – p.15 – 22.

ЛАЙКО О. І., ЦИНАЛЄВСЬКА І. А.

ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

ПОЛІТИКА ЗГУРТОВАНOSTІ ЯК ПРЕРОГАТИВА У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Політику згуртованості ЄС, яка в сучасному розумінні має соціальну, економічну, екологічну та територіальну (просторову) компоненти, словник ООН ототожнює із регіональною політикою ЄС [1]. В найпростішому розумінні, політика згуртованості має на меті покращення економічного добробуту регіонів ЄС та уникнення регіональних

диспропорцій, адже економічна, соціальна та територіальна інтеграція в ЄС має підтримуватися відповідною політикою. Концептуальні підходи до європейської територіальної згуртованості змінювалися в залежності від контексту подій в Європі, зокрема: прийому нових країн-учасниць; впливу фінансових кризових явищ; впливу пандемії COVID-19; висновків, зроблених внаслідок аналізу фактичних результатів політики згуртованості за попередні періоди, які фактично надавали можливість оцінити позитивні та негативні впливи тих чи інших заходів. Територіальна згуртованість поступово стає важливою метою політики ЄС для стимулювання більш збалансованої території ЄС, головним чином через зростаючу горизонтальну взаємозалежність між політикою ЄС та питаннями територіального розвитку, хоча територіальна політика не є формальною компетенцією політики ЄС. Важливість забезпечення єдності регіонів та країн ЄС на основі підвищення рівня економічного розвитку, конкурентоспроможності, імплементації трендів зеленого зростання, соціальної інклюзії, суспільної ефективності та наближеності до потреб людини державних сервісів обумовлюють той факт, що «Нова політика згуртованості» визнана основною інвестиційною політикою ЄС на перспективу до 2027 року.

«Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах» зазначено першочерговою стратегічною ціллю Державної стратегії регіонального розвитку на період 2021-2027 років [2] ухваленої Кабінетом міністрів України. В рамках даної стратегічної цілі зазначено 6 оперативних цілей, зокрема: стимулювання центрів економічного розвитку (агломерації, міста); збереження навколишнього природного середовища та стале використання природних ресурсів, посилення можливостей розвитку територій, які потребують державної підтримки (макро- та мікрорівень); створення умов для інтеграції тимчасово окупованої території в український простір; розвиток інфраструктури та цифрова трансформація регіонів; формування єдиного освітнього, інформаційного, культурного простору в межах всієї території України; та ефективно використання економічного потенціалу культурної спадщини для сталого розвитку громад. Контекст даної стратегічної цілі був актуальним та цілком відповідав часовому контексту 2020р., в якому був актуалізований аспект інтеграції тимчасово окупованих територій в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному та безпековому вимірі. Разом із тим, сучасні реалії воєнного стану вносять свої корективи і обумовлюють необхідність імплементації заходів підвищення згуртованості в державі на економічній, соціальній, культурній, безпековій та інших основах.

Для забезпечення відновлення економічної системи у повоєнний період, в контексті реалізації політики згуртованості в Україні, доцільним є застосування регуляторних заходів щодо створення потужного господарського фундаменту для кращого залучення різних верств населення, суб'єктів господарювання та органів влади до процесу суспільного виробництва. Створювана в економічній системі додана вартість завдяки посиленій згуртованості продуктивних сил дозволить сформувати суттєву базу для фінансового забезпечення реалізації соціальних, безпекових, оборонних та інших державних функцій на національному, регіональному та базовому рівнях [3]. В рамках імплементації пропонованого підходу до забезпечення повоєнного відновлення економіки на засадах згуртованості роль публічного управління та адміністрування може бути реалізована за допомогою таких заходів та інструментів:

- Організація масштабної інвентаризації продуктивних сил та можливостей територіально-господарських систем громад, районів, областей задля визначення перспектив відновлення та організації роботи нових виробництв, інших стратегічно важливих суб'єктів господарювання. Наявні виробничі потужності, елементи інфраструктурного забезпечення, природно-сировинні, матеріальні, людські, фінансові, адміністративні ресурси, - все це має бути ефективно використано при розбудові ланцюгів кооперації господарюючих суб'єктів, спрямованої на створення вітчизняної промислової продукції, яка є нагальною необхідною для вирішення проблем гуманітарного, військового забезпечення. Потрібним є оптимальне розміщення

продуктивних сил і використання ресурсів задля максимізації створюваної доданої вартості як прояв згуртованості за економічною ознакою. Така додана вартість є базою для нарахування податків, як основи бюджетних доходів, та джерелом забезпеченості соціальних функцій держави;

- Створення сприятливих умов для залучення інвестицій в розвиток пріоритетних для регіонів і громад видів економічної діяльності. Роль публічного управління та адміністрування в такому контексті має полягати у формуванні інституціональної рамки, яка б стимулювала нові інвестиції та відтворення вкладеного капіталу з подальшим реінвестуванням отриманого від інвестицій прибутку. Органи влади, керуючись позитивним іноземним досвідом, могли б організувати видачу пакетів дозвільних документів інвесторам для започаткування бізнесу на придатних до цього локаціях в територіальних громадах. Таким чином можна забезпечити силами адмінресурсу регіонів і громад залучення інвестицій для реалізації нових проєктів, важливих для повоєнного відновлення та гуманітарного благополуччя населення, а також створити кращі умови для роботи переміщених у зв'язку з бойовими діями підприємств;

- Для вирішення соціально-демографічних проблем населення території України доречним є стимулювання інвестиційної діяльності на засадах підтримки розвитку людського капіталу. Органи влади, в цьому контексті, мають забезпечити надання пільгових умов для започаткування та розвитку бізнесу на основі укладання інвестиційних договорів із суб'єктами господарювання для дотримання інтересів громади відповідно до таких критеріїв як: створення нових робочих місць з високим рівнем заробітної плати;

- Покращення координації економічного розвитку на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою в країні. Важливою і неповністю вирішеною є задача розподілу та узгодження повноважень між базовим, районним та обласним рівнями державного управління та самоврядування. Особливо важливу роль в сфері координації процесів економічного розвитку та повоєнного відновлення можуть відіграти районні адміністрації та ради, за умови законодавчого закріплення за ними відповідних повноважень.

Результативність заходів та інструментів публічного управління для забезпечення повоєнного відновлення економіки регіонів нашої країни важко точно спрогнозувати, зважаючи на те, що бойові дії на Півдні та Сході України ще тривають, проте безперечним є той факт, що пріоритет реалізації політики згуртованості є одним з першочергових.

1. *Eighth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion. EU, Brussels.* URL:https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/cohesion-report/

2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5f3/40c/c1e/5f340cc1e0f9e216385973.doc>.

3. Буркинський Б. В., Лайко О.І. Сучасні напрямки регіональної інвестиційної політики. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Вип. 3. 2014. С. 29-37. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/sepspu_2014_3_6.pdf

ЛЮБОХИНЕЦЬ Л.С., ТАНАСІЄНКО Н.П.
Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України, запровадження воєнного стану стало викликом для всієї національної економіки, в тому числі і системи регулювання соціальних проблем, а також для встановлення стійкого і конструктивного консенсусу між суспільством, бізнесом, державою і громадянином та визначення ефективної моделі розвитку соціальної держави в умовах військової агресії. Для врегулювання питань з надання соціальної

допомоги та соціальних послуг в умовах воєнного стану було прийнято ряд нормативно-правових та законодавчих актів. Зокрема, для допомоги органам місцевого самоврядування у забезпеченні послугами громадян, Міністерство соціальної політики України розробило методичні рекомендації щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану [1]. З метою посилення соціального захисту громадян, які у зв'язку з військовою агресією проти України були вимушені покинути власні домівки й стати внутрішньо переміщеними особами Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» [2].

У березні 2022 року Уряд запровадив допомогу для внутрішньо переміщених осіб в розмірі 2000 грн кожному дорослому та 3000 грн на кожну дитину, або людину з інвалідністю. З цією метою в квітні-травні 2022 року з бюджету було виділено понад 9 млрд грн на допомогу більш ніж 2 млн внутрішньо переміщеним особам [3]. Проте з травня 2022 року кількість осіб, які отримували допомогу зменшилася у зв'язку з звільнення частини території України від окупантів та повернення громадян додому. Грошову допомогу отримуватимуть лише ті переселенці, які проживають в зоні проведення бойових дій і не можуть повернутися додому. Крім цього, виплати будуть продовжувати отримувати ті особи, в яких пошкоджені або зруйновані будинки.

У період воєнного стану органи соціального захисту населення не полишили опікуватись і забезпечувати соціальний захист найбільш вразливих категорій населення (малозабезпечених сімей, осіб з інвалідністю, сімей з дітьми, одиноких матерів, багатодітних родин). Для них була ухвалена спрощена процедура отримання допомоги, тобто люди похилого віку та люди з інвалідністю під час воєнного стану зможуть отримати життєво необхідні соціальні послуги екстрено (кризово) протягом однієї доби лише на підставі заяви. Також збереглися на весь період дії воєнного стану та ще на один місяць після його скасування усі пільгові виплати для українців, в тому числі і субсидії. При цьому, строк виплати державної соціальної допомоги продовжується автоматично без звернення особи до структурних підрозділів з питань соціального захисту населення.

Підтримка українських внутрішніх переселенців світовою спільнотою та міжнародними організаціями регламентується дією програми виплат від ЮНІСЕФ, Всесвітньої продовольчої програми ООН. За прикладом, ЮНІСЕФ надає додаткову допомогу українським переселенцям з найбільш вразливих категорій населення. Зокрема, допомогу зможуть отримати родини, які мають трьох і більше неповнолітніх дітей, з яких принаймні одна дитина не досягла 2 років, та сім'ї з двома або більше дітьми, де одна чи більше дітей мають інвалідність. В рамках меморандуму Всесвітньої продовольчої програми ООН та Мінсоцполітики близько пів мільйона українців отримають додаткові виплати у розмірі 2220 грн. на кожного члена домогосподарства на місяць, але не більше, ніж для трьох осіб [3].

Таким чином, в умовах воєнного стану у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України вживаються усі необхідні заходи для забезпечення виплати і доставки усіх видів соціальних допомог, реалізації принципів соціальної держави, досягнення стабільності і динамічності соціально-економічного розвитку. Для цього необхідно своєчасно реагувати на виклики часу, так як можуть виникнути і виникають все нові і нові проблеми, які потребують практичного вирішення.

1. *Рекомендації щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану.* URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-140/lystoda-rekomendacii_socposlugu_1646898338.pdf

2. *Верховна Рада вдосконалила механізм надання соціальних послуг під час надзвичайного або воєнного стану.* URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221814.html>

3. *Переселенцям і не тільки: на яку допомогу можуть розраховувати українці під час війни.* URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/pereselencyam-i-ne-tilki-na-yaku-dopomogu-mozhut-rozrahovuvati-ukrajinci-pid-chas-viyni-novini-ukrajina-11848926.html>

КРЕДИТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В СФЕРІ ФІНАНСІВ

Важливість формування соціально-економічної стабільності країни багато в чому залежить саме від функціонального навантаження на систему публічного управління та адміністрування, більшою мірою на регіональному рівні. Так, системоутворююча складова фінансів та бюджетної політики, яка в сьогоdnішніх кризових умовах є забезпечуючою сферою для фінансової компоненти розвитку регіональних програм, зокрема, в частині оновлення інфраструктури та підтримки бізнес процесів у регіоні, являє собою фундаментальний компонент для провадження ефективного механізму державного управління [1]. При чому першочерговим завданням при формуванні антикризового інструментарію механізмів публічного управління є саме модернізація та оновлення фінансових механізмів, кредитного та бюджетного менеджменту. Розуміння підтримки бізнес структур в регіоні покриває не лише соціально-економічні важелі в площині підвищення рівня платоспроможності населення та зниження рівня безробіття, а й є базовою гарантією стресостійкості до потенційних викликів фінансової системи та нівелювання можливих загроз [2]. Особливої актуальності набирають питання підтримки малого та середнього бізнесу, зважаючи на відсоткове співвідношення між бізнес структурами в межах окремих регіонів. Крім того, слід відзначити, що сфера публічного управління не впливає прямим чином на провадження їх діяльності, однак має ряд чинників непрямого впливу. Існуючі недоліки в системі комерції, зокрема, велика кількість дозволів та ліцензій, окремі випадки неефективних перевірок, застарілість технічних стандартів, слабкий захист в межах власності, податкове навантаження тощо, також впливають на можливості кредитування. Варто розуміти, що вихід з кризи воєнного періоду та відновлення економіки регіонів в післявоєнний період потребуватиме узгодження всіх визначених чинників. Формування налагодженої взаємодії між владою, бізнесом та фінансовим, банківським, кредитним сектором має стати базисом створення нових моделей та програм соціально-економічного розвитку регіону. Особливістю побудови моделей даного типу має стати не розуміння ведення бізнесу на внутрішньому регіональному ринку, а саме забезпечення регіональних потреб для відновлення стабільності та розвитку. Сьогодні єдиним фінансовим забезпеченням може бути лише кредитування суб'єктів бізнесу. Фундаментальним положенням нової моделі кредитного менеджменту мають стати саме гарантії від сфери публічного управління, як основного «замовника» розвитку та підтримки регіонального бізнесу.

Таким чином, розвиток соціально-економічної системи країни необхідно розглядати через призму публічного управління та адміністрування в розрізі формування напрямів бізнес проєктів, формування індивідуальних пакетів кредитування спільно з представниками банківської системи та суб'єктами бізнесу з метою забезпечення задоволення потреб кожного учасника ланцюга.

1. Мельничук Н. Ю. Суть механізму державного управління в сфері фінансів // Міжнародна наукова конференція «Економіка без кордонів: інтеграція, інновації, транскордонне співробітництво». 26 серпня 2016 року (м. Каунас, Литва). С. 207-212.

2. Руда О. Л. Проблеми банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні // Економіка, облік, фінанси та право в умовах глобалізації: тенденції та перспективи: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., 12 верес. 2019 р. У 3 ч.-Полтава: ЦФЕНД, 2019. Ч. 1. С. 40-41.

БЛОКЧЕЙН ЯК СИСТЕМА ВІДНОСИН, ДРАЙВЕР ДОВІРИ ТА ЕЛЕМЕНТ ЦІННІСТЕЙ НОВОГО СУСПІЛЬСТВА: У ПОШУКУ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

Про технологію блокчейн можна дискутувати багато. Відкритими до обговорення є питання її місця в економіці в умовах цифровізації суспільних відносин, ризиків, які вона провокує для держави й суспільства, готовності людей зустрічати нову реальність як культурне надбання. Якщо коротко, *блокчейн – це фундамент нових відносин світової економіки, взірць ціннісного підходу та довіри у глобалізованому світі*. Це розподілена база даних, яка зберігає інформацію про всі транзакції учасників системи у вигляді «ланцюжка» блоків. Визначальним є доступ до реєстру у всіх користувачів, що виступають як колективний нотаріус. Відомий біржовий трейдер Тіка Тіварі виголосив впевненість, що через 50 чи 100 років люди вважатимуть винайдення блокчейну тим фактором, що найбільше вплинув на розвиток людства в ХХІ ст.[1] Очевидно, з ним можна й погодитися, оскільки технологія блокчейн робить сучасний світ ще більш глобалізованим і децентралізованим одночасно. Блокчейн забирає посередників, а отже певним чином виключає ризики недовіри між контрагентами в економічних питаннях, у питаннях фінансових відносин. Фактори недовіри перекладаються не на людину з її схильністю до корупції, підкупу, простої людської помилки, а на спеціальні технології.

Блокчейн – це система відносин і новітня індустрія. Вже зараз капіталізація технології блокчейн на ринку перевищує 2 трлн дол. США (слід нагадати, що технологія зародилася лише десятиріччя назад, а щодо активності, то стала топова ще пізніше) [2]. У світі на сьогодні зареєстровано понад 81 млн крипто гаманців [3]. Це дуже низький показник, адже тільки 2% населення Планети володіє навичками користування криптовалютою, технологією блокчейн. Якщо порівнювати з розвитком Інтернету, то технологія блокчейн нині знаходиться на тому місці, де Інтернет перебував у 1995 – 1997 роках. Фахівці підраховали, що у світі сума, витрачена на блокчейн розробки в 2021 році перевищила 6,6 млрд. дол. США. Ця сума зростає з кожним роком [4]. Очевидно, у технології блокчейн, криптовалюти є довгий і цікавий шлях розвитку.

Блокчейн – це драйвер довіри й передумова революції. Чому блокчейн настільки важливий для світової економіки і який його зв'язок з Інтернетом? Сьогодні практично ніхто не заперечує, що Інтернет вплинув на конкурентні переваги окремих виробників, вніс колосальні зміни в бізнес, у систему економічних відносин, глобалізував світ. Одні вчені стверджують, що Інтернет – це один з найважливіших винаходів людства ХХ століття[5]. Інші переконані, що блокчейн стане драйвером нашого майбутнього розвитку[6]. Цікавим моментом аналізу є порівняння шляху розвитку технології блокчейн з етапами розвитку Інтернету. Кожен з них має свої характерні ознаки. Так, *перший етап розвитку (Веб 1.0) асоціюється з часом розбудови глобальної «бібліотеки» чи місця, де можна було отримувати різні новини*. На цей час це був набір статичних сайтів з інформацією, які створювалися конкретними людьми - власниками ресурсів, девелопами, розробниками офісних веб-програм і т.п. Звичайний користувач не вносив ніякої інформації, а лише використовував наявну. Коло людей, котрі ділилися інформацією зі світом, було дуже обмежене. *Другий етап розвитку Інтернету(Веб 2.0) ознаменований «відкриттям» Інтернету для користувачів*. З'явився світ соціальних мереж, соціальних каналів, де кожен індивід уже зміг стати власником і «креатором» якогось контенту. Нам добре відомі Facebook, Вікіпедія, YouTube, Твіттер ін. мережі, які глобалізували світ і дали новий поштовх до поширення інформації. Сьогодні будь-яка людина, що має Інтернет, може зайти в мережу, висловити свою думку, поділитися своєю інформацією зі світом. Вона стає творцем певної інформації. *Нині ми перебуваємо на порозі нової ери в етапі розвитку Інтернету (Веб 3.0) або децентралізованого Інтернету на базі блокчейн*. Завдяки технології

блокчейну він «житиме» вже не на якихось окремих серверах, як на даний час, а фактично обслуговуватиметься величезною кількістю ноутів або вузлів (іншими словами, на пристроях самих користувачів). Ми зможемо не просто створювати інформацію, але й зберігати її у себе. Принципова різниця нової ситуації полягає у тому, що нині ми можемо ділитися інформацією в соцмережах (YouTube, Facebook тощо), проте в глобальному контексті існує ще орган, який може контролювати наші дії згори, може натиснути кнопку і видалити чи заблокувати контент. В умовах децентралізованого Інтернету (**Веб 3.0**) користувач стає тримачем ноуту («міні сервера»), який «живе» у користувача на комп'ютері і його не можна виключити. Бізнес-довіра агентів ринку має шанси зрости в рази.

Блокчейн - це цінність суспільства й елемент культури. Питання чи існують особливості у розвитку криптовалют, блокчейну – риторичне. Відмінності є і геокультурні, територіальні, і секторальні. У першому випадку - це Багами, Східно-Карибський валютний союз, Швеція, Нігерія, Камбоджа, Китай, Японія з їх місцевою геокультурною готовністю до змін. Показовою є токенизація земельного кадастру в Республіці Грузія [7]. У другому випадку – це окремі види людської діяльності і цілі сектори економіки. Найперше - фінансова сфера. Технологія криптовалют «блокчейн» зробила найбільший внесок у фінансовий менеджмент (зокрема, коли йшлося про оптимізацію роботи HR). Усе почалося з активів, з біткоіна. Нині ми говоримо про DeFi Tokens (DeFi - децентралізовані фінанси) - одну з найбільш популярних фінансових сфер серед криптовалют, а також екосистем метавсесвіту. На пікових значеннях перебуває BNB. Слід зазначити, що саме соціальні мережі еволюціонують в окремі метасвіти - освітньої сфери, сфери охорони здоров'я (запровадження медичних карток та реєстрів, запобігатиме підробці ліків), медіа сфери та сфери розваг (організацію роботи медіа, розвиток фан-артів, продаж квитків), сфери логістики (управління ланцюгами поставок) тощо. Але повернемося ще раз до сфери адміністративних та публічних послуг. Адже це не тільки виконання функцій нарахування зарплати (показовим є досвід стартапів у прикордонні, які не мають банківських рахунків. Вихід у системі оплати праці – автоматичні депозити з відповідним програмним забезпеченням), набору, перевірки співробітників. управління контрактами, персональні блокчейни. У державі це цифрове голосування, прозорий бюджет, управління реєстрами тощо. Усе вказує на те, що світ на початку грандіозних змін. Алгоритм консенсусу виступає проти шахраїв. Очевидно, щоб зрозуміти ринок криптовалют, його переваги, прийняти нову культуру і цінності треба розвивати цифрову економіку, аналітику (ринкову, технічну, соціальну), право, культуру й філософію.

1. *Michael Haynes Teeka Tiwari Reveals 6 Secret Cryptocurrencies Set To Create Unprecedented HyperBoom! (Catch Up Coins) // Business&Leadership. May 15, 2022. - URL.: <https://www.businessandleadership.com/investment/item/teeka-tiwari-hyperboom-catch-up-coins/>* 2. *Cryptoverse: Buoyant Bitcoin helps market cruise past \$2 trillion / The Economic Times. Mar 29, 2022. - URL.: https://economictimes.indiatimes.com/tech/tech-bytes/cryptoverse-buoyant-bitcoin-helps-market-cruise-past-2-trillion/articleshow/90511808.cms?from=mdr_3* 3. *Raynor de Best Unique cryptocurrency wallets created on Blockchain.com as of April 6, 2022. // Statista. - URL.: <https://www.statista.com/statistics/647374/worldwide-blockchain-wallet-users/>* 4. *Worldwide spending on blockchain solutions from 2017 to 2024. /Statista. - URL.: [https://www.statista.com/statistics/800426/worldwide-blockchain-solutions-spending/\(23.05.2022\)](https://www.statista.com/statistics/800426/worldwide-blockchain-solutions-spending/(23.05.2022))* 5. *Top 10 Inventions That Changed the World // Famous Inventors - URL.: <https://www.famousinventors.org/top-10-inventions-that-changed-the-world>* 6. *Adele Parmentola, Antonella Petrillo, Ilaria Tutore, Fabio De Felice Is blockchain able to enhance environmental sustainability? A systematic review and research agenda from the perspective of Sustainable Development Goals (SDGs) // Business Strategy and the Environment (14 September 2021). - <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/bse.2882>* 7. *Oleksii Konashevych General Concept of Real Estate Tokenization on Blockchain // European Property Law Journal. - May 2020. - URL.: https://www.researchgate.net/publication/341149204_General_Concept_of_Real_Estate_Tokenization_on_Blockchain*

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Інституційні зміни, що спрямовані на розвиток та функціонування публічного управління є надважливими складовими адміністративного устрою Європейського союзу, які є характерними ознаками як для європейського управління в цілому, так й для управлінських систем країн-членів даного союзу.

Проведення інституційних змін у сфері публічного управління завжди мають здійснюватися відповідно до організаційних принципів та законодавчих норм, відповідно до яких слід реконструювати функції та обов'язки суб'єктів, які пов'язані зі здійсненням інституційних змін в публічному управлінні територій. При цьому особливу увагу слід приділити процесу «прирошення інститутів», тобто процесу, який значно знижує ймовірність негативного результату від інституційного реформування системи публічного управління.

Головними завдання у напрямку посилення взаємовідносин між Україною та ЄС є сприяння ефективної багатосторонності, боротьба з корупцією, забезпечення розвитку та фінансової спроможності територій, ефективне публічне управління та політична співпраця, що має відбуватися за умов спільної відповідальності, основних принципів субсидіарності та солідарності, сталого розвитку тощо.

Основними системними суперечностями, що є характерними при реалізації публічного управління в умовах інституційних змін є:

- Суперечності між інституційною автономією та централізацією політичної влади. Вирішення даної суперечності стало можливо завдяки реформуванню місцевого самоврядування в Україні та започаткування процесу децентралізації влади, тобто передачі повноважень з центральних органів влади до місцевих.

- Суперечності та конфліктна взаємодія між інституційними змінами та спадкоємністю, що ведуть до централізації, комунікації, зміни та консенсусу.

- Нерівність реформаторських зусиль, що направлені на досягнення ефективності розвитку та підзвітності діяльності державних і муніципальних організацій на засадах поєднання адміністративних та ринкових інструментів.

Реалізація публічного управління в умовах інституційних змін знаходиться у нестабільному режимі, а отже, задля вирішення даної проблеми необхідно провести ряд заходів для деконстрування публічної влади, тобто для створення нового інструменту налагодження суспільних відносин, які дозволять застосування нової публічної структури та форми для подальшого сталого інституційного розвитку. Отже, це свідчить про створення своєрідної раціоналізації сфери державного та муніципального управління, яка має бути направлена в першу чергу на виконання потреб суспільства.

В умовах Євроінтеграції необхідним є запровадження наступних механізмів інституційних змін публічного управління:

- а) належна законодавча база, яка й виступає ключовим інструментом ефективної реалізації реформ;

- б) розробка методичних рекомендацій для стимулювання та реалізації реформ в публічному секторі економіки;

- в) конкурсний відбір суб'єктів публічної влади та створення прозорої системи оцінювання їх діяльності.

Отже, запропонована модель механізмів інституційних змін функціонування публічного управління в умовах Євроінтеграції дозволяє розробити уніфікований підхід, що дозволить реалізувати успішні інституційні проекти та прискорить входження України до складу ЄС.

СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Децентралізація в Україні стимулює територіальні громади запрошувати на свої території суб'єктів господарювання, які будуть наповнювати місцеві бюджети податками й обов'язковими платежами, створювати нові робочі місця тощо. Кількість платників податків є важливим фактором економічного розвитку громади. Актуальним на сьогоднішній день також є розвиток індустріальних парків, відкриття великих локальних виробництв, логістичних центрів, будівництво комерційної та житлової нерухомості. Важливим чинником, як для прийняття рішення про розміщення та будівництво нових об'єктів, так і для успішного функціонування бізнесу на певній території, є наявність підведених комунікацій, зокрема й енергопостачання. Це зумовлено значними за вартістю інвестиціями в розвиток інфраструктури та комунікацій при будівництві, що в подальшому через амортизацію впливає на собівартість виробленої продукції чи надаваних послуг.

Не менш важливим є й безпековий чинник, оскільки зупинки енергопостачання паралізують практично всі процеси, як виробничо-господарські, так і нормальної життєдіяльності людей загалом. Таким чином, публічне управління енергетичним забезпеченням територіальних громад має не лише економічне, але й безпекове значення для їхнього функціонування та розвитку.

Одним з поширених методів наукового дослідження є загальнонауковий метод дедукції, який передбачає виведення окремих (конкретних) положень із загальних. З використанням цього методу визначення сутності публічного управління у сфері енергетичного забезпечення територіальних громад має базуватись на визначенні поняття публічне управління загалом.

Аналіз наукових і академічних праць за тематикою публічного управління й адміністрування засвідчує відсутність єдиного підходу до визначення цього поняття. Зокрема, у навчальному посібнику «Особливості публічного управління та адміністрування» авторів Бакуменко В.Д., Бондар І.С., Горник В.Г., Шпачук В.В. наводять аж три визначення публічного управління [1, с. 7-9]. Авторський колектив на чолі з Даниленком А.С. навчального посібника «Публічне адміністрування» обґрунтовує думку про істотні відмінності понять «публічне адміністрування», «публічне управління» та державне управління» [2, с. 13-18]. Співвідношення цих понять також досліджували Філіпова Н.В. [3] та Бінько І. [4].

Беручи за основу визначення, наведене у термінологічному словнику [5], публічне управління у сфері енергетичного забезпечення територіальних громад можна сформулювати як діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування щодо формування та реалізації політики й управлінських рішень, спрямованих на ефективне енергетичне забезпечення територіальних громад. Це визначення є основою для подальшого дослідження принципів, суб'єктів, об'єктів і предмету, завдань і функцій публічного управління у сфері енергетичного забезпечення територіальних громад.

1. Бакуменко В.Д., Бондар І.С., Горник В.Г., Шпачук В.В. *Особливості публічного управління та адміністрування* : навч. посіб. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 256 с. 2. *Публічне адміністрування* : навч. посіб. / А.С. Даниленко та ін. К.: ЦУЛ, 2020. 288 с. 3. Філіпова Н.В. Зміна співвідношення понять «державне управління», «публічне адміністрування», «публічне управління» в системі суспільно-політичної трансформації // *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2015. № 6. Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=865>. 4. Бінько І. *Публічне управління і публічне адміністрування: співвідношення понять* / *Вісник АПСВТ*. 2020. № 3-4. С. 41-47. 5. *Публічне управління: термінол. слов.* / Уклад.: В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. Київ: НАДУ, 2018. 224 с.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ У ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Війна зачіпає усі покоління, а особливо молодь, оскільки це активні люди, які готові брати на себе відповідальність за своє життя і своїми діями відповідати на виклики суспільства. Однією із основних видів відповідальної діяльності молоді сьогодні стає волонтерство, як діяльністю, де людина прикладає власний час, зусилля і талант до вирішення суспільних проблем. Переваги є не лише для тих, на кого спрямоване волонтерство, але й для тих, хто ним займається, а саме – відчуття дружньої підтримки і участі роботи в команді, можливість бути корисним у суспільстві, зниження депресивних станів (соціальна ізоляція – основа депресії), стимуляція зон винагороди в мозку (людина творить добро, таким чином покращує власне психічне здоров'я), зниження тривожності (забезпечення зайнятості, зосередження уваги на допомозі іншим). Волонтерська діяльність знаходить державну підтримку, зокрема за ініціативи Міністерства молоді та спорту України за підтримки ЮНІСЕФ, SoftServe та Української волонтерської служби, як приклад публічно-приватного партнерства, створено Національну Волонтерську Платформу, он-лайн портал, що в умовах війни працює як майданчик для допомоги військовим і цивільному населенню. Платформа забезпечує об'єднання всіх волонтерських можливостей країни в одному місці і оптимізує гуманітарну та волонтерську підтримку в усіх областях України. До платформи долучено 43500 волонтерів із бази Української волонтерської служби та 100000 нових користувачів. Кількість людей, які хочуть займатися волонтерством в Україні, швидко зростає.

Іншим прикладом публічно-приватного партнерства є платформа «СпівДія», створена за ініціативи активної молоді у підтримці Офісу Президента України з метою збору інформації про потреби та оперативної допомоги цивільному населенню, надання психологічної та юридичної підтримки, супроводу та адаптації до життя під час війни та допомоги щодо пошуку місця молодій людині у житті та підтримки в умовах війни та у післявоєнний період. Координація платформи здійснюється спільно Офісом Президента України та рядом Міністерств України, Благодійним фондом «Повір у себе» за підтримку програми «Мріємо та діємо», Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Станом на травень 2022 р. на платформі зареєстровано понад 95 000 заявок про потреби громадян. В межах платформи для налагодження співпраці між державними органами, громадськими організаціями та населенням з ініціативи Міністерства молоді та спорту України створено 23 молодіжні центри у 17 областях України та місті Києві («СпівДія хаби»). Оскільки молодіжні центри є зрозумілими та доступними для молоді, саме вони зможуть пришвидшити процес адаптації та включення молоді до нових суспільних процесів. Із такою метою основними послугами, які надають молодіжні центри є: (1) гуманітарна допомога населенню: їжа, засоби гігієни, одяг тощо; (2) психологічна підтримка: формування і підтримка на належному рівні психологічного стану цивільного населення, зокрема молоді щодо адаптації у суспільному житті під час війни та у після воєнний період; (3) юридична підтримка: інформування цивільного населення, зокрема молоді про права та обов'язки під час війни в Україні, консультування щодо прав і можливостей жінок і чоловіків; (4) створення дитячого простору для розвитку неформальної освіти серед дітей та молоді («СпівДія діти»); (5) забезпечення роботи кар'єрних консультантів для молоді, які допоможуть молодим людям адаптуватися в нових умовах та знайти роботу в Україні; (6) розвиток напряму «СпівДія підприємництво» з метою підтримки молодих підприємців в Україні для відновлення економіки.

Отже, сьогодні важливими є підтримка та розвиток тих напрямів молодіжної політики, які активно розвивалися в Україні до початку війни, зокрема підтримка розвитку громадянського суспільства, працевлаштування молоді, створення молодіжних центрів та молодіжних громадських організацій, волонтерство.

**ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В
УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

1. Підвищення уваги до публічного управління на базовому адміністративно-територіальному рівні, перенесення значної частини економічних проблем на цей рівень в умовах війни актуалізує проблему формування теоретико-методологічного базису дослідження різноманітних аспектів розвитку та функціонування територіальних громад (ТГ), надання інструментарію для аналітичної роботи органам місцевого самоврядування. На особливу увагу тут заслуговує проблема підвищення конкурентоспроможності ТГ.

2. Узагальнення теоретичних підходів зарубіжних та вітчизняних вчених (Р.Білик, З.Варналій, В.Захарченко, М.Портер, Е.Собчак) щодо трактування поняття «конкурентоспроможність» дозволяє виокремити три аспекти розгляду конкурентоспроможності ТГ: конкурентоспроможність самої ТГ, конкурентоспроможність ТГ в межах регіону (адміністративного району), конкурентоспроможність ТГ на національному та зовнішньому ринку. При цьому конкурентоспроможність самої ТГ доцільно розглядати як здатність її економічної системи забезпечити соціально-економічну оптимальність при якомога меншому залученні ресурсів державного бюджету, бути стійкою, досягати цілей на основі конкурентних переваг. Конкурентоспроможність ТГ в регіоні – як здатність бути першою у певних аспектах господарської діяльності, здатності досягати власних цілей, ефективно використовувати власний потенціал. Конкурентоспроможність ТГ на національному і зовнішньому ринку – як здатність за певним видом діяльності займати певну нішу на ринку і бути у цій ніші на найвищих конкурентних позиціях [1].

3. З методологічної точки зору важливо визначити структурні компоненти наукового аналізу досліджуваної проблеми, до яких, на наш погляд, доцільно віднести: ознаки конкурентоспроможності за певними критеріями, фактори, що визначають конкурентоспроможність ТГ, сучасні чинники підвищення (зниження) конкурентоспроможності громади, відбір індикаторів для аналізу. Виходячи із запропонованих вище визначень, найбільш інтегрованими критеріями визнання конкурентоспроможності ТГ слід вважати конкурентні переваги, самодостатність, економічну безпеку.

4. На практиці конкурентоспроможність базового адміністративно-територіального утворення зазвичай визначається такими факторами як: кількість ресурсів, їх склад, тобто ресурсозабезпеченість; структура економіки (переважання певного виду спеціалізації); умови ведення бізнесу (сприятливі, несприятливі); рівень розвитку комунікацій, транспортної інфраструктури; наявність стратегії розвитку; якість менеджменту, ступінь використання інноваційних технологій управління економічним розвитком; соціальні умови життя; величина громади; ступінь використання внутрішнього потенціалу.

5. Розглядаючи проблему підвищення конкурентоспроможності ТГ в реальному часі і на перспективу, варто врахувати ендегенні та екзогенні чинники, які впливають (можуть вплинути) на траєкторію змін. До першої групи слід віднести: зміну географічного положення (адміністративно-територіальних меж), що важливо в умовах перегляду адміністративно-територіального устрою; зміни в ресурсному забезпеченні; трансформацію виробничих умов (спеціалізації, форм організації виробництва, рівня їх інноваційного розвитку); зміни в системі соціальних чинників (демографічній ситуації, рівні доходів, рівні соціального захисту); модернізацію організаційно-інституційних умов. До другої: ступінь стабільності макроекономіки, стійкість до внутрішніх і зовнішніх шоків; політико-правові чинники; чинники економічної політики держави; чинники політики регіонального розвитку; відносини з державним бюджетом і їх зміни; чинники міжнародного середовища. Важливо розглянути їх з позицій можливостей та загроз для рівня конкурентоспроможності.

6. Особливе місце в науковому аналізі проблеми конкурентоспроможності ТГ має займати ресурсний аналіз. В процесі його проведення важливо дотриматись принципу системності (чіткої класифікації ресурсів, оцінки і призначення аналізу, вибору індикаторів) (табл.1).

Таблиця 1

Матриця елементів ресурсного аналізу конкурентоспроможності територіальної громади

№ п/п	Вид ресурсів	Оцінка і призначення ресурсного аналізу	Індикатори для ресурсного аналізу
1	2	3	4
1	Людські ресурси	Оцінка стану і потенціалу ринку праці в ТГ	чисельність населення; рівень зайнятості в державному, комунальному та приватному секторі; трудові ресурси; професійний склад трудових ресурсів; освітній рівень; масштаби неповної зайнятості; кількість підприємств; попит на робочу силу
2	Фінансові ресурси	Оцінка фінансової самодостатності та фінансової спроможності ТГ	доходи місцевого бюджету; видатки місцевого бюджету; рівень самодостатності місцевого бюджету (ступінь забезпечення власними доходами); субвенції; кошти донорських міжнародних організацій; фінанси приватного підприємництва; фінанси домогосподарств
3	Інвестиційні ресурси	Оцінка інвестиційного забезпечення ТГ	обсяг інвестицій за рахунок коштів місцевого бюджету (в рамках бюджету розвитку); обсяг інвестицій приватного сектору; обсяг прямих іноземних інвестицій; структура інвестицій за видами економічної діяльності; обсяги інвестицій за муніципальними проектами та проектами публічно-приватного партнерства; обсяг інвестицій домогосподарств
4	Виробничі ресурси	Оцінка виробничого потенціалу та забезпеченості ТГ виробничими ресурсами	потужності виробництв за видами економічної діяльності; забезпеченість власними ресурсами виробництв; імпорт ресурсів для виробничої та соціальної діяльності ТГ
5	Інфраструктурні ресурси	Оцінка інфраструктурного забезпечення ТГ	протяжність доріг з твердим покриттям; кількість і площа об'єктів соціальної інфраструктури; наявність і протяжність водогонів; забезпеченість каналізацією; кількість житлових приміщень, їх площа – всього, в т. ч. на одного жителя; площа незайнятих приміщень; наявність мереж тепlopостачання; кількість і площа інших об'єктів виробничої інфраструктури; наявність об'єктів телекомунікацій; наявність логістичних складів, центрів
6	Ресурси соціального сектору	Оцінка ресурсного забезпечення рівня життя населення ТГ	абсолютний приріст номінальної заробітної плати зайнятого населення, в т. ч. за видами економічної діяльності; середня заробітна плата ТГ; середні доходи на одного жителя ТГ; купівельна спроможність населення; забезпечення закладами охорони здоров'я, освіти, культури

7	Природні ресурси	Оцінка забезпеченості природними ресурсами ТГ	земельні ресурси; лісові ресурси; водні ресурси; мінеральні ресурси місцевого значення; рекреаційні ресурси
8	Інформаційні ресурси	Оцінка інформаційного забезпечення ТГ та органу місцевого самоврядування	офіційна web-сторінка органу місцевого самоврядування; офіційна web-сторінка органу державної влади (ЦОВВ, ОДА, ОЦА, РДА та ін.); засоби масової інформації; соціальні мережі; офіційні web-сторінки інституцій країн-членів ЄС
9	Інноваційні ресурси	Оцінка забезпеченості ТГ інноваційними можливостями	наявність університетів і науково-дослідних центрів; наявність технологічних центрів; наявність технополісів і технопарків; частка підприємств ТГ, які виготовляють новітні види продукції; частка підприємств ТГ, які впроваджують прогресивні інноваційні технології

7. Можливості підвищення конкурентоспроможності ТГ можуть бути закладені в: оновленні та оздоровленні її потенціалу; появі точок зростання; оновленні і оздоровленні інфраструктури; прогресивній структурній політиці; фінансовій децентралізації; фіскальній децентралізації; активізації інвестиційної діяльності; інноваційній модернізації; освоєнні невикористовуваного природноресурсного потенціалу; кращому використанні просторових переваг. Загрози - в зв'язку з наявністю екологічних проблем; недостатньо якісними умовами виробництва та життєдіяльності; відсутністю якісних транспортних комунікацій або їх руйнацією під час війни; територіальною віддаленістю від центрів економічного розвитку; низьким рівнем конкурентоспроможності виробництв, розміщених на території ТГ; низькою кваліфікацією, незадовільним складом трудових ресурсів; погіршенням (нерозвинутістю) соціально-культурної сфери; моноорієнтацією виробництва; звуженням диверсифікованості виробництва; вузькою спрямованістю ПП.

8. Емпіричний аналіз, проведений за запропонованим алгоритмом, дозволяє визначити стратегічні пріоритети підвищення конкурентоспроможності ТГ, запровадити механізм її стратегування, основними етапами якого мають, на наш погляд, стати: 1) оцінка конкурентоспроможності ТГ, що охоплює: а) розрахунок індикаторів конкурентних переваг, б) розрахунок індексів конкурентоспроможності товарів і послуг в економічній діяльності, добробуті, соціальному розвитку; 2) визначення стратегічних пріоритетів в підвищенні конкурентоспроможності; 3) визначення механізмів конкурентної боротьби шляхом активізації використання унікальних конкурентних переваг – як основи стратегії ТГ на підвищення її конкурентоспроможності.

9. Стратегію підвищення конкурентоспроможності слід розглядати як складову Стратегії розвитку ТГ. Стратегічними пріоритети підвищення конкурентоспроможності, виходячи з реалій сучасності, для ТГ мають стати: розвиток та посилення конкурентних позицій реального сектору економіки ТГ; зростання інвестиційної активності та нарощення інноваційного потенціалу ТГ; активізація структурних зрушень у підприємницькому середовищі ТГ в користь виробництв з більш високою доданою вартістю; нарощення інтелектуального потенціалу та інноваційного потенціалу; дифузія інновацій; кластеризація; емпіричне моделювання економічного потенціалу громад; посилення контролю за використанням, передачею в користування і використанням комунального майна; забезпечення узгодження інтересів суб'єктів ринку на території ТГ.

1. Мельник А. Підвищення конкурентоспроможності територіальних громад в умовах нової регіональної політики України. Вісник ТНЕУ. 2019. №1. С. 21-37

МОДЕЛЬ ЗАЛЕЖНОСТІ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ВІД ОЧІКУВАНОЇ ТРИВАЛОСТІ ЖИТТЯ ПРИ НАРОДЖЕННІ

Все більшої зацікавленості у вчених-економістів викликає психологічна та емоційна складова діяльності людини, як суб'єкта соціально-економічних відносин та процесів, ухвалення та прийняття рішень щодо способу забезпечення та облаштування власного життя. Саме тому я вважаю, що доцільно дослідити взаємозв'язок та наявність автокореляції у моделі залежності грошових доходів населення України (млн. грн.) від очікуваної тривалості життя при народженні (років) [3][5], адже саме від того наскільки людина відчуває себе фінансово незалежно, настільки високий її добробут та можливості для розвитку власних вмінь та навичок.

Використання економетричного моделювання необхідне для ефективного управління людськими ресурсами, а також для сприяння кращому розумінню поведінкових особливостей людей, особливо в умовах нестабільності та невизначеності. Проблеми визначення найбільш ймовірних сценаріїв розвитку ситуацій, прогнозування впливу управлінських рішень та державної політики на поведінку суб'єктів ринкової економіки, розкрили у своїх наукових працях такі вчені як: Д. Хекман і Д. Макфадден [2, с. 4], які розробили теорію та методи, які широко використовуються в статистичному аналізі поведінки індивідуумів і домогосподарств. З іншої точки зору трудові ресурси розглядають вчені В. Романішина та В. Травіна, які в своїх наукових працях роблять акцент на трудових ресурсах, як основній продуктивній силі суспільства [4].

Основною проблемою дослідження є виявлення взаємозв'язку між обсягом доходів населення України та очікуваною тривалістю життя при народженні, пояснення причин та наслідків прояву впливу автокореляції випадкових відхилень на якість моделі.

Метою є виявлення результативності застосування методів дослідження моделі з наявною автокореляцією та пропозиції щодо усунення цього явища та його наслідків.

Варто зазначити, що дослідження чинників, які впливають на людей та їхні дії й рішення важливе, зважаючи на ситуацію що склалася в країні, тобто введення військового стану в зв'язку з агресією та повномасштабним вторгненням країни-агресора. Так, в часовому проміжку від 2000 р. по 2020 р. спостерігається постійне зростання та досить тісний зв'язок доходів населення України та очікуваної тривалості життя при народженні, про що свідчить досить високе відношення детермінації $R^2 = 0,72$ та статистична значущість досліджуваних параметрів моделі, на жаль, невідомо як змінюватиметься ця залежність в існуючих умовах. Проте в результаті отриманих розрахунків можна стверджувати, що модель набуде наступного вигляду:

$$\tilde{y} = -27528476,3 + 408379,845x$$

Проведене тестування автокореляції випадкових відхилень виявило наявність в моделі додатної автокореляції за всіма перерахованими методами: 1) за допомогою графічного методу; 2) методу рядів; 3) тесту Сведа-Ейзенхарта; 4) за допомогою критерію Дарбіна-Уотсона [1, с. 414]. Такі результати свідчать про можливість виникнення проблем в ході подальших досліджень, які будуть спричинені, в даному випадку, помилкою специфікації моделі та згладжуванням даних, що досить часто відбувається при аналізі статистичних даних зміни в часі соціально-економічних процесів.

Використавши різні методи усунення явища автокореляції можна зауважити, що авторегресійне перетворення Маркова першого порядку з відомим параметром ρ та визначеним за допомогою критерію Дарбіна-Уотсона дають схожі оцінки параметрів моделі:

$$\tilde{y} = 2059767,926 - 8942,83x$$

$$\tilde{y} = 2320024,936 - 8158,1074x$$

В той же час метод Кохрана-Орката (ітераційний метод) та метод перших різниць (при великій автокореляції випадкових величин, за умовою $\rho=1$) також дають схожі результати:

$$y \sim = 118589,58 - 98915,6469x$$
$$y \sim = 116096,4195 + 84576,7878x$$

Усувати явище автокореляції між випадковими відхиленнями доходів населення України необхідно для того, щоб уникнути переш за все помилки згладжування даних. Також це важливо для здійснення прогнозів майбутніх доходів населення, адже доходи є одним з факторів мотивації людей до праці і в той же час вимірником розвитку та добробуту суспільства, що в стані війни повинно забезпечувати спокій та переконувати в подальшій стабілізації ситуації задля уникнення паніки та деморалізації населення. Загалом для збереження мотивації до праці і в той же час для збереженню можливості забезпечувати себе доходом необхідно державі та працедавцям проводити ряд підтримуючих заходів з управління персоналом. Зокрема необхідно: 1) ставити людей та їхні інтереси на перше місце; 2) підтримувати прозоре керівництво; 3) зберігати цінності; 4) проявляти емпатію; 5) зберігати оптимізм.

1. Зомчак Л., Негрей М. Економетричне моделювання функціонування та розвитку аграрного сектору України / Л. Зомчак, М. Негрей. - Київ: Компринт. 2018. - 256 с. - (1).

2. Гур'янова Л. С. Прикладна економетрика: навчальний посібник у двох частинах / Л. С. Гур'янова, Т. С. Клебанова, С. В. Прокопович. - Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. - 235 с. - (1).

3. Державна служба статистики України. ВВП [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. - 2022. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 22.03.2022 р.)

4. Калюжна Ю. Стратегічне управління трудовими ресурсами аграрних підприємств на засадах маркетингу [Електронний ресурс] / Ю. Калюжна, Д. Писаренко, С. Нестеренко // 2. - 2018. - Режим доступу до ресурсу: [file:///C:/Users/User/Downloads/4 Kalyuzhna article.pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/4%20Kalyuzhna%20article.pdf). (дата звернення: 31.05.2022 р.)

5. Світовий Банк. Очікувана тривалість життя при народженні в Україні [Електронний ресурс] / Світовий Банк. - 2022. - Режим доступу до ресурсу: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN?locations=UA>. (дата звернення: 10.04.2022 р.)

МУЗИКА П.М., СОЛОМОНКО Д.О.

Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ПОЛІТИЦІ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО ПІДКОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

Агропродовольчий підкомплекс протягом останніх десяти років забезпечує суттєві валютні надходження для потреб розвитку національної економіки і досить істотно впливає на стан розвитку сільських територій об'єднаних територіальних громад. Надмірна фінансиалізація галузі та очікування відкриття ринку землі сільськогосподарського призначення як пріоритети національної аграрної політики останніх років зумовили надмірну залежність спеціалізації виробників на вирощуванні більшою мірою орієнтованих на експорт видів продукції.

Актуальні питання публічного управління досліджувалися в працях І.О. Парубчака, Л.М. Пилипенка, З.М.Бурик, Б.І.Гличка та інших вітчизняних науковців.

Внаслідок воєнних дій система управління агропродовольчим підкомплексом опинилася перед викликами зумовлених, зокрема:

- розривом логістичних ланцюгів між багатьма підприємствами агропродовольчого підкомплексу України;
- впровадженням обмежень на експорт багатьох видів рослинницької продукції через впровадження механізму експортних ліцензій;
- обмеженими можливостями для придбання зарубіжних агрохімічних засобів, насінневого матеріалу, паливо-мастильних матеріалів та запасних частин для сільськогосподарської техніки;
- різким підвищенням попиту на продовольчі товари в окремих регіонах, куди переселилася значна частина внутрішньо переміщених осіб із територій активних воєнних дій;
- різким скороченням платоспроможного попиту підприємств аграрного сектору на впровадження сучасних технічних та технологічних рішень у виробництві продукції;
- необхідності пошуку нових каналів збуту агропродукції на зарубіжні ринки;
- необхідності налагодження співпраці органів управління АПК на регіональному рівні із громадськими організаціями щодо раціонального розподілу спеціалізованих гуманітарних вантажів (насінневого матеріалу, ветеринарних препаратів) між агроформуваннями відповідної області;
- координацію діяльності стосовно задіяння у сільськогосподарське виробництво нових додаткових виробничих площ на районному рівні.

Внаслідок воєнного стану в Україні виникли суттєві логістичні проблеми, а багато груп аграрної продукції, які формують споживчий потенціал населення (наприклад, овочі, фрукти, рибопродукти) через незначну увагу до забезпечення продовольчої безпеки на регіональному рівні та рівні територіальних громад виявилися у недостатній кількості. Крім того, посилення глобальної продовольчої кризи і суттєве підвищення цін на засоби виробництва зумовило значне подорожчання виробництва аграрної продукції врожаю 2022 року.

Все це зумовлює необхідність активного впровадження принципів публічного управління в системі координації розвитку агропродовольчого підкомплексу на регіональному рівні, швидко сформувати принципово нову модель співпраці між органами державної влади, громадськими організаціями та бізнес-спільнотою.

У Львівській області активну підтримку розвитку сімейного фермерства в умовах воєнного стану приділили інститути громадянського суспільства, наприклад ГО «Львівська аграрна палата» і її дорадчий центр, БО «Львівська аграрна дорадча служба», Асоціація фермерів та приватних землевласників Львівської області, ГО «Сільськогосподарський дорадчий центр «Фермерська країна» та інші.

На рівні області Дорадча служба Львівської аграрної палати розробила і впровадила інформаційну платформу надання дорадчих послуг фермерам області із агротехнологічних, економічних і правових питань. Агровиробники Львівської області в умовах воєнного стану особливо потребують актуальних консультацій із питань земельного законодавства, кліматично адаптивних технологій у рослинництві, ягідництві, садівництві, формуванні ланцюгів збуту продукції та експорту, а також інших важливих для фермерських господарств регіону питань. Сільськогосподарські дорадники Львівської аграрної палати надають інформаційну та аналітичну підтримку агровиробникам області через поширення кожного місяця електронного інформаційного бюлетеня «Вісник Агрофорум». На рівні об'єднаних територіальних громад інформаційну підтримку фермерам надають уповноважені представники Львівської аграрної палати та сільськогосподарські дорадники.

Завдяки програмі гуманітарної допомоги Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО), сімейні фермерські господарства Львівської області при сприянні ГО «Львівська аграрна палата» одержали в 2022 році на безкоштовній насінневий матеріал картоплі. Близько 15 тонн насінневої картоплі від ФАО надано для 300 домогосподарств Львівської області на території п'яти громад.

В умовах воєнного стану перед органами державного управління постала потреба прийняття виважених управлінських рішень на Львівщині для зміни структури виробництва

аграрної продукції порівняно із традиційною спеціалізацією, що зумовлює зміну підходів до використання продуктивних сил регіону фермерськими господарствами з метою забезпечення продовольчої безпеки. При цьому принципово важливо постало питання ефективної взаємодії між органами державної влади, громадськими організаціями фермерів і агроформуваннями у Львівській області в період проведення посівної кампанії в регіоні для оперативного вирішення технологічних та логістичних питань постачання необхідними засобами виробництва у достатніх обсягах.

Активність громадських організацій фермерів регіону дозволила скоригувати протягом останніх років окремі напрями фінансової підтримки агроформувань в рамках заходів Комплексної програми підтримки та розвитку сільського господарства Львівської області на 2021-2025 роки, а також суттєво прискорити надання фермерам коштів на реалізацію заходів програми із обласного бюджету в цьому році. Водночас, на думку авторів, існує необхідність взаємодії органів влади і інститутів громадянського суспільства у подальшому інформуванні громадян та представників об'єднаних територіальних громад, а також надавати їм інформаційну і аналітичну допомогу з метою системної підтримки формування та розвитку локальних складових громад, зокрема інфраструктурних, для забезпечення продовольчої безпеки.

Діяльність органів державної влади та інститутів громадянського суспільства доцільно скоординувати у партнерській підтримці для формування позитивного іміджу продукції виробників в регіональній агропродовольчій системі із точки зору позитивного її сприйняття населенням області.

Принципової важливості у поствоєнний період набуває співпраця між органами державної влади, системою закладів освіти та громадськими організаціями фермерів у розвитку системи дуальної освіти для перекваліфікації або підвищення кваліфікації трудових ресурсів за важливими для галузей сільського господарства спеціальностями.

На думку авторів, системна взаємодія регіональних органів управління із громадськими організаціями фермерів та агровиробниками Львівської області на основі принципів публічного управління дозволить суттєво підвищити регіональну складову забезпечення продовольчої безпеки і стимулювати розвиток сільських територій об'єднаних територіальних громад через створення нових фермерських господарств, сільськогосподарських кооперативів і стимулюватиме впровадження інновацій.

ОЛІЙНИК Ю. Б., КОРИЦЬКА О. І.

Національний університет «Львівська політехніка»

ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Українська економіка різко змінила свій характер під тиском фактору зумовленого міжнародними подіями, зокрема війною російської федерації проти України, яка націло торкнулася звичного порядку функціонування економіки України. Власне, кожна війна несе з собою руйнації, тотальні жертви людських ресурсів, нестачу сировини та зруйновані логістичні зв'язки. А це, своєю чергою, супроводжується занепадом виробництва; руйнування інфраструктури, занепадом сільського господарства, девальвацією національної валюти тощо. Усі ці фактори погіршують становище національної економічної системи, що створює прямий вплив на погіршення становища громадян даної країни.

Як кожному зруйновану будівлю після війни, так і національну економіку прийдеється відновлювати заради покращення життя населення країни, а також виходу на довоєнні показники. Що, сподіваємося, і забезпечать покращення доброту цих громадян. Доречним буде перейняти досвід попередніх подібних ситуацій в історії та пов'язати ці напрацювання для вирішення сучасної проблеми.

Україна може якісно й докорінно змінити свою економічну систему, оскільки під час війни політики можуть проводити непопулярні реформи, які ці зміни стримували роками. Після війни очікується зростання попиту споживачів майже на всі види товарів – від попиту на базові продукти, представлені їжею та одягом, закінчуючи попитом на нерухомість у нових містах. Відбудеться ланцюгова реакція від надмірного купівельного попиту до формування пропозиції нових робочих місць, пошуку кваліфікованих людських кадрів і потреби великої кількості робочої сили. Це, у свою чергу, призведе до збільшення дохідності бюджету України. Для задоволення надлишкового попиту пропозиція ринку праці (у складі українських та іноземних компаній) поступово почне відновлюватися та розширюватися. Будуть залучені прямі іноземні інвестиції.

Перепорою для ведення бізнесу в Україні перш за все є проблеми у податковому законодавстві, головним проектантом яких є голова Податкового Комітету ВРУ Гетманцев Данило Олександрович, який не вдається до рішучих дій стосовно зміни податкової політики України в стані війни, що призводить до скорочення наявних підприємств.

Лібералізація податкового навантаження на бізнес дозволить останньому зберегти своє існування в сучасному стані війни, а також дасть змогу після її завершення відкрити свою діяльність та стимулювати інших людей до створення власного бізнесу. У таблиці 1 показано податкове навантаження та час на оформлення та подачі звітності як одних із перешкод до ведення бізнесу.

Таблиця 1

Основні перешкоди для ведення бізнесу за країнами у 2020 році

Показники	Україна	Словаччина	Польща	Грузія	Казахстан	росія
Загальна ставка оподаткування, %	45.2	49.7	40,8	9,9	28,4	46,2
Час на оформлення та подачі звітності, год	328	192	334	216	186	159
Кількість податкових платежів	5	8	7	5	10	9

Джерело: систематизовано авторами за [1].

З даних таблиці видно, що час та ставка є найбільшою серед обраних країн та навряд чи оптимальною ставкою за кривою Лаффера, що показує оптимальну податкову ставку для максимізації податкових надходжень. Також важливим є час на оформлення та подачі звітності, що є в Україні найбільшим – це також зменшує притік закордонних підприємств та зменшення бажання у населення до відкриття власних підприємств. Це свідчить що податкова система повинна реформуватися заради збільшення притоку капіталу та створення вітчизняних підприємств. Саме лібералізація податкової системи зумовить збільшення кількості підприємств, а це відобразиться на збільшенні пропозиції товарів в Україні та збільшенні податкових надходжень.

Для відновлення економіки держав після II світової війни використовувався так званий “План Маршала”, який надавав кредити зруйнованим економікам, створивши “економічні дива” в тих країнах, яким надавався. Економічний ефект було помітно при аналізі зміни ВВП впродовж років, лібералізації ринку та збільшенні добробуту громадян цих країн. Для України висувається схожа пропозиція реалізації “Плану Маршала”. За ним передбачається не тільки відновити знищену в процесі війни інфраструктуру, а й подальше економічне зростання та розвиток в усіх секторах та галузях економіки, а також стимулювання інвестицій в українську економіку.

Надані інвестиції, із схожого до “Плану Маршала” концепту, повинні створювати нові галузі економіки та відновлювати старі. Відразу усі заходи із відновлення зробити не вдасться, тому потрібен механізм фінансування, за прикладом корейського чеболі, що є наче зразком олігархічної моделі бізнесу, але він зможе реструктуризувати економіку країни. У такому разі

Рада економічного планування визначала б потрібні проекти для держави, тим самим фінансуючи чеболі, при цьому найбільш конкурентоздатні фірми залишалися, а гірші б ліквідовувалися. Це б змогло не тільки покращити економіку країни, а також реструктуризувати нашу економіку із експортно-сировинний галузі (експорт металургії та продукції сільського господарства) до експорту новітніх технологій [0].

Підсумовуючи хотіли б зазначити, що післявоєнне відновлення економічної системи – це довгий та важкий процес, на який впливає багато факторів, однак найвагомими, на нашу думку, є ті, щодо яких надано міркування вище, оскільки вони є основними при встановленні правил гри у ринковій економіці. Уміле регулювання наявної ситуації та компетентне державне управління зможуть зробити усі умови для “українського економічного дива”.

1. *Business Enabling Environment (BEE) . “Doing Business Legacy” URL: <https://www.worldbank.org/en/programs/business-enabling-environment/doing-business-legacy> (дата звернення 30.05.2022).*

2. *Інтернет-видання ТОВ “Економічна правда”. Яким має бути “План Маршалла” для України після війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/11/683811/> (дата звернення 30.05.2022).*

ПОПЛАВСЬКА Ж.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У ВІДБУДОВІ КРАЇНИ

Успішних прикладів відновлення країн у післявоєнний час небагато. Кожен унікальний і залежить від багатьох чинників. Єдиний спільний знаменник успіху – це рівень зовнішньої підтримки та вміння використати свій шанс. Випадок України також є унікальним. Наш рівень економічного розвитку, наявність сформованих державних інституцій і легітимної влади, налагоджені виробничі процеси, стабільність фінансової системи можуть стати основою для відновлення України.

Досвід успішних країн показує, що вони змогли не просто відновитися, а зробити економічний прорив і віднайти нові можливості у кризовий час.

Повоєнна влада Німеччини вибрала ліберальний шлях – соціальну економіку. Вона скасувала державні монополії і водночас стимулювала конкуренцію та інвестиції, запустила механізми приватизації. Успішною була і фінансова реформа. Приватну ініціативу стимулювало отримання підприємствами коштів на виплату тільки першої заробітної плати – далі вони повинні були працювати за рахунок власної виручки. Окрема увага в повоєнній Західній Німеччині надавалася фіскальній політиці, зокрема, держава та місцеві органи влади мінімізували свої бюджети. Валютні обмеження знімали поступово – у цій сфері лібералізму не було. Було випущено державні облігації, ресурси від продажу яких спрямовували на підтримку підприємств. Основна маса видатків держбюджету була спрямована на розвиток бізнесу. У рамках податкової реформи високу диференційовану ставку корпоративного податку замінили на єдину ставку 50%. Було також використано метод прискореної амортизації виробничих приміщень. Для стимулювання експорту держава давала податкові пільги, а під великі контракти – фінансування. Уряд чітко управляв ринком, використовуючи механізми процентної ставки та банківських резервів. З середини 1950 років країна вступила в смугу безперервного економічного зростання. Саме цей період отримав назву Німецького економічного дива.

Натомість Японське економічне диво базувалося на поєднанні ліберальної, планової та самобутньої економіки. Побудова планової економіки по-японськи передбачала визначення пріоритетних галузей – спочатку ними були металургія, енергетика та суднобудування, пізніше електроніка та автомобілебудування. Хоч державне планування мало індикативний і рекомендаційний характер, його дотримувалася вся країна. Компанії з пріоритетних галузей

отримували максимальну державну підтримку: субсидії, пільгові кредити, високі мита на імпорт готової конкурентної продукції, обмеження іноземних інвестицій і відверті демпінгові інструменти. У складанні планів активну участь брали представники фінансових груп і корпорацій, але при цьому зловживання були мінімальними. Величезне значення мала і культура довічної прихильності працівника до підприємства, і надзвичайна працездатність і самопожертва японців заради процвітання корпорації. Ключовим елементом успішного відновлення економіки країни стала ставка на високотехнологічне виробництво. Розуміючи обмеженість своїх природних ресурсів, японці почали інвестувати у знання і активно скуповували патенти по всьому світі.

Нова економічна політик Ізраїлю, яка почала впроваджуватися з 1952 року, полягала у значній лібералізації економіки, зокрема, скасуванні розподільчої системи та державного регулювання цін. Також Ізраїль відмовився від емісії грошей на покриття витрат. Водночас країна запускала великі інфраструктурні проекти

Шлях, який вибирає влада кожної країни для відбудови своєї економіки у повоєнний час, є різний і залежить від її економічних, геополітичних і ментальних особливостей. Використані успішними країнами інструменти для відновлення подібні - лібералізація економіки, створення великої кількості робочих місць державою, орієнтація економіки експорту і значне вливання зовнішніх фінансових ресурсів – подібні. Все залежить від їх використання.

ПУШАК Я. Я.

Львівський державний університет внутрішніх справ

ПРОКОПИШИН О. С.

Львівський національний університет природокористування

ТРУШКІНА Н. В.

Інститут економіки промисловості НАН України

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Розвиток аграрного сектору є одним із пріоритетів державної політики України. Цей вид економічної діяльності є експортоорієнтованим і має велике значення у продовольчій безпеці у контексті забезпечення національної безпеки [1-3]. І особливої актуальності ці питання набувають у сучасних умовах військових дій.

Варто зазначити, що на даному етапі кардинальних змін потребує організація зовнішньоекономічної логістичної діяльності аграрних підприємств. Це обумовлено, у першу чергу, блокуванням вітчизняних морських портів. У довоєнний період 90% обсягу поставок зернових та олійних культур експортувалося за допомогою морської інфраструктури. Але на сьогодні відбувається перенаправлення вантажів на порти країн ЄС. Водночас такий обсяг експортних поставок ці порти обробити не в змозі, тому частину відправлень продукції необхідно здійснювати через західні кордони залізничним та автомобільним транспортом.

За експертними оцінками Міністерства аграрної політики та продовольства України, через війну втрачено понад 30% посівів або 5 млн га. У зв'язку з цим недоотримана виручка аграрного бізнесу становитиме 5-7 млрд дол. США. Тваринництво знищено на 15%, що складатиме приблизно 2 млрд дол. США збитків. У портах України заблоковано понад 90 млн т зерна. За березень 2022 р. вітчизняний аграрний сектор втратив у реальних цінах 2,5 млрд дол. США. Загальні збитки від війни у сфері сільського господарства оцінюються приблизно у 15 млрд дол. США. Згідно з розрахунками Центру економічної стратегії, обсяги експортних

постачань сільськогосподарської продукції скорочено у 4 рази. За даними Української зернової асоціації, обсяг експорту зернових знижено у 6 раз (з 6 до 1 млн т на місяць).

Разом з тим, незважаючи на виклики і загрози, які пов'язані з агресією Росії проти України, органи державної влади і місцевого самоврядування здійснюють значну роботу для вирішення актуальних логістичних проблем аграрної галузі у зовнішній торгівлі з метою забезпечення національної та світової продовольчої безпеки.

Для більш дієвої і своєчасної адаптації і трансформації експортних можливостей для виробників аграрної продукції в умовах війни органи публічної влади (відповідні Комітети Верховної Ради України, Міністерство економіки України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство інфраструктури України) активно залучають міжнародних експертів, представників Торгово-промислової палати України, Державної установи «Офіс з розвитку підприємництва та експорту», фахівців аграрного бізнесу. Загальними зусиллями розробляють альтернативні логістичні маршрути для постачання вітчизняної сільськогосподарської продукції за кордон; визначаються нові правила, інституції, можливості для експорту, механізми і спеціальні митні режими транзиту [4]; здійснюється пошук партнерів; усуваються додаткові заходи контролю за органічною продукцією з України, які впроваджувалися у 2015-2021 рр.; формуються стратегічні програми державної підтримки аграрної галузі у питаннях зовнішньої торгівлі. Наприклад, Міністерство економіки України обговорює з представниками міністерств різних європейських країн низку альтернативних варіантів щодо комбінованих маршрутів і можливості скасування мита і квот на український експорт, у тому числі аграрної продукції.

Необхідно відмітити, що задля вирішення існуючих проблем експорту сільськогосподарської продукції Європейською комісією розроблено План дій «Шляхи солідарності ЄС-Україна». Він передбачає альтернативні логістичні маршрути для організації експортних постачань агропродукції з України з використанням усіх видів транспорту, тобто на засадах мультимодальності та екологічності. Цей програмний документ містить низку таких кроків:

1) надання учасниками європейського ринку додаткових суден і вантажівок; створення логістичної платформи задля узгодження попиту, пропозицій і запитів, налагодження контактів, встановлення контактних пунктів за принципом «єдиного вікна»;

2) збільшення пропускної здатності транспортних мереж і перевантажувальних терміналів;

3) прискорення митних процедур і перевірок на кордоні між Україною та ЄС;

4) тимчасове зберігання товарів на території ЄС;

5) збільшення потужностей інфраструктури експортних коридорів і покращення сполучення між Україною та ЄС у середньостроковій перспективі.

Однак, незважаючи на здійснені позитивні кроки для полегшення перетину кордону між Україною та ЄС, з українського боку тисячі вагонів і вантажівок чекають на митне оформлення. Наприклад, за даними Європейської комісії, середній час очікування для вагонів становить 16 діб, а подекуди й 30 діб. При цьому вітчизняні вагони несумісні з більшістю залізничних мереж країн Євросоюзу через різну ширину колій. А тому продукцію часто доводиться перевозити вантажівками.

Виходячи з вищевикладеного можна дійти такого висновку. Одним із пріоритетних напрямів усунення існуючих бар'єрів, що перешкоджають ефективній організації зовнішньоекономічної логістичної діяльності, має стати активізація мережевої взаємодії та партнерських взаємовідносин на основі створення агрокластерних структур [5], об'єднання дрібним фермерських господарств для належного виконання контрактів (кооперація), а також спільної діяльності в аграрній сфері двох або більше компаній і різних груп стейкхолдерів для досягнення загальної мети і синергетичного ефекту (колаборація).

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі й узагальненні існуючих теоретичних підходів до визначення змісту понять «зовнішньоекономічна логістична

діяльність», «експортний потенціал», «експортна стратегія» з урахуванням специфіки функціонування аграрних підприємств; розроблення рекомендацій з відновлення конкурентоспроможності аграрного сектору України у післявоєнний період з урахуванням впливу публічного управління.

1. Пушак Я. Я. *Розвиток вітчизняного АПК як інструмент формування продовольчої безпеки держави. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер.: Менеджмент та підприємництво в Україні. 2011. № 720. С. 395-400.*

2. *Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення: монографія / М.Ф. Криштанович, Я.Я. Пушак, М.І. Флейчук, В.І. Франчук. Львів: Сполом, 2020. 418 с.*

3. Pushak Y., Lagodiienko V., Basiurkina N., Nemchenko V., Lagodiienko N. *Formation the system for assessing the economic security of enterprise in the agricultural sector. Business: Theory and Practice. 2021. Vol. 22. No. 1. P. 80-90.*

4. Осадча Н. В., Трушкіна Н. В. *Генезис понять «транзитний потенціал регіону» і «митний режим транзиту» у міжнародній логістиці. Інфраструктура ринку. 2021. Вип. 52. С. 9-19. <https://doi.org/10.32843/infrastruct52-2>.*

5. Прокопшин О., Пушак Г., Трушкіна Н. *Організаційно-економічний механізм управління розвитком кластерних структур в агропромисловому комплексі економічних районів України. Věda a perspektivy. 2021. № 7(7). Str. 175-188. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2021-7\(7\)-175-188](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2021-7(7)-175-188).*

ПУШАК Г.І., ЛИСАК М.М.

Національний університет «Львівська політехніка»

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ НАДАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ринок житлово-комунальних послуг (ЖКП) є одним із найбільших ринків вітчизняної економіки, однак його функціонування характеризується низкою специфічних проблем, що негативно позначаються як на результативності діяльності суб'єктів господарювання даної сфери, так і на державному бюджеті, а основне - на добробуті населення та на задоволенні його від якості отримуваних послуг.

До хронічних проблем даного ринку, а саме високого рівня зношеності основних фондів, низького рівня ефективності діяльності, високого ступеня монополізації, низької платоспроможності більшості споживачів тощо, додалися нові, зокрема негативний вплив на результати діяльності суб'єктів сфери житлово-комунального господарства (ЖКГ) світової пандемії COVID-19 та військової агресії проти України.

В сучасних умовах воєнного стану уряд України оперативно реагує на виклики та приймає рішення щодо забезпечення функціонування сфери надання ЖКП, адже саме від цього багато в чому залежить функціонування економіки держави загалом та розв'язання соціально-економічних проблем населення. Серед пріоритетних напрямів рішень є питання забезпечення громадян України житлом та оплата ЖКП.

Відновлення ЖКГ України за програмою уряду прем'єр-міністра України Д. Шмигала передбачено у двох вимірах: регіональному і параметричному. Регіональний - це коли країни-партнери, міста-побратими або корпорації допомагають у відновленні конкретного українського міста чи регіону. Наприклад, Данія погодилася допомагати із відновленням Миколаєва, італійське Бергамо - Бучі. Параметричний підхід передбачає розробку програми Національної ради з відновлення, де визначаються конкретні параметри відбудови та трансформації кожного сектору економіки. Такі підходи є цілком новими для політики України,

але вони відповідають основній меті - не лише відбудувати зруйноване, а побудувати сучасну європейську цивілізовану державу.

Д. Шмигаль повідомив, що для післявоєнної відбудови України в довгостроковій перспективі знадобиться щонайменше 600 млрд дол. США, більша частина яких, буде спрямована для надання житла. Вже до кінця 2022 року українська влада планує побудувати 30 тис. квартир для переселенців на загальну суму 36 млрд грн.

Відповідно до програми уряду громадяни, чия житло було втрачене або пошкоджене в результаті бойових дій, зможуть отримати безкоштовне житло у порядку черги. До кінця 2022 року уряд планує розселити 53 тис. родин, що втратили свої домівки.

За час війни в Україні кількість тимчасово переміщених осіб становить понад 2 млн осіб, відповідно державі необхідно надати майже 600 тис. квартир для забезпечення переселенців житлом. Враховуючи такі масштаби потреб, уряд обрав поєднання будівництва «з нуля» і викуп вже готових квартир. Окрім того, планується реконструювання гуртожитків та переобладнання нежитлових приміщень в житлові. Це дасть змогу надати житло близько 186 тис. переселенців. Наразі опрацьовано варіанти викупу 4 тис. готових квартир, 1261 з яких мають бути готовими до липня 2022 року. При цьому квартири мають бути з ремонтом та необхідними меблями.

За постановою Кабінету міністрів на одну особу має припадати не менше 6 м² житлового приміщення. Надане житло не можна буде приватизувати, здавати в оренду, обмінювати та ділити. В ньому не зможуть проживати особи, які не є переселенцями. Як тільки переселенцям відбудують їх квартири, надане житло перейде в порядку черги іншим потерпілим. Першими в черзі є найбільш уразливі категорії населення: багатодітні сім'ї, сім'ї з дітьми, вагітні жінки, особи, які втратили працездатність, особи пенсійного віку з-поміж тих, житло яких було зруйноване або непридатне для проживання в результаті військових руйнувань.

Місцева влада буде розселяти потерпілих за місцем фактичного перебування. Обрати квартири в іншому регіоні поки що неможливо. Перебувати в них можна до тих пір, поки постраждалим не нададуть постійне житло, що може зайняти декілька років.

Ще один напрям реформування житлового фонду України був запропонований Президентом В. Зеленським, який розглядає можливість прибрати по всій країні панельні будинки під час її післявоєнного відновлення. Доцільність такої заміни повинна бути проаналізована з врахуванням програми термомодернізації житлового фонду. Окрім того, у новобудовах обов'язковими стануть бомбосховища і укриття, тобто головний акцент зроблено на безпеку поряд з передовими ідеями та сучасними технологіями.

З метою оперативного та ефективного прийняття управлінських рішень для забезпечення безперебійного функціонування установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств та задоволення життєво необхідних потреб жителів територіальних громад у період воєнного стану відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 252 від 11 березня 2022 року уряд відшкодує комунальні витрати бюджетам громад, які безкоштовно прийматимуть переселенців.

Компенсацію комунальних витрат можуть отримати громади, які дали безкоштовний прихисток переселенцям у будівлях, приміщеннях комунальної форми власності (у школах, садочках та ін.). Мова йде про всі витрати, пов'язані з теплопостачанням, водопостачанням, водовідведенням, газопостачанням, купівлею дров, палетів та вугілля.

Відшкодуватимуться витрати на комунальні послуги, що надані з 1 березня 2022 року. Тобто вже з квітня громади мають змогу подавати свої заявки на відшкодування.

Тимчасово, на період до припинення чи скасування воєнного стану, перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються.

Зважаючи на те, що тягар ЖКП для осіб, які надали притулок тимчасово переміщеним людям, зріс, Кабінет міністрів затвердив Порядок компенсації їм оплати за ці послуги. Сума компенсації становить 14,77 грн на 1 людину за 1 день проживання. Це приблизно 450 грн на місяць на кожну особу. Така виплата здійснюється у безготівковій формі.

Кабінет міністрів України прийняв рішення щодо заборони нарахування та стягнення штрафів/пені, інфляційних нарахувань, відсотків річних за несвоєчасну або неповну оплату послуг ЖКГ населенням.

Водночас, надання комунальних послуг у разі несплати або оплати не в повному обсязі припинено не буде. Дане рішення прийняте з врахуванням того, що населення не повинно нести додатковий фінансовий тягар. Постанова прийнята, щоб захистити інтереси людей в період воєнного стану і стосується усіх ЖКП без винятку. Проте, Міністерство розвитку громад та територій наголошує, що сплата за ЖКП є в сьогоднішніх умовах великою допомогою та підтримкою комунальних служб, які працюють у надскладних обставинах і потребують ресурсів.

Фахівці Асоціації міст України вважають, що нарахування за ЖКП можна було б здійснювати залежно від зони, в якій опинився конкретний населений пункт, виділяючи при цьому чотири типи територій у нашій країні: зона активних бойових дій, тимчасово окуповані території, прифронтові й глибокий тил.

Актуальними напрямками регулювання ЖКГ на сьогодні також залишаються: послідовність дій органів місцевого самоврядування та підприємств ЖКГ, які повинні забезпечити якнайшвидше проходження процедури визначення шкоди, завданої сфері ЖКГ внаслідок військових дій на території України, а також якнайшвидша ліквідація її наслідків; забезпечення законодавчого регулювання процедури визначення обсягів завданої шкоди у сфері ЖКГ, особливо щодо розробки методичного забезпечення по визначенню обсягу шкоди, завданої мережам комунальних підприємств та їх технологічному обладнанню.

Підсумовуючи, слід зазначити, що сьогодні на сферу надання ЖКП необхідно зосередити максимум уваги з боку уряду щодо забезпечення її безперебійного функціонування і вона повинна стати одним з пріоритетних економічних векторів розвитку країни.

РИСІН В.В., РИСІН О.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОТИДІСІЮ ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ

Упродовж останніх років Україна зіштовхнулася із надзвичайно високим рівнем терористичної загрози, відтак протидія фінансуванню тероризму може розглядатися як один із критично важливих напрямів публічного управління у контексті забезпечення економічної безпеки країни. Слід зауважити, що хоча і Закон України «Про боротьбу з тероризмом» був прийнятий ще 2003 року, відповідальні за контроль цього питання структури не приділяли йому належної уваги, результатом чого і стала активізація діяльності різноманітних терористичних організацій у період 2013-2014 рр. Вони відіграли важливу роль у сприянні окупації Криму та Донбасу, у подальшому створювали напругу на Сході країни, а з початком російського вторгнення долучилися до повномасштабних військових дій проти української армії.

Події в Україні, як і у низці інших країн, засвідчили, що сучасний тероризм не обмежений кордонами, має глобальний характер, і часто має підтримку як з боку окремих країн, так і недержавних організацій. Методи акумуляції коштів для здійснення терористичної діяльності еволюціонують та урізноманітнюються, і у більшості випадків рух таких коштів здійснюється через фінансовий сектор. З огляду на це важливого значення набуває застосування дієвих регулятивних підходів з боку уповноважених державою структур щодо запровадження фінансовим сектором ефективних процедур для виявлення грошових потоків, що можуть мати відношення до фінансування тероризму чи розповсюдження зброї масового знищення.

Зважаючи на актуальність питання фінансування тероризму, останнім часом було опубліковано численні дослідження цієї тематики як зарубіжними, так і вітчизняними

дослідниками. Зокрема, Дж. Морсе розглядає інструменти протидії фінансуванню тероризму на міжнародному рівні, Т. Кітінг та Л. Деннер дослідили новітні технології та інструменти у фінансуванні тероризму, Л. Куріловська та М. Кордік вивчали специфіку виявлення ризиків фінансування тероризму при проведенні національної оцінки ризиків. М. Тіерней дослідив особливості використання терористами онлайн каналів фінансування. Р. Уолл у своєму дослідженні на прикладі діяльності фінансових установ Великобританії вивчає ступінь їх готовності до ефективної протидії фінансуванню тероризму. Дж. Уіскер та М. Локаган виявили загрози для систем протидій відмиванню грошей і фінансуванню тероризму з огляду на поширення електронних грошей. Серед вітчизняних досліджень тематики протидії фінансуванню тероризму слід виокремити праці Н. Москаленко, що проаналізувала світовий досвід протидії фінансуванню тероризму; О. Баранова, розглядає фінансування тероризму як загрозу національній безпеці, та специфіку матеріального забезпечення терористичних організацій; О. Грабчук та І. Супрунової, що розглядають фінансування тероризму у контексті нових викликів державній безпеці.

Важливою передумовою побудови ефективної системи протидії фінансуванню терористичних організацій та терористичної діяльності є належна оцінка ризиків як органами публічного управління, так і фінансовим сектором. Зважаючи на це, метою нашого дослідження є обґрунтування необхідності застосування ризик-орієнтованого підходу як ключового елементу такої системи, що дозволить компетентним органам та зобов'язаним суб'єктам оцінити та зрозуміти ризики, на які вони наражаються, та вжити заходів, відповідних цим ризикам, для їх ефективної мінімізації.

Відповідно до дослідження Global Terrorism Index, яку щорічно проводить Інститут економіки і миру (Institute for Economics and Peace), рівень терористичної загрози в Україні у 2021 році зріс порівняно з 2020 роком, але в той же час залишався на середньому рівні – значення індексу склало 2,304 і 62-е місце серед 163 країн. Для порівняння – у 2015 році індекс становив 7,1 і рівень терористичної загрози за станом був оцінений як «висока терористична небезпека». З огляду на наявну напругу та високоюмовірну загрозу нападу з боку росії, яка вже існувала у 2021 році, подібні результати дослідження дивують і викликають питання до методології оцінювання ризиків, що застосовується при його проведенні.

Специфікою фінансування терористичних організацій на сучасному етапі є те, вони регулярно змінюють способи збору та переміщення фінансових ресурсів, щоб обійти запобіжні заходи, встановлені для виявлення та припинення цієї діяльності. Виявлення, оцінка та розуміння ризику фінансування тероризму є важливою частиною демонтажу та руйнування терористичних мереж. Розуміння ризику фінансування тероризму також має ґрунтуватися на національних стратегіях боротьби з фінансуванням тероризму та допомагати в ефективній реалізації ризик-орієнтованого підходу до заходів з фінансування тероризму.

Цілі оцінки ризиків мають бути пов'язані з загальними цілями економічної безпеки, а також спиратися на існуючі внутрішні та регіональні оцінки загроз та ризиків. Необхідний обсяг оцінки ризику фінансування тероризму може відрізнятись в різних юрисдикціях, на нього можуть вплинути кілька факторів:

- унікальний національний та регіональний профіль загроз фінансування тероризму;
- важливість різних секторів економіки;
- географічне розташування та демографічні характеристики юрисдикції.

Наприклад, для юрисдикції, яка стикається з відомою загрозою з боку певної терористичної групи, може бути корисно провести цілеспрямовану оцінку ризику цієї конкретної. Аналогічно, якщо регіони мають спільні проблеми з фінансуванням тероризму, для юрисдикцій може бути корисно проводити регіональну оцінку ризиків або загроз, яка має включатися в національну оцінку ризиків.

Для комплексної оцінки ризиків фінансування тероризму необхідне залучення багатьох органів публічного управління, що виконують оперативні, політичні та наглядові функції. До них можемо віднести органи розвідки та безпеки, поліцію та прикордонну службу, органи

прокуратури, підрозділ фінансової розвідки, митницю, національний орган, наглядові органи та регулятори фінансового ринку тощо. Важливою є ефективна координація діяльності усіх перелічених структур на національному рівні, а також їх налагоджена взаємодія з недержавними стейкхолдерами. До числа останніх належать фінансові та нефінансові інституції неприбуткові організації. Комунікація з ними може бути налагоджена у формі відкритих чи закритих онлайн-опитувань, прямих консультацій. Представники окремих секторів можуть надати важливу інформацію для оцінки ризику фінансування тероризму і інших секторах (до прикладу, банки можуть оцінити ймовірність залучення до схем фінансування тероризму своїх клієнтів). Така взаємодія сприяє зміцненню довіри та відкритому діалогу між приватним сектором та сектором публічного управління.

Слід констатувати, що зміна природи загроз та вразливостей фінансування тероризму зумовлює необхідність періодичного перегляду джерел інформації, які використовуються у процесі оцінювання ризиків. Зазначене особливо актуально для країн, де система протидії фінансуванню тероризму перебуває у процесі становлення, а терористичні організації шукають підтримки у певних громадах на території цих країн. У такому випадку важливо, щоб діяльність щодо оцінки ризиків фінансування тероризму передбачала участь представників таких громад та була сконцентрована на комплексній оцінці злочинних мереж та способів, за допомогою яких вони забезпечують своє фінансування. Необхідно підкреслити також важливість обміну інформацією на міжрегіональному та міждержавному рівнях, що сприяє поглибленню розуміння ризиків фінансування тероризму в регіонах, де проявляються схожі загрози та вразливості.

Розуміння та адекватна оцінка ризиків фінансування тероризму, пов'язаних з крупними терористичними організаціями, часто вимагає ретельного аналізу великої кількості фінансових даних. З огляду на це, важливого значення набуває розробка розумних рішень та використання штучного інтелекту для опрацювання таких даних, а також удосконалення механізмів обміну інформацією між уповноваженими органами публічного управління з метою виявлення та оцінки ризику фінансування тероризму.

РИСІН М.В., КУРЕЛЬЧУК А.О.

Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Після запровадження в Україні загальнообов'язкового державного соціального страхування, у відповідності до чинного законодавства було створено Фонд соціального страхування України з метою виконання функцій у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування, надання гарантій працюючим громадянам щодо їх соціального захисту у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, охорони життя та здоров'я.

Державну політику у сфері соціального захисту та соціального забезпечення визначають близько 30 законодавчих актів, серед яких провідне місце належить законам України, указам Президента та постановам Кабінету Міністрів України. Різноманітні пільги, соціальні виплати та соціальні послуги в Україні безпосередньо передбачені у 58 законах та більше ніж 120 підзаконних актах.

Завданнями ефективної системи соціального захисту та соціального забезпечення для уряду є оцінити економічне становище й потреби своїх громадян і розподілити наявні бюджетні кошти та інші ресурси, щоб задовольнити ці потреби у найкращий спосіб.

Європейська модель соціального забезпечення передбачає домінування соціальних послуг та соціальної роботи, спрямованих на підтримку найбільш соціально вразливих категорій та осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах. Економічна обґрунтованість та ефективність системи соціального захисту і соціального забезпечення, її орієнтація на потреби найбільш соціально вразливих категорій громадян входить до загальноновизнаних стандартів соціально орієнтованої держави, а рівень доступності соціальних послуг для громадян є одним із показників визначення якості життя у конкретно взятій країні.

Проте, “Соціальний захист та соціальне забезпечення” – найбільша видаткова стаття зведеного бюджету України (23,6%), обсяг якої перевищує навіть видатки на охорону здоров’я, освіту та економічну діяльність. Усі пільгові, в т. ч. соціально незахищені, категорії громадян мають право на більш як 120 видів пільг, а також понад 60 видів соціальних і компенсаційних виплат. Серед соціально незахищених категорій найбільшою за обсягом видатків є пенсіонери: 2021 року видатки на фінансування різних заходів соціального захисту цієї категорії склали 201161,8 млн. грн. [1].

Демографічна ситуація в Україні в сучасних умовах погіршується і поступово переростає в кризу. Відбувається процес старіння населення, зменшується його загальна чисельність, погіршується співвідношення між працездатним населенням і пенсіонерами. Усі ці тенденції негативно впливають на фінансування пенсійних виплат, отже, вимагають пошуку нових джерел формування фінансових ресурсів, диспропорційність страхового навантаження на роботодавців, обсягу внесених страхових засобів і рівня реальних соціальних виплат.

В Україні серед заходів соціального захисту переважають грошові трансферти населенню (соціальні та компенсаційні виплати), а також зростають натуральні трансферти населенню (перш за все, за рахунок збільшення кількості пільговиків). Зазначимо, що на соціальний захист внутрішньо переміщених осіб у 2021 році було витрачено 3,1 млрд. грн., що охоплює 169 тисяч отримувачів допомоги. Соціальна підтримка учасників АТО/ООС склала 1,7 млрд. грн. та охоплювала виплати для 17,7 тисяч осіб.

Частина бюджетних програм, порівнюючи з 2021 роком, суттєво змінилась у фінансовій частині. Так на 19 % зменшилась сума на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг. Суттєво збільшилось фінансування забезпечення житлом ветеранів війни з інвалідністю та сімей загиблих воїнів України: цього року на зазначений напрямок держава передбачила 5,5 млрд грн. У 2021 році на дані цілі було передбачено 901 млн грн.

Серед проблем управління системою соціального забезпечення слід відзначити розподіл сфер відповідальності між центральним та місцевими бюджетами. Так держава на сьогодні не змінила законодавство, яке регулює пільгове перевезення громадян та фінансування пільгового проїзду та послуг зв’язку залишається за місцевими бюджетами. Також не передбачено коштів на забезпечення діяльності фахівців із соціальної роботи в територіальних громадах.

Згідно із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»[2].

Фонд соціального страхування України продовжує свою роботу в звичайному режимі та виплатив майже 1 мільярд гривень страхових виплат у травні 2022 р. Також було перераховано лікарняні і декретні допомоги для 2 712 працівників підприємств Маріуполя – це перші виплати для маріупольців, які вдалось здійснити після російського вторгнення у місто. Залом на рахунки вже направлено 11,7 мільйона гривень допомог та готуються наступні виплати [3].

На нашу думку, у воєнний період функціонування економіки нашої країни слід здійснити перегляд всієї системи пільг, соціальних та компенсаційних виплат, щоб виявити і скасувати ті

з них, які є малоефективними чи втратили свою актуальність. Адже обсяг видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення, а також вартість пільг і соціальних послуг мають визначатись на основі реальних показників і розрахунків. Суттєвого вдосконалення потребує система міжбюджетних трансфертів на фінансування видатків у сфері соціального захисту та соціального забезпечення – більшу частку бюджетного фінансування слід спрямувати на надання соціальних послуг у громадах.

Державна система обліку соціально незахищених категорій населення повинна включати не тільки загальну калькуляцію їх кількості за окремими групами, а й враховувати сьогодні потреби тимчасово переселених осіб.

Головна проблема в умовах воєнної економіки полягає в тому, що необхідно припинити спад виробництва та стабілізувати діяльність пріоритетних галузей економіки. Міжнародний валютний фонд прогнозує, що економіка України у 2022 році через війну скоротиться на 35%. Водночас, прем'єр-міністр Денис Шмигаль припустив, що ВВП України може впасти на 30-50%. Несприятливою залишається макроекономічна ситуація в Україні. Враховуючи те, що розмір страхових внесків безпосередньо залежить від величини фонду оплати праці, у цілому низький рівень заробітних плат призведе до недостатнього обсягу надходжень. Своєчасне реагування на структурні проблеми економіки України воєнного стану дозволить підтримувати систему умов праці у сфері соціального захисту та виробити державним органам влади ефективну соціальну політику.

1. *Видатки державного бюджету України (функціональна класифікація) в 2021 р.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>

2. *Сфера трудових відносин в умовах воєнного часу* /Міністерство економіки України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua>

3. *Новини Фонду соціального страхування України* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/981601>

РОМАНЮК О.І., КОРИЦЬКА О.І.

Національний університет «Львівська політехніка»

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ЗАХИСТОМ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Соціальна політика – це важливий індикатор розвитку держави. Високі соціальні виплати та ефективна соціальна політика свідчать про загальний добробут у державі. Усі розвинені країни світу з високими стандартами життя мають високі пенсії, розвинену систему допомоги з безробіття та значну допомогу багатодітним сім'ям. Те, як держава проводить соціальну політику і, відповідно, піклується про малозабезпечені або вразливі верстви населення, яскраво демонструє ставлення влади до власних громадян.

Під час війни усі сфери життєдіяльності держави зазнають колосального впливу. Кардинально змінюються зв'язки і "важелі" в системі політичних відносин з людьми. Важко дотримуватись єдиного курсу і в політиці, і в економіці. Війна – це завжди величезні втрати, тому багато проблем нівелюються через нагальність вирішення інших питань. Під час війни зміцнення обороноздатності країни є найбільш пріоритетним завданням. Без виробничих та аграрних потужностей, що знаходяться на сході України та тимчасово заблоковані, важко утримувати економіку. Тому, на жаль, фінансування соціальної політики стає проблематичним, і часто скорочується. Перевага надається людям із першочерговою потребою у захисті від держави. Так, наприклад, важливо терміново виділити бюджет біженцям, які втратили рідну домівку і потребують тимчасового притулку. Адже це, окрім очевидного міжнародного авторитету держави, також великою мірою позначається на підтримці населенням поточної влади та її рішень. Правильна та зважена соціальна політика підтримує стабільність в Україні.

Безумовно, люди розуміють ситуацію і лояльніше ставляться до радикальних рішень, які в мирний час могли б викликати значне занепокоєння. Державі важливо відшукати рівновагу між соціальною та оборонною сферою так, щоб виділення коштів одній сфері не зашкодили існуванню і нормальній роботі іншої. Раціональні рішення допоможуть запобігти паніці та заворушенням серед людей і, водночас, допоможуть захистити Україну від російської агресії.

Попри всі труднощі, держава продовжує виплачувати обов'язкові соціальні платежі людям під час воєнного стану. Майже 78,1 млрд грн спрямовано на соціальні виплати упродовж трьох місяців 2022 року. Зокрема, видатки на соціальні виплати (державна допомога сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, дітям з інвалідністю та особам з інвалідністю з дитинства, «паунок малюка» й інші) профінансовано у сумі 14,9 млрд грн, із них у лютому – 5,1 млрд грн, у березні – 5,8 млрд гривень. Для забезпечення виплати пільг і житлових субсидій відповідно до заявленої потреби спрямовано асигнування у сумі 13,1 млрд грн, із них касові видатки – 12,9 млрд гривень.

Важливо згадати також про послідовну і консолідовану підтримку наших міжнародних партнерів. Адже саме завдяки фінансовій та військовій допомозі з їхнього боку, Україна може продовжувати боротьбу. Допомога від МВФ у розмірі 1,4 мільярда доларів була одним з перших важливих кроків у демонстрації прагнення іноземних держав сприяти продовженню існування та подальшого розвитку України. У МВФ зазначили, що виплата "забезпечить критично важливу підтримку в короткостроковій перспективі і відіграє роль катализатора для фінансування з боку інших партнерів". Також, Уряд України та Світовий банк ухвалили рішення про екстрену допомогу в галузі вищої освіти у розмірі майже 100 млн доларів, що дозволить виплачувати академічні стипендії для 172 тисяч студентів та соціальні стипендії для 50 тисяч студентів стипендіальних програм у 2021-2022 навчальному році. Ці кошти були надані банком в рамках проекту "Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів", що виконується Міністерством освіти і науки України. Так, завдяки отриманим коштам українська освіта може продовжувати стабільно функціонувати, а стипендіальні програми допоможуть студентам забезпечити свої основні потреби та послуги, сприятимуть продовженню освітнього процесу та покращенню результатів навчання.

Безумовно, соціальний захист особи є одним із найважливіших напрямів соціальної політики. Адже він визначає не лише рівень державного розвитку як економічно-статистичного показника, але й демонструє справжню розвиненість відповідальності влади у плані підтримки добробуту вразливих верств населення. Навіть попри військові дії, соціальний захист населення завжди повинен залишатися основним пріоритетом державної політики та безупинно функціонувати як есенційний елемент для існування справжньої демократичної системи. Лише в такому випадку Україна зможе надалі розвиватись як сучасна європейська держава з дійсно гуманними принципами щодо соціального захисту населення.

РУДА Ю.Т.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІЗ УРАХУВАННЯМ МУЛЬТИКОЛІНЕАРНОСТІ ЧИННИКІВ

При побудові та дослідженні множинних лінійних кореляційно-регресійних моделей важливо враховувати таке явище як мультиколінеарність, що означає наявність лінійного взаємозв'язку між двома або більше факторними ознаками. Це явище часто присутнє через те, що економічні показники, які входять до економетричної моделі як пояснювальні змінні, на практиці дуже часто пов'язані між собою. Це може стати перешкодою для оцінювання параметрів моделі методом найменших квадратів та істотно вплинути на якість

економетричного моделювання. Саме тому важливо здійснювати тестування на наявність мультиколінеарності та, при потребі, усувати її.

Економетричні моделі доволі часто застосовуються для дослідження взаємозв'язків в аграрному секторі, так, у дослідженні [1] застосовано дистрибутивно-лагові моделі, у [2] авторегресійні, у [3] загалом різні економетричні моделі для дослідження сільського господарства України.

Метою роботи є дослідження залежності валової доданої вартості у галузі сільського господарства України від шести чинників, проведення перевірки моделі на наявність мультиколінеарності, а також усунення мультиколінеарності.

На основі статистичних даних за 2000-2020 рр. [4] по Україні побудовано множинну лінійну кореляційну модель валової доданої вартості:

$$y = 30130.43 + 0.02x_1 + 13.84x_2 + 3.68x_3 + 26.56x_4 - 60.56x_5 + 3.91x_6,$$

де y - валова додана вартість у галузі сільському господарстві, x_1 - основні засоби в галузі на кінець року, x_2 - кількість найманих працівників у галузі, x_3 - внесення органічних добрив, x_4 - загальний обсяг внесених мінеральних добрив, x_5 - середньооблікова кількість штатних працівників у галузі, x_6 - капітальні інвестиції в галузі.

Проводимо перевірку моделі валової додатної вартості сільського господарства України на наявність мультиколінеарності за коефіцієнтом детермінації [1]. Оскільки показник R-квадрат має високе значення (99,8%), а усі параметри моделі (окрім коефіцієнта b_6) є статистично-незначущими, то можемо зробити висновок про наявність мультиколінеарності в моделі.

Перевіримо ще одним методом – за коефіцієнтами парної кореляції. Побудувавши кореляційну матрицю (табл.1), бачимо, що у ній наявно багато парних коефіцієнтів кореляції, більших за 0,8. Можемо висунути підозру про наявність мультиколінеарності.

Таблиця 1

Кореляційна матриця факторних ознак, які характеризують сільське господарство України

	Основні засоби в галузі СГ на кінець року, млн грн (x_1)	Кількість найманих працівників у СГ, тис ос (x_2)	Внесення органічних добрив, 1000 т (x_3)	Загальний обсяг внесених мінеральних добрив, 1000 т (x_4)	Середньооблікова кількість штатних працівників у галузі сг, тис. осіб (x_5)	Капітальні інвестиції в галузь, млн грн (x_6)
Основні засоби в галузі СГ на кінець року, млн грн (x_1)	1.000	-0.524	-0.561	0.922	-0.641	0.952
Кількість найманих працівників у СГ, тис ос (x_2)	-0.524	1.000	0.994	-0.761	0.980	-0.640
Внесення органічних добрив, 1000 т (x_3)	-0.561	0.994	1.000	-0.789	0.986	-0.664
Загальний обсяг внесених мінеральних добрив, 1000 т (x_4)	0.922	-0.761	-0.789	1.000	-0.858	0.950
Середньооблікова кількість штатних працівників у галузі сг, тис. осіб (x_5)	-0.641	0.980	0.986	-0.858	1.000	-0.755
Капітальні інвестиції в галузь, млн грн (x_6)	0.952	-0.640	-0.664	0.950	-0.755	1.000

Обчисливши визначник кореляційної матриці, бачимо що його значення наближається до нуля. Це також свідчить про наявність мультиколінеарності в моделі.

Також, за алгоритмом Феррара-Глобера ми можемо перевірити колінеарність відповідної факторної ознаки з усіма іншими.

Після розрахунку нормованих значень та кореляційної матриці, будемо матрицю помилок (обернену матрицю до кореляційної). Із неї ми можемо розрахувати F-критерії емпіричні (по діагональних елементах матриці) та порівняти їх із F-критерієм табличним. У нашому аналізі, усі F-критерії емпіричні більші за значення F-критерія табличного. Тобто, робимо висновок, що кожна факторна ознака колінеарна з усіма іншими. Обчислені коефіцієнти детермінації для факторних ознак усі мають високі значення – 97% і більше. Вони характеризують високий вплив усіх інших факторних ознак на факторну змінну x_j .

Усунути наявну мультиколінеарність моделі можна різними способами – збільшивши кількість спостережень або побудувавши нову вибірку; змінивши специфікацію моделі, або ж усувати по черзі ті фактори, параметри яких є статистично незначущі, допоки усі параметри нової моделі будуть статистично значущими, а коефіцієнт R-квадрат – високим значенням.

Параметр b_1 за дослідженням був статистично-незначущим, тому спробуємо усунути фактор основних засобів в галузі на кінець року (x_1).

Нова модель має вигляд:

$$y = 26721.11 + 13.24x_2 + 3.12x_3 + 30.19x_4 - 52.56x_5 + 3.99x_6$$

R-квадрат має високе значення (99,8%), проте параметри b_2 , b_3 та b_5 є все ж статистично-незначущими, тому стверджуємо про наявність мультиколінеарності в моделі.

Необхідно далі продовжувати усувати по одному фактори, поки усі параметри моделі не стануть статистично-значущими. Усуваємо фактор середньооблікової кількості штатних працівників у галузі (x_5).

Модель має вигляд:

$$y = 14974.15 - 11.97x_2 + 0.53x_3 + 36.97x_4 + 4.16x_6$$

І все ж бачимо, що мультиколінеарність досі присутня, оскільки параметри b_4 і b_6 є статистично-незначущими. Далі вилучаємо фактор внесення органічних добрив (x_3). Бачимо, що ще залишається незначущим параметр b_2 , тому вилучаємо фактор кількості найманих працівників у галузі (x_2).

В результаті отримуємо модель вигляду:

$$y = 3121.19 + 45.37x_4 + 4.03x_6$$

Параметри цієї моделі є статистично-значущими, а R-квадрат має високе значення (99,7%).

У роботі побудована модель сільського господарства із шістьма факторними ознаками. В результаті перевірки моделі була виявлена мультиколінеарність, яку необхідно усувати для покращення якості моделі. Мультиколінеарність була усунута шляхом послідовного вилучення факторів основних засобів в галузі на кінець року, середньооблікової кількості штатних працівників у галузі, внесення органічних добрив та кількості найманих працівників у галузі. В результаті отримали якісну модель, яка характеризує залежність валової доданої вартості у галузі сільському господарстві від загального обсягу внесених мінеральних добрив та капітальних інвестицій в галузь.

1. Kaminskyi A. B. et al. COVID-19: crisis or new opportunities time for the agricultural sector of Ukraine. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. 2021. Vol. 628, No. 1, p. 012031

2. Zomchak L., Umrysh G. Modeling and Forecasting Production of Meat and Eggs in Ukraine with seasonal ARIMA-model Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. 2017. № 3. P16-27

3. Зомчак Л., Негрей М. Економетричне моделювання функціонування та розвитку аграрного сектору України. Київ: Компринт. 2018. 256 с

4. Статистичний збірник «Сільське господарство України». Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

ПРОБЛЕМИ МІСЬКИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ МІСТА ЛЬВОВА

Розвиток сучасних міст супроводжується територіальним зростанням міста, збільшуються відстані між житловими та робочими зонами, що призводить до збільшення використання транспорту. Це призводить до збільшення потреби у включенні більшої кількості підсистем громадського міського та приміського пасажирського транспорту. Міський транспорт є основним джерелом життєдіяльності країни, оскільки він забезпечує всі види діяльності людей, сприяє нормальному функціонуванню та плавному економічному розвитку як міста, так і країни у цілому. Міські пасажирські перевезення є однією з головних послуг для населення, що забезпечує нормальне соціальне функціонування та сталий економічний розвиток. Усе це вимагає узгодження для досягнення повної інтеграції з метою оптимального функціонування інтегрованої транспортної системи для задоволення транспортних потреб населення. У цілому міський пасажирський транспорт повинен забезпечувати розвинену мережу послуг через інтеграцію різних засобів транспорту та транспортної політики. Інтеграція міського пасажирського транспорту повинна відбуватися на різних рівнях і складатися з певної сукупності аспектів, які створюють цілісність транспортної мережі. Тому кожна країна потребує і користується послугами громадського транспорту через більшу мобільність для будь-якої верстви населення, оскільки здебільшого він забезпечує транспортні послуги особам, які не володіють власним транспортним засобом. Через це громадський транспорт вимагає ефективної і зручної організації. Відповідно до Закону України «Про транспорт» [3], до транспорту загального користування відносять залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен [2, с.66].

Міський транспорт є основним джерелом життєдіяльності країни, оскільки він забезпечує всі види діяльності людей, сприяє нормальному функціонуванню та економічному розвитку як міста, так і країни у цілому. Саме міські пасажирські перевезення є однією з головних послуг для населення, що забезпечує нормальне соціальне функціонування та сталий економічний розвиток.

Аналізуючи міські пасажирські перевезення у Львівській міській територіальній громаді зазначимо, що організатором таких перевезень є Управління транспорту Львівської міської ради (УТ ЛМР), яке підпорядковується Департаменту міської мобільності та вуличної інфраструктури.

Станом на I квартал 2022 року міські пасажирські перевезення у Львівській громаді здійснюються автобусами, тролейбусами, трамваями, маршрутними таксі та налічують ряд організаційних проблем, що потребують вирішення.

Основними проблемами в організації львівських міських пасажирських перевезень є:

- 1) невідповідність транспортних технологій сучасним вимогам;
- 2) невідповідність транспортної інфраструктури наявному і перспективному пасажиропотоку;
- 3) невиконання співвідношення «ціна – якість», що знижує попит на послуги певного виду транспорту;
- 4) виконання оновлення основних фондів транспортних підприємств недостатнім темпом;
- 5) зниження рівня безпеки руху та охорони праці працівників транспортної галузі, збільшення витрат на поточний ремонт;
- 6) збільшення екологічних збитків від транспортного процесу;
- 7) відставання темпів розвитку дорожньої мережі від темпів автомобілізації суспільства [4, с.173].

Управління транспорту Львівської МТГ знаходиться в процесі пошуку шляхів подолання вище названих проблем та залучає фахівців з транспортних технологій для створення

рекомендацій щодо подолання кризових ситуацій у сфері надання послуг пасажирських перевезень.

Вирішення вище названих проблем здійснюється поступовими кроками серед яких виділяють:

- поступове оновлення транспортних засобів;
- часткове впровадження сучасних технічних засобів контролю та управління рухом;
- виявлення проблемних ділянок та усунення причини, що їх спричиняють;
- моніторинг транспортних потоків;
- спроби впровадити електронний квиток;
- незначне розширення пропускової здатності вулично-дорожньої мережі та ін.

Аналізуючи львівський громадський транспорт зазначимо, що основними підприємствами, які здійснюють перевезення пасажирів є: ЛКП «Львівелектротранс», ЛК АТП № 1 та приватні перевізники. Діяльність даних підприємств характеризується наявністю проблем в організації перевезень пасажирів, що зумовлено повільним оновленням транспортних засобів, відсутністю єдиного тарифу щодо усіх видів перевезень та збільшенням використання транспорту шляхом зменшення якості пасажирських перевезень.

Поглиблення проблем міських пасажирських перевезень зумовила повномасштабна російська агресія, що розпочалась 24 лютого 2022 року. Оскільки Львів взяв на себе роль волонтерського хаба, розмістив офіційно 500 тис. внутрішніх переселенців та став точкою відправлення за кордон понад 3 млн. українців, що втікали від війни, то проблеми пасажирських перевезень у місті загострились.

Загалом, розвиток Львова станом на грудень 2021 року супроводжувався територіальним зростанням міста, створенням нових мікрорайонів, збільшенням чисельності населення, що призводило до збільшення використання транспорту та зменшення якості пасажирських перевезень.

Станом на 22.05.2022 року вище наведені проблеми пасажирських перевезень у м. Львові поглибились у зв'язку зі значним зростанням ціни на паливо та його дефіцитом, що зумовило зменшення кількості міського транспорту на маршрутах.

Вирішення зазначених проблем потребує комплексного системного підходу, основним критерієм якого має бути орієнтованість на європейські стандарти. Такий підхід необхідно розглядати як сукупність взаємозалежних цілей: вдосконалення системи організації дорожнього руху через оптимізацію маршрутної системи міста; удосконалення тарифної та компенсаційної політики, особливо продумане перевезення пільгових категорій громадян з інших міст для уникнення нецільового використання коштів місцевого бюджету; створення автоматизованої системи обліку оплати проїзду у міському пасажирському транспорті загального користування; створення єдиного оператора та єдиної створення інформаційно-аналітичної бази міських пасажирських перевезень громадським транспортом [1, с.36].

1.Башиньська І.О., Філіппов В.Ю. Проблеми та шляхи удосконалення функціонування міського пасажирського транспорту. Економіка. Фінанси. Право. Вип. 7/1, 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/319127818_Problemi_ta_slahi_udoskonalenna_funkcionuvanna_miskogo_pasazirskogo_transportu

2.Богаченко М.В. Оцінка якості та ефективності діяльності міського пасажирського автомобільного транспорту в Україні. Проблеми системного підходу в економіці. Економіка та управління підприємствами. Вип. № 2(70), 2019. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-2-9>

3.Закон України «Про транспорт» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80#Text>

4.Карковська В.Я., Білинська А.Р. Проблеми стану сучасної транспортної інфраструктури міста Львова. Глобальні та національні проблеми економіки. Економіка та управління національним господарством. Вип. 22, 2018. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/34>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ СВІТЛИХ НАФТОПРОДУКТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ринок світлих нафтопродуктів відіграє значну роль у соціально-економічному розвитку країни і забезпеченні її енергетичної безпеки. Однак, його розвиток здійснюється в умовах цінової нестабільності, значної залежності від імпортерських поставок, втрати ринкових позицій вітчизняних виробників пального, активізації проявів недобросовісної конкуренції. Така ситуація потребує розробки комплексу відповідних заходів, спрямованих на стимулювання конкуренції на ринку роздрібною торгівлі світлими нафтопродуктами.

Результати досліджень локального ринку світлих нафтопродуктів – м. Львів і Львівська обл. дозволяють зробити висновки про складність і суперечливість розвитку конкуренції на ньому, що обумовлено низкою проблем внутрішнього та зовнішнього характеру. Серед найголовніших із них виділимо такі:

- скорочення обсягів вітчизняного виробництва світлих нафтопродуктів;
- лідерство імпортерів на українському ринку світлих нафтопродуктів, а відтак, зменшення впродовж значного періоду частки вітчизняної продукції на ринку роздрібною торгівлі світлими нафтопродуктами;
- непрозорість економічних відносин, посилення тіньових операцій на ринку світлих нафтопродуктів, наявність фальсифікованої продукції;
- зміни в обсягах попиту і реалізації пального на регіональних ринках;
- нестабільна внутрішня і зовнішня цінова кон'юнктура; коливання роздрібних цін на бензин і дизельне паливо, нестабільність валютних курсів;
- загострення наявних і поява нових проблем, спричинених війною росії в Україні.

Роздрібні ціни на ринку роздрібною торгівлі світлими нафтопродуктами характеризуються високою волатильністю, що, своєю чергою, вимагає від АМКУ швидкої оцінки дій операторів ринку на предмет їх відповідності вимогам конкурентного законодавства.

Ринок роздрібною торгівлі світлими нафтопродуктами і скрапленним газом є імпортозалежними, характеризується наявністю значної кількості гравців і відсутністю державного регулювання цін. Стан конкуренції на ньому можна охарактеризувати як «жорстка» або «розпливчаста олігополія». Тенденція до консолідації операторів ринку продовжується; виявлено фактори, які говорять про можливість свідомої паралельної поведінки учасників ринку, тобто, мовчазної змови.

Та в умовах широкомасштабної агресії проти України, втрачено, по-перше, Кременчуцький НПЗ; по-друге, імпортер з країн агресорів; по-третє, тимчасово вихід України до морів і логістичні ланцюги. Усе це загострило проблему дефіциту світлих нафтопродуктів через неможливість забезпечити пропозицію на достатньому рівні і як наслідок – підвищення цін.

Український уряд, щоб вирішити проблеми ринку світлих нафтопродуктів, використав податкові інструменти та регулювання цін. Проте це дало короткостроковий ефект, а проблема залишилася. На сьогоднішній день уряд відмовився від регулювання цін на ринку світлих нафтопродуктів, сподіваючись на врегулювання пропозиції і попиту через механізм ринкового саморегулювання. Крім того уряд всіляко сприяє як пошуку постачальників бензину і дизельного пального, так і їх транспортуванню в Україну. Україна отримує 25 тисяч т бензину з польського резерву у вигляді гуманітарної допомоги. Україна спільно із Польщею активно працюють над збільшенням потужності прикордонних пунктів пропуску. Зокрема, вже створені окремі смуги для ввезення товарів стратегічного значення, серед яких і нафтопродукти. Враховуючи стабільне зростання попиту на світлі нафтопродукти (у травні добове споживання пального склало 13,2 тис. т, тоді як у березні було 12,4 тис. т), завдання уряду спрямоване на збільшення пропозиції щонайменше до 15-16 тис. тон на добу, щоб оператори мали можливість наростити запаси нафтопродуктів і зменшити черги на АЗС.

ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК КРАЇН ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ВОЄН

Сучасні політики основною причиною спаду економічного розвитку в країні вважають події 2014 р., які призвели до анексії Криму та збройного конфлікту на Сході нашої країни. Зрозуміло, що ці події істотно вплинули на динамічний розвиток країни. Але, на нашу думку, більшість політиків усе ж таки спекулюють на даній темі, адже основні проблеми, що склалися в Україні, зумовлені непослідовними та непродуманими реформами у сфері економіки.

З юридичної точки зору війна має такі ознаки: формальний акт оголошення; розрив дипломатичних відносин між воюючими державами; анулювання двосторонніх договорів, особливо політичних; запровадження спеціального правового режиму, який характеризує часткові обмеження прав людини, тощо. Таким чином, війна – це збройна боротьба двох і більше держав, що характеризується формальним актом її оголошення.

Відновлення економіки має відбуватися на основі розробки спеціальних програм з “реанімації” господарської діяльності країни, спрямування всіх зусиль на відновлення сфери промисловості та сільського господарства. Відновлення економіки після збройного конфлікту так само вимагає розробки заходів, необхідних для відродження і подальшого розвитку економіки конкретного регіону, повернення населення та забезпечення гідних умов його існування, вирішення породжених конфліктом різноманітних соціальних проблем, відновлення інфраструктури та її інтеграції з іншими регіонами країни, розробки механізму забезпечення джерел відновлення.

Відомим прикладом відродження зруйнованої економіки Західної Європи є по\$ воєнний (після Другої світової війни) “план Маршалла”. Передумовами для початку його впровадження стали складні економічні обставини в Західній Європі в по\$ воєнний період. Європейські країни (насамперед, Німеччина, Франція, Італія) без зовнішньої допомоги не могли забезпечити стабільне функціонування власних економік. “План Маршалла” почав реалізовуватися з 1947 р. і був зосереджений на таких аспектах, як підвищення продуктивності праці у промисловості та сільському господарстві, фінансова стабілізація та розвиток торгівлі. Саме завдяки “плану Маршалла” було розроблено механізм використання власних і запозичених коштів (коли перші використовуються для поточних витрат, а другі – для капітальних інвестицій). Більше того, фінансова допомога була пов’язана з реалізацією структурних реформ, спрямованих на нарощування виробництва та розвиток торгівлі *.

Важливою особливістю “плану Маршалла” була принципово нова схема розрахунків за кредитами, яка вела до багаторазового збільшення задіяних коштів. Наприклад, німецький завод замовляв деякі деталі в США. Проте американський виробник цих деталей отримував за них гроші не від замовника, а з урядового фонду “плану Маршалла”. Замовник же вносив еквівалент у німецьких марках у спеціально створений європейський фонд. У свою чергу, з коштів цього фонду фінансувалися довгострокові пільгові кредити підприємствам для нових інвестицій. У кінцевому підсумку, в міру повернення підприємствами своїх боргів, кошти фонду дозволили європейським державам розплатитися і з США.

На думку Дж. Сороса, для радикальних реформ нам необхідно сформувати фінансовий пакет з європейських фондів розміром 50 млрд. дол., тоді країна не перебуватиме на межі банкрутства, а розвиватиметься. Для цього в Україні вже нагромаджено певний досвід формування програм, за якими можна використовувати фінансові ресурси для цілей розвитку.

Як показує досвід країн, відновленню передують політичне рішення, що базується на геополітичній доцільності та національному патріотизмі щодо визначення моделі розвитку. В Україні для успішної економічної реконструкції необхідні такі послідовні заходи:

- розробка і реалізація сучасної, заснованої на інноваційному розвитку, концепції реконструкції економіки країни з урахуванням реальної геополітичної ситуації;
- реалізація розробленої вітчизняними науковцями і урядом стратегії відновлення та розвитку Донбасу, а також повернення Криму;
- визначення ключових (пріоритетних) галузей розвитку, які забезпечать високу конкурентоспроможність товарів і послуг на зовнішніх ринках, а також державна підтримка таких галузей;
- прийняття відповідних законів щодо повної зайнятості, гідної оплати праці, підвищення продуктивності праці, цінової стабільності;
- розробка механізмів використання запозичених коштів та їх контролю;
- прийняття відповідних законів щодо усунення та недопущення надмірної концентрації виробництва і капіталу, уникнення формування монополій;
- недопущення корупції та запровадження економічних механізмів боротьби з нею;
- розробка ефективної соціальної політики, політики зростання доходів і споживання населення;
- створення спеціальних економічних зон і наукових парків.

ТИТИШ Б.Й.

Державний торговельно-економічний університет

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК КОНКУРЕНЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Перехід цивілізації до шостого технологічного устрою, крім власне технологічних змін, обумовив глибинні перетворення в усіх вимірах суспільного життя. Цифровізація економіки, що ґрунтується на широкому використанні мережових інформаційно-комунікаційних технологій, застосуванні даних у цифровому форматі, поширенні й використанні цифрових технологій та пов'язаних із ними товарів і послуг стає домінуючим трендом розвитку світової економіки. Інституційне середовище, в якому бізнес-процеси та управлінські інструменти розвиваються на основі цифрових технологій та інформаційно-комунікаційних систем, слугують основою для цифровізації суспільного розвитку.

Враховуючи всепроникний взаємозв'язок економіки з рештою сфер суспільного життя, цифровізація трансформує й систему конкурентних відносин. Зазначений вплив є доволі суперечливим, оскільки, з одного боку, цифрові ринки і пов'язані з ними мережеві ефекти сприяють процесам концентрації, а з іншого, – кінцеві споживачі можуть отримувати цифрові послуги одночасно за кількома каналами. Таке поєднання мережових ефектів і суперництва надає динамізму цифровій економіці, яка принципово відрізняється від традиційної економіки і докорінним чином модифікує характер конкурентних відносин. Найбільші цифрові платформи домінують на ринках завдяки ефектам масштабу. Саме у такий спосіб реалізується мережевий ефект, оскільки чим більшою є кількість користувачів платформи, тим більшою є її цінність для всіх суб'єктів.

Перехід до цифрової економіки кардинально змінює умови конкуренції, породжує появу нових ринкових суб'єктів з новими конкурентними перевагами та новими механізмами їх реалізації. Актуальності набувають нові методологічні підходи та нові моделі аналізу трансформації конкурентних відносин за умов цифровізації економіки. У цифровій економіці антимонопольне регулювання повинно охоплювати питання захисту персональних даних, свободи вибору споживачів, структури ринку та методів, що їх використовують компанії для утримання клієнтів.

Цифрові платформи значною мірою трансформують неокласичний підхід до ведення бізнесу, який ґрунтується на тому, що метою діяльності фірми є максимізація прибутку. Наразі у нових цифрових бізнес-моделях на перший план виходить досягнення максимальної кількості

користувачів. Така ситуація змогла скластися завдяки специфічним властивостям цифрового продукту як такого, що виникає з кристалізації інформації. Зокрема, ключову роль в подібному латеральному зсуві відіграли такі якості як невідчужуваність на доступність необмеженої реплікації, що дозволяє розширяти експансію продукту чи послуги без значних капіталовкладень. У разі, коли платформа збільшує масштаби та пропонує різні комплексні послуги, витрати клієнтів, пов'язані з переходом до інших провайдерів послуг, починають зростати, а тому такий перехід стає недоцільним і мережевий ефект дозволяє отримати домінуюче становище на ринку. Зрештою, кінцева мета в отриманні максимального прибутку зберігається, однак перелік опцій щодо досягнення цієї мети в сучасних умовах значно розширюється.

Такі метаморфози призводять до докорінних змін у структурі виробництва і споживання, усе більш широкого вжитку набувають цифрові продукти та послуги. Цифрові рішення мають різні специфічні характеристики, серед яких можна виділити дві основні: спорідненість технічної та програмної складових, а також спорідненість цифрових продуктів між собою, коли одні сервіси часто залежать від функціонування інших. Взаємозалежність та переплетеність лежать в основі таких великих технологічних напрямів як блокчейн-технології та концепція взаємозв'язаного «інтернету речей». Такі тренди формують певні бар'єри у гнучкому механізмі ринкової регуляції, що стримує розвиток конкурентних відносин, провокує надмірні концентрації на ринках та обмежують ефективність функціонування економічних систем.

Дослідження поведінкових тенденцій показують, що перемикання на іншу платформу пов'язане з когнітивними витратами з позиції необхідного часу та зусиль, із використанням неавтономної системи прийняття рішень. За цих умов зростає ринкова влада домінуючої платформи. У результаті має місце практично необмежене масштабування без утрати ефективності. Проте, оскільки домінуючих платформ без конкурентів дуже мало, вибір споживачів обмежується і вони практично не контролюють процес збору й використання їхніх даних. Це викликає заклопотаність щодо конкуренції та захисту прав споживачів у всьому світі.

За оцінками Всесвітнього економічного форуму, цифровізація має потужний потенціал для розвитку підприємництва та добробуту суспільства протягом наступного десятиліття і здатна сприяти генеруванню додатково понад 30 трлн дол. США доходів для світової економіки до 2025 р. При цьому роль сектора цифрових технологій невпинно зростає. На сьогодні чотири з п'яти верхніх позицій у рейтингу найдорожчих компаній належать компаніям ІТ-сфери.

Актуальна цінність цього сектору залишається особливо високою і для України: за результатами 2021 року завдяки експорту ІТ-послуг до країни було залучено \$6,8 млрд, що на 36% більше, ніж за результатами 2020 року. Особливу роль сектор ІТ-сектор прийняв з початок повномасштабної агресії росії: за підсумками першого кварталу 2022 року ІТ-експорт з України зріс на 28% у доларовому еквіваленті проти аналогічного показника минулого року та досяг \$2 млрд. Особливо яскраво стійкість галузі видно за результатами березня 2022, коли було втрачено менше 4% свого експорту ІТ-послуг, тоді як експорт України в цілому за даними Мінекономіки за цей же період скоротився удвічі. Подібна стійкість зокрема забезпечується і специфічною природою таких благ, експорт яких не залежить від доступності логістичних каналів, а виробництво може здійснюватись без постійної географічної прив'язки.

Стійкість ринку поширюється і на внутрішню його структуру. Аналіз звіту Антимонопольного комітету України за 2020 р. дає змогу дійти висновку про те, що український ринок телекомунікаційних послуг характеризується стійкістю ринкових позицій ключових операторів, стабільним попитом на послуги, а також високою конкуренцією у сегменті суміжних продуктів. При цьому Антимонопольний комітет України вживає заходів державного контролю з виявлення порушень законодавства про захист економічної конкуренції у сфері телекомунікаційних послуг, оскільки питання конкуренції в суміжних галузях стоїть особливо гостро з огляду на специфіку виробництва.

Стійке економічне зростання значною мірою обумовлюється розвитком та підтримкою конкурентного середовища, в межах якого функціонують суб'єкти господарювання. У процесі

здійснення учасниками ринкового простору фінансово-господарської діяльності, між ними виникають складні зв'язки, які трансформуються в конкурентні відносини суб'єктів господарювання. Від характеру їх розвитку значною мірою залежить подальший вектор економічного розвитку. Зважаючи на те, що становлення та розвиток конкурентних відносин в Україні відбувається за умов активізації процесів цифровізації економіки, відзначається складністю й багатогранністю, а також враховуючи стан національного конкурентного середовища та необхідність моніторингу змін, що відбуваються в ринковій кон'юнктурі, дослідження основних параметрів розвитку конкурентних відносин набуває все більшої актуальності.

Таким чином, на сьогодні проблема розвитку конкуренції на тлі посилення цифровізації економічної інфраструктури та економічних процесів залишається такою, що характеризується як високою науково-теоретичною цінністю, так і високим прикладним потенціалом. Особливо високою така актуальність є для відновлення та розвитку економіки України, як наразі зазнала суттєвого удару через початок широкомасштабного вторгнення інсургентів з російської федерації. Водночас, високі показники Індексу розвитку людини та динаміки попередніх років дозволяють оцінити потенційний вплив подальшого розвитку ринку ІТ-послуг як високий та такий, що становить значний інтерес для вивчення. Така позиція також посилюється врахуванням непрямого впливу цифровізації та розвитку ІТ-сегменту для економіки країни.

ТРЕВОГО О.І., СИДОРЧУК О.Г., ГОШОВСЬКА О.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

КРИЗА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Українська економіка зараз перебуває у стані найбільшого економічного стресу за весь період її незалежності через повномасштабне військове вторгнення сусідньої ворожої держави. Ситуація буде й надалі ускладнюватися, якщо війна триватиме ще понад 3-6 місяців – а ймовірність такого розвитку подій дуже висока. У період цього військового конфлікту країна втрачає відчутну частку ВВП та надходжень до бюджету, що неминуче спричиняє скорочення державних видатків та потребу визначення пріоритетних напрямків їх спрямування, а також додаткових заходів, спрямованих на підсилення економіки в цілому.

Згідно із попередніми розрахунками, рівень падіння ВВП України у 2022 році може досягнути -35-40% (прогноз Мінфіну) та більше. Наповнення державного бюджету податковими надходженнями знаходиться під загрозою, оскільки велика кількість компаній в Україні припинили або ж призупинили свою діяльність від початку воєнних дій. Також надходження у вигляді інвестицій в українську економіку, які перебували в процесі реалізації – на даний час призупинені, а очікувати нових можна лише внаслідок переміщення виробничих потужностей підприємств із "гарячих регіонів", а також будівництвом житла для внутрішньо переміщених осіб та державними інвестиціями у відновлення інфраструктури.

У країні із військовою економікою бюджетні надходження в основному використовуються на оборону. Так само, якщо країна запозичує суттєві фінансові ресурси, ці кошти можуть спрямовуватися здебільшого на утримання військових і забезпечення потреб національної безпеки. У мирний період податкові надходження та позикові гроші можуть використовуватися для покращення інфраструктури та внутрішніх програм, таких як освіта та медицина, у час же війни такі сфери зазнають додаткових втрат – за рахунок недоотриманого фінансування.

Соціальна сфера, яка не має особливого пріоритету в період війни, разом із тим може мати відчутний вплив на подальший розвиток країни. Зокрема, криза формування людського капіталу – як у кількісному, так і якісному відношенні – створює ризики для економічного розвитку в післявоєнний період. Україна зараз переживає масове скорочення економічно активного населення, цивільні втрати в місцях проведення військових дій, обстрілів, примусових депортацій, перебування на окупованих територіях, а також тимчасовий відтік

кадрів за кордон, часткове переміщення у західні регіони держави, із ускладненим працевлаштуванням на місцях.

Одне із вирішальних значень для формування людського капіталу має на даний час внутрішня міграція, і вона є важливим фактором перерозподілу людських ресурсів усередині країни. Дані Міжнародної Організацією з Міграції (МОМ) за березень 2002 року свідчать про те, що близько 6,48 мільйона людей є внутрішньо переміщеними особами (ВПО) в Україні внаслідок війни. Велика частка внутрішньо переміщених осіб - це представники вразливих груп: діти, жінки, люди літнього віку, інваліди та люди з хронічними захворюваннями, особи, які пережили насильство. Близько половини усіх ВПО перебувають на заході України; із них 30% прибули з Києва, понад 36% - зі східних регіонів України, та ще 20% - із півночі країни. Подальші терміни та активність воєнних дій будуть визначальними для внутрішньої та зовнішньої міграції. Тривалі бойові дії, швидше за все, сприятимуть тому, що значна частка переселенців будуть намагатися облаштувати своє життя на новому місці – вирішуючи житлові та побутові проблеми, влаштовуючи дітей у школи та садки, адаптуючись до інших сфер соціальної інфраструктури.

Що стосується зовнішньої міграції, тут ситуація частково схожа. Частина тимчасових емігрантів повернеться у свої колишні місця проживання, однак можна також очікувати велику кількість тих, хто з різних причин не повернеться. Зокрема, молоді люди - студенти та школярі, які проходять навчання в інших країнах, можуть стати неповоротними мігрантами. Країни, що приймають наших резидентів у режимі «тимчасового захисту», надають соціальні пільги, фінансову підтримку та створюють умови для навчання та праці українців. Неповорнення молодих людей спричинятиме прискорення старіння населення в Україні, виникнення дефіциту робочої сили в Україні та сповільнення темпів відновлення економіки після війни.

І чим довше біженці перебувають за кордоном, тим сильніший ризик, що вони не повернуться в Україну. Після завершення бойових дій це може призвести до серйозної кризи на ринку праці. Тому владі доведеться розробити спеціальні програми, які стимулюватимуть українців повертатися на батьківщину. Для цього потрібно працювати одразу за трьома напрямками: із самими мігрантами, з місцевою владою та українським бізнесом. Центральна влада має запропонувати містам та об'єднаним територіальним громадам фінансові та регуляторні інструменти, які стимулюватимуть їх розробляти та впроваджувати такі програми.

Виїзд громадян країни за кордон, внутрішня міграція та перереєстрація бізнесів у інших державах створюють ризики для подальшого розвитку економіки, яким варто запобігати шляхом створення умов для їх повернення та адаптації в Україні. Уже зараз, очікуючи виникнення таких ризиків для країни, уряд повинен формувати відповідну державну політику, яка б сприяла закладенню підвалин для майбутнього розвитку. Скажімо, створення спеціальних умов для розвитку малого бізнесу необхідне для залучення внутрішніх мігрантів та повернення тимчасових мігрантів в Україну. Забезпечення житлом, базовими державними послугами, а головне – робочими місцями у т.ч. через підтримку малого бізнесу – є факторами, які сприятливо впливатимуть на перерозподіл людського капіталу в межах та за межами країни. У період війни та посилення внутрішньої міграції важливою є також підтримка з "цифрової мобільності" для переміщеного бізнесу/людей, із тим щоб вони мали змогу жити та продуктивно працювати поза головними міськими агломераціями.

Без участі міжнародної спільноти – у першу чергу фінансової допомоги, а також технічної та адміністративної, відновлення країни затягнеться на довгий період, і матиме критичні наслідки як для громадян України які стали вимушеними переселенцями в середині країни, так і тих громадян, які перебувають на територіях інших держав. Для залучення такої підтримки та забезпечення інтересу міжнародних інвесторів уряд України має працювати одразу за багатьма напрямками, які включатимуть, окрім дипломатичних кроків, роботу в законодавчому полі, виконавчій системі та економічній сфері.

Важливим є запровадження програм для вимушених мігрантів, які мають мотивувати до переказу більшої частини їхніх доходів та формування заощаджень в Україні з подальшим

придбанням будь-яких активів або розвитку підприємництва. А це вже шлях і до повернення самих мігрантів у повоєнну державу. Проте, в Україні з чотирьох держбанків досі жоден не спеціалізується на банківському обслуговуванні мігрантів.

Під час війни, держава, як елемент економічної системи, стає головною дійовою особою в площині економічних, політичних та оборонних завдань. Це час активних бойових дії у шести регіонах, скорочення бізнес активності на третину, дефіциту палива, гуманітарної та продовольчої кризи, дефіциту держбюджету, тощо. Такі економічні результати потребують переходу до практично ручного управління економікою. Заходи дерегуляції фіскальної та монетарної політики суттєво зменшать адміністративне та податкове навантаження на бізнес і дозволять акумулювати оборотні кошти. Вже сьогодні, за активної участі міжнародної спільноти, слід думати про шляхи відновлення функціонуючи в умовах військової економіки. Проекти реконструкцій за прикладом плану Маршалла післявоєнного відновлення економіки держави вже опрацьовуються на предмет їх можливої реалізації і конкретизація заходів та напрямів впливу у сферах економіки держави залежатиме від результатів війни. На часі, підтримка виробництва, переорієнтація економіки на потреби армії, забезпечення оборони, відновлення і функціонування інфраструктури, забезпечення продуктової безпеки, тощо.

ТЮТЮННИК Г.О.

ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень» НАН України

ВІДНОВЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЗЮ МАРИКУЛЬТУРИ

Розвиток економіки має бути спрямований як на окрему ціль, так і представляти багатофункціональну систему, що охоплює їх досягнення у взаємозалежній сукупності. Розбудова блакитної економіки в контексті сталості має вирішальне значення не лише для позначеної Самітом глобальної цілі 14 «Збереження морських ресурсів», але й для цілей, що пов'язані із ресурсами, бідністю, здоров'ям, справедливістю та добробутом. Особливо це стосується острівних та прибережних держав, де моря та океани забезпечують повсякденне життя, засоби існування, економічні можливості в умовах бідності та відсутності продовольства. Сталий розвиток та управління галуззю марикультури може забезпечити значний потенціал для збільшення доходів і внесків галузі в національну економіку. Марикультура є однією з небагатьох галузей, здатних забезпечити екологічне зростання як сільських, так і прибережних районів.

Економічними перевагами, при раціональному управлінні даною галуззю, є експортний дохід та доходи у пов'язаних ланцюгах (постачання, переробка, пакування). Розвиток таких систем – це можливість диверсифікації засобів до існування на узбережжі шляхом стимулювання нових місцевих робочих місць. Марикультура як високопродуктивна галузь на засадах практик сталого розвитку є запорукою продовольчої та екологічної безпеки, стійкого ланцюга постачання морепродуктів та значних соціально-економічних переваг для прибережних районів. В положеннях Морської природоохоронної стратегії України № 1240-р. визначається, що потенційний розвиток давньої галузі разом із забезпеченням населення морськими харчовими продуктами сприятиме відтворенню ресурсного потенціалу та сталому розвитку країни. При правильному підході до розташування, розвитку, управління та регулювання, галузь марикультури може принести екологічні переваги. Вони включають збільшення біорізноманіття, покращення якості води, сприяння зменшенню викидів парникових газів, діючи як поглинач CO₂. Берегова марикультура також може бути способом мінімізації вимог і тиску на морський простір за допомогою використання систем рециркуляції та передових технологій, які забезпечують ефективне використання ресурсів, одночасно стримуючи та пом'якшуючи скиди та використовуючи відносно невеликі ділянки землі для вирощувати великої кількості продуктів харчування.

Рис. 2 Схема законодавчого регулювання управління галуззю марикультури в Україні
Джерело: авторська розробка із використанням [1-7].

Інституційне забезпечення галузі марикультури представляє просту структуру управління та використання водних біоресурсів, що має позитивне значення для її розвитку. Однак, дивлячись на охоплення українським законодавством видів діяльності галузі марикультури, можна побачити низку прогалин. П'ять з одинадцяти наведених видів діяльності, а саме оренда водних об'єктів, біорізноманіття, захист довкілля, ветеринарна медицина, кадрові питання та спеціальні установи достатньо детально окреслюються в законодавчому полі. Проте, вже можна визначити, що представлені заходи стосуються лише аквакультури, конкретніше рибного господарства. Оренда водних об'єктів не може бути ефективною та раціональною без морського просторового планування (зонування), яке не проведено та є нагальною проблемою сталого розвитку. Система сертифікації та електронної системи моніторингу не долучена поки що до повноважень жодного інституту марикультури.

Питання сталого розвитку у українському законодавчому базисі залишаються не розкритими, що не дозволяє говорити про екологоорієнтований розвиток рекреаційної та туристичної сфери. Біорізноманіття, захист довкілля, кадрове забезпечення достатньо обґрунтовані, однак характеризуються відсутністю розмежування на аквакультурну та марикультурну галузі. Остання потребує відокремлення своєї специфікації в результаті біологічних, екологічних, економічних відмінностей вирощування аквакультурних і марикультурних видів по всім напрямкам розбудови (корма, місце розведення, види тощо). Питання розвитку ринку продукції аквакультури та марикультури, особливо товарної, висвітлені лише в завданнях Морської природоохоронної стратегії України. Постає особлива необхідність розкриття інституційного аспекту цієї ланки. Аналогічна ситуація із спеціальними установами (біржами, банками, фондами). Проводяться консультації щодо реалізації проєкту Глобального екологічного фонду «Рибальство та екосистемне управління для Чорного моря», проте питання фінансових фондів не висвітлені. Перші рибні біржі знаходяться в процесі розробки та з'являться на Азові та на Київському морі (рис. 1).

Можна зробити висновок, що при достатньо простій та одночасно великій системі інститутів та розмежування їх повноважень, вагома частина питань щодо управління галуззю аквакультури, особливо марикультури не розкрито та потребує досліджень і імплементації перевіреного світового досвіду для її гармонійного розвитку.

1. Про аквакультуру: Закон України від 18 вересня 2012 року № 5293-VI, ст.616. Відомості Верховної Ради України від 25.10.2013. 2013 р., № 43, стор. 2285, стаття 616. URL: https://www.youtube.com/watch?v=MDI7SmaOVNA&list=PLZbVaWcmxsqdxIWNp_Kba2WT-xOUhXJHv&index=68 (дата звернення 07.02.2022).

2. Про Концепцію розвитку рибного господарства України: Постанова Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України від 13.10.2000. 2000 р., № 41, стаття 344. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1885-14#Text> (дата звернення 10.02.2022).

3. Про схвалення Морської природоохоронної стратегії України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2021 р. № 1240-р. Офіційний вісник України від 29.10.2021. 2021 р., № 82, стор. 113, стаття 5280, код акта 107767/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 10.02.2022).

4. Про затвердження Методики визначення розміру плати за використання на умовах оренди акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України для цілей аквакультури (марикультури): Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 1066. Офіційний вісник України від 31.12.2015. 2015 р., № 102, стор. 22, стаття 3506, код акта 80008/2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1066-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.02.2022).

5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України. Офіційний вісник України від 28.08.2020. 2020 р., № 67, стор. 315, стаття 2155, код акта 100460/2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.02.2022).

6. Про затвердження Порядку здійснення спеціального використання водних біоресурсів у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), внутрішніх морських водах, територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 р. № 992. Офіційний вісник України від 15.12.2015. 2015 р., № 97, стор. 34, стаття 3321, код акта 79712/2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.02.2022).

7. Державне агентство меліорації та рибного господарства України. URL: <https://darg.gov.ua/> (дата звернення 08.02.2022)

ФАБРИСОВА А.Д., МИХАЛЬЧИШИН Н.Л.
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ШАБІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ)

Діюча система утворення доходів місцевих бюджетів характеризується підвищеним рівнем залежності їх дохідної бази від отримання трансфертів із державного бюджету та постійним зменшенням частки власних надходжень. В умовах фінансової обмеженості місцевих органів влади та враховуючи виклики воєнного стану ускладнюється формування дохідної бази місцевих бюджетів, що потребує розроблення та обґрунтування системи практичних рекомендацій щодо забезпечення їх стабільності та результативності.

До місцевих бюджетів належать бюджети Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування. Бюджети місцевого самоврядування – це бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад.

Доходи бюджету – це кошти, що надходять у постійне користування на безповоротній основі. Вони забезпечують стабільність бюджету і фінансування його видатків. Відповідно до ст.9 Бюджетного кодексу України, доходи місцевих бюджетів класифікують за такими групами: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та трансферти.

До початку воєнних дій в Україні існували тенденції до зменшення дохідної частини місцевих бюджетів. Наприклад, дохідна частина Шабівської ОТГ (Шабівська сільська рада Білгород-Дністровського району Одеської області) порівняно з 2019 у 2021 році зменшилась на 1,99 %, а в 2020 – на 10%. Відповідно на рівні місцевої громади вдалось знизити тенденції до зменшення обсягу доходів, проте така позитивна динаміка буде втрачена у зв'язку з військовими діями в регіоні.

Щодо структури дохідної частини бюджету Шабівської ОТГ, то найбільшу частку формують податкові надходження – протягом 2020-2021 років понад 99% всіх доходів без врахування міжбюджетних трансфертів громади, а з врахуванням субвенцій та дотацій – 58,549 % у 2020 році та 63,875 % у 2021 році. Протягом 2019-2021 років до сільського бюджету Шабівської об'єднаної територіальної громади надходили різні міжбюджетні трансферти як з державного бюджету так і обласного бюджету Одеської області. Так, обсяг субвенцій з державного бюджету для Шабівської ОТГ склав: у 2020 році –36,092 %, а у 2021 році – 33,876 % всіх доходів бюджету ОТГ. Така велика питома вага офіційних трансфертів в структурі доходів бюджету Шабівської ОТГ свідчить про певну залежність територіальної громади від субвенцій та дотацій, обсяги надходження яких безпосередньо не залежать від представників органів місцевого самоврядування громади. Також для Шабівської ОТГ характерна недостатність диверсифікації джерел бюджетних надходжень від місцевих податків і зборів (основним серед них є податок та збір на доходи фізичних осіб).

Для розвитку територіальних громад важливе значення має планування формування доходів громади та виконання затверджених планів. Однак, за 2020-2021 рр в Шабівській ОТГ спостерігається невиконання дохідної частини сільського бюджету, що негативно впливає на розвиток самої громади. Таке невиконання найбільше залежить від надмірної видаткової частини. Аналіз виконання показників загального фонду Шабівського сільського бюджету за видатками засвідчив, що окремі галузі у періоді 2019-2021 років недофінансовано. До того ж, у видатки бюджету Шабівської ОТГ закладені лише витрати на задоволення першочергових суспільних послуг, гарантованих державою, а от видатки на здійснення регіональних та місцевих програм розвитку ОТГ майже не профінансовано.

До можливих причин утворення недостатнього обсягу доходів сільського бюджету Шабівської ОТГ можна віднести, зокрема:

- недосконалість та неузгодженість нормативно-правового регулювання у сфері формування дохідної частини бюджетів;

- нестабільність джерел формування доходів бюджетів та відсутність ефективного механізму міжрегіонального перерозподілу державних доходів;

- низький рівень фінансової грамотності органів місцевого самоврядування і відсутність зацікавленості місцевих органів влади у максимальній мобілізації місцевих податків та зборів;

- незначна частка надходжень від місцевих податків і зборів;

- надмірна централізація управління сільськими бюджетами та відсутність чіткого розподілу компетенції щодо вирішення конкретних завдань між центральними органами влади і органами регіонального та місцевого самоврядування;

- недосконалість системи короткострокового планування доходів місцевих бюджетів та нереалістичність плану доходів;

- високий рівень концентрації фінансових ресурсів у державному бюджеті країни, що знижує значення регіональних і місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих для населення завдань;

- нестабільний розподіл коштів між місцевими бюджетами різних рівнів.

Основними напрямками вирішення проблем щодо поліпшення умов для збалансованого та планомірного розвитку Шабівської об'єднаної територіальної громади, її соціального розвитку, поліпшення добробуту населення громади та наближення його до європейських стандартів є:

- збільшення власних фінансових ресурсів;

- вирішення питання щодо виведення із тіні власників земельних паїв, які самостійно їх обробляють, так званих «самостійників», так як переважна більшість із них отримуючи прибутки від господарювання на даних площах землі, не декларує їх в податкових органах і відповідно не сплачує ніяких податків до бюджетів різних рівнів;

- необхідність керівництву Шабівської об'єднаної територіальної громади щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які є вільні та по яких закінчуються договори оренди, передавати їх в оренду лише на конкурентній основі, тобто через електронні земельні аукціони. Застосування даного методу значно збільшить надходження орендної плати з юридичних чи фізичних осіб до сільського бюджету;

- необхідність продовження більш ефективної роботи щодо залучення до сільської громади міжнародних грантів для соціально-економічного розвитку території;

- розглянути можливість будівництва підприємства по сортуванню та переробці твердих побутових відходів за рахунок міжнародних грантів, що покращить ситуацію з безробіттям, забезпечить наповнення дохідної частини бюджету;

- переглянути штатний розпис та структуру Шабівської сільської об'єднаної громади з метою її оптимізації для зменшення навантаження на бюджет громади;

- збільшити видатки на розвиток малого та середнього бізнесу в громаді, що дасть змогу зменшити безробіття працездатного населення, створити нові робочі місця та в результаті збільшити надходжень до бюджету.

Воєнний стан, запроваджений в Україні, вплинув не лише на проблеми формування доходної частини місцевих бюджетів. Змінилась система перерозподілу коштів, головна мета якої забезпечити життєдіяльність територіальних громад. Так, у зв'язку зі змінами, внесеними до порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану, розширено перелік видатків бюджетів. Органи місцевого самоврядування зможуть приймати необхідні управлінські рішення щодо розв'язання першочергових потреб громад. Зокрема, щодо фінансування заходів з благоустрою населених пунктів, забезпечення безперервної роботи об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, національних електронних інформаційних ресурсів та державних інформаційно-комунікаційних систем тощо. Відтак, головна засади забезпечення існування територіальних громад, як і подальший їх розвиток, залежить від оперативності та ефективності прийняття управлінських рішень.

ШАТАЛОВА Л.С.

ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Російська агресія проти нашої держави стала чорним лебедем, наслідки прильоту якого викликали незворотні процеси в більшості сферах життєдіяльності українського суспільства, в тому числі і в економіці України. Провідні українські економісти оцінюють втрати від руйнівних дій сусідньої країни протягом трьох місяців війни в розмірі п'яти ВВП нашої країни довоєнних часів. В результаті знищення підприємств, навіть цілих галузей економіки, об'єктів інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів економічна система виходить зі стану динамічної рівноваги та перебуває в процесах біфуркаційних трансформацій. В складних умовах перебуває і ринок праці.

Військові дії на території нашої країни зупинили роботу багатьох підприємств, внаслідок чого багато людей втратили свої робочі місця та заробітки. Сучасний стан кон'юнктури ринку праці характеризується перевищенням попиту на роботу над пропозицією. Офіційна статистика свідчить, що в 2020 р. в період розпаду ковід пандемії кількість зареєстрованих безробітних в Україні складала 459,2 тис. чол., водночас в квітні 2022 р. зазначений показник склав 283,4 тис. чол. Пояснити зазначене протиріччя можна тим, що ті, хто втратив роботу внаслідок ковід пандемії мали змогу зареєструватися в центрах зайнятості. Безжальна війна сусідньої країни застала українців у розпалі та змусила стрімко залишати свої домівки та робочі місця. Згідно з даними Міжнародної організації праці, з початку російської агресії станом на травень 2022 р. в Україні було втрачено приблизно 4,8 мільйона робочих місць, понад 5,23 мільйона біженців втекли до сусідніх країн. Серед біженців в основному жінки, діти та особи старше 60 років. Із загальної кількості біженців приблизно 2,75 мільйона людей працездатного віку, 1,2 мільйона (43,5%) з яких раніше працювала і втратила або залишила роботу. На превеликий жаль, затяжний характер воєнних дій обумовлює незворотні процеси на ринку праці. Люди починають освоюватися на нових місцях, відкриті вакансії на ринку праці закривають пропозиції внутрішньо переміщених осіб, люди, які опинилися в інших країнах намагаються інтегруватися в зарубіжні ринки праці.

В тяжких умовах сьогодення ринку праці України притаманні такі особливості:

різке зменшення кількості вакансій порівняно з довоєнним періодом (за оцінками деяких фахівців втрое);

збільшення попиту на робочі професії (зокрема, водіїв, будівельників, кухарів, швачок, трактористів, електрозварювальників, перукарів, манікюрниць тощо);

зменшення розміру заробітних плат працівників;

гостра необхідність працівників швидко опановувати нові професії та набувати нові професійні компетенції.

Важливо зазначити, що на думку директорки Інститута демографії і соціальних досліджень ім. Михайла Птухи Е. Лібанової в період відновлення нашої країни після російської агресії найголовнішими професіями в Україні стануть професії будівельників, а також всі пов'язані з галуззю будівництва професії. Одне робоче місце в галузі будівництва генеруватиме 6-7 робочих місць в суміжних галузях, що обслуговують будівельну галузь.

Післявоєнне відновлення економіки України передбачатиме побудову ефективної економічної системи, яка буде здатна виготовляти конкурентоспроможну продукцію за допомогою сучасних технологій. Зусилля держави сьогодні повинні бути спрямовані на підтримку системи соціального захисту в Україні, працевлаштування у відносно безпечних районах України, надання преференцій роботодавцям. Зазначені заходи сприятимуть збереженню робочої сили для післявоєнного відновлення нашої країни.

Ринок праці в Україні в коротко- та довгостроковій перспективі розвиватиметься за індивідуальною траєкторією, оскільки фактори, що на нього впливають, та умови його функціонування кардинально відзначатимуться від факторів і умов в відносно економічно стабільних країнах світу. В країнах зі сталим економічним розвитком формуються тенденції зменшення робочого часу, автоматизації і роботизації рутинних робочих операцій, ускладнення змісту праці, формування та розвитку нових форм нестандартної зайнятості. Оскільки в Україні на ринку праці правила гри визначатиме роботодавець під тиском великої армії безробітних, то стиснення робочого часу маловірогідне. Автоматизація та роботизація простих робочих операцій можливі за умови значних капіталовкладень, яких бракує в Україні на даному етапі розвитку. У зв'язку з цим ризик витиснення людини машинами з виробничого процесу, актуальний для розвинених країн світу, в українських реаліях мінімізується. Ускладнений зміст праці та розвиток нестандартної зайнятості будуть характерні для українського ринку праці, оскільки перед робітниками ставитимуться нестандартні задачі з відновлення зруйнованого, а форми нестандартної зайнятості сприятимуть перерозподілу соціальної відповідальності не на користь робітника.

Ринок праці в Україні тимчасово знаходиться в зоні турбулентності, для якої деякий час характерними будуть превалювання пропозиції робочої сили над попитом та наявність роботи при одночасній відсутності достойної її оплати. Проте загальними зусиллями українське суспільство вибудує в Україні сучасний ринок праці, на якому будуть збалансовані інтереси роботодавців та робітників та який адаптивно реагуватиме на зміни зовнішніх та внутрішніх факторів.

ШАТНЕНКО К. О.

Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень
Національної академії наук України»

ПОЛІТИКА ЗГУРТОВАНІСТІ ЄС ТА ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ У ПРОГРАМАХ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Політика згуртованості є частиною стратегії Європейського Союзу, яка направлена на гармонізацію розвитку країн-членів ЄС та регіонів. Ідея полягає у тому, що значна диференціація між рівнями розвитку регіонів послаблює згуртованість суспільства, стає певним кордоном для співробітництва навіть у тих питаннях, вирішення яких потребує спільних дій. Ця політика реалізовується через транскордонне, транснаціональне та міжрегіональне співробітництво. Так, на кожний програмний період визначаються пріоритети розвитку, а потім вже в рамках цих пріоритетів розробляються програми співробітництва та відповідні проекти. У поточному програмному періоді на 2021-2027 рр. пріоритетами політики згуртованості є: більш конкурентоспроможна смарт Європа; більш зелена економіка з переходом до чистої економіки з

нульовими викидами вуглецю; більш пов'язана через мобільність Європа; більш соціальна та інклюзивна Європа, наближена до громадян Європа завдяки сталому та комплексному розвитку всіх типів територій.

Хоча Україна не є членом ЄС, вона має змогу приймати участь у програмах співробітництва через сусідство з країнами-членами ЄС. Також можливості України співпрацювати з європейськими партнерами розширилися завдяки імплементації Угоди про асоціацію з ЄС з 2017 р. Наприклад, сьогодні діють програми транскордонного співробітництва для прикордонних територій України: Програма басейну Чорного моря, Interreg NEXT Румунія-Україна, Дунайська транснаціональна програма, Програма транскордонного співробітництва Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна. Хоча пріоритети цих програм затверджено, у політиці згуртованості визначено, що вона є гнучкою, тому що іноді виникають нові виклики.

Україна є партнером цих програм вже не перший програмний період. Проте через російську агресію з 24 лютого 2022 р. країна виявилася у вкрай скрутному становищі. Партнери з ЄС надають макрофінансову допомогу, організують гуманітарну та воєнну допомогу. На жаль, війна ще не завершилася, а масштаби руйнувань досягли величезних розмірів. Тому зараз зрозуміло, що для відбудови України знадобиться значна кількість ресурсів. Завдяки досвіду співпраці з європейськими партнерами через програми транскордонного співробітництва, виник людський капітал, який може очолити такий потужний канал підтримки повоєнного відновлення. Можна скористатися наявними програмами транскордонного співробітництва, оновивши їх з урахуванням пріоритету повоєнного відновлення України. Зараз розрив у рівні розвитку з Європейськими сусідами постійно зростає, тож це суперечить завданням політики згуртованості.

Існує необхідність визначення пріоритетів та форм реалізації транскордонного співробітництва повоєнного відновлення територіальних громад України. Місцеві уряди мають краще розуміння актуальних проблем та бачення шляхів їх вирішення. Тому необхідно розробити стратегію та програму повоєнного відновлення на рівні територіальних громад. Ці документи мають стати базою для координації міжнародної допомоги.

Отже, необхідно поширювати обізнаність громадян щодо можливостей транскордонного співробітництва, розвивати ініціативу з боку місцевої адміністрації та громадських організацій, підтримувати створення громадських організацій, що мають чітке бачення відновлення територіальної громади та мають активну громадянську позицію. Позитивний досвід реалізації з європейськими партнерами спільних проєктів, які підвищують рівень добробуту населення, має закріпити демократичні цінності у регіоні. А підтримка українських партнерів з ЄС є прямим проявом солідарності з Україною та необхідним кроком для згуртованості регіону.

ШОПНА І.М.

Львівський державний університет внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України поставила на порядок денний питання про вдосконалення публічного адміністрування у секторі безпеки і оборони, яке, не зважаючи на прикладені зусилля і певні здобутки, ще не можна вважати вирішеним. Існування у системі військового управління рудиментів радянської епохи і, одночасно, посилення тенденцій північноатлантичної інтеграції утворюють низку проблем організаційного і правового характеру, вирішення яких залежить від наявності відповідного теоретико-методологічного підґрунтя.

Проблеми запровадження ефективного механізму громадського контролю (нагляду) є надзвичайно важливими для будь-якої сучасної правової демократичної держави, оскільки реалізація громадянами свого права на участь у системі державного управління дає змогу підвищити його продуктивність та знизити деструктивний вплив корупційних ризиків. Прийняття у 2018 році Закону України «Про національну безпеку України», з одного боку, суттєво оновило понятійний ряд та механізми забезпечення означеної безпеки, але, з іншого боку, залишило багато прогалин у правовому регулюванні громадського контролю, який у вказаному документі носить назву «громадський нагляд». Вказане потребує системної роботи, спрямованої на заповнення існуючих прогалин вказаної активності громадянського суспільства по відношенню до сектора безпеки і оборони. Слід також брати до уваги, що активність численних громадських об'єднань, інтереси яких пов'язані із забезпеченням національної безпеки та обороноздатності нашої держави, значно підвищилася протягом останніх восьми років, що додатково підтверджує необхідність напрацювання відповідного нормативно-правового підґрунтя, у першу чергу – для суб'єктів публічного адміністрування сектору безпеки і оборони в їх взаємодії з громадськістю. Вказане обумовлює актуальність та важливість дослідження громадського контролю (нагляду) у сфері публічного адміністрування у секторі безпеки і оборони.

Удосконалення системи публічного адміністрування потребує нині перегляду базових критеріїв оцінювання діяльності публічної адміністрації, які склалися на теперішній час у теорії та практиці. Традиційно управлінські процеси в аспекті їх ефективності розглядали відповідно до тих соціальних цілей і завдань, на досягнення яких були спрямовані управлінські впливи. Так, до критеріїв соціального управління відносили піднесення економічного розвитку держави, зміцнення її ролі на міжнародній арені, зростання ВВП, зменшення гостроти внутрішньодержавних конфліктів, зростання рівня життя населення тощо. Однак можливість порівняти між собою ефективність діяльності двох суб'єктів управління за означеними критеріями завжди призводила до несподіваних результатів внаслідок неврахування тенденцій, які виникають за межами певної держави, однак внаслідок тенденцій глобалізації безпосередньо впливають на якість життя в ній. Як приклад можна навести світову фінансово-економічну кризу 2008 року, глобальну фінансову кризу 2020 року, початок і розвиток яких не обумовлювався діяльністю органів публічної влади України, але наслідки охоплювали погіршення рівня життя населення, банкрутство суб'єктів господарювання тощо.

Ті ж тенденції знайшли свій прояв у системі публічного адміністрування у секторі безпеки і оборони. Станом на початок 2014 року Збройні Сили України та інші військові формування продемонстрували недостатню неготовність виконувати свої бойові задачі в умовах збройної агресії Російської Федерації. Однак причини цього явища знаходилися поза компетенцією системи військового управління і пояснювалися тривалою політикою ослаблення української армії шляхом зниження привабливості військової служби з-за низького грошового забезпечення, майже повним скасуванням соціальних гарантій військовослужбовців, масштабним відчуженням військового майна, у тому числі озброєнь і військової техніки, тощо.

Публічне адміністрування у секторі безпеки і оборони має свої особливості, які не можуть бути зведені до урахування всіх (або основних) потреб та інтересів фізичних і юридичних осіб. В умовах дії надзвичайних адміністративно-правових режимів (надзвичайного стану, воєнного стану тощо) обмежуються деякі визначені Основним Законом права і свободи людини й громадянина, може змінюватися порядок реалізації товарів і надання послуг суб'єктами підприємницької діяльності, отже, було б нелогічним при визначенні ефективності діяльності сил безпеки і сил оборони у таких умовах покладатися на оцінку таких дій громадськістю, права якої могли обмежити, або іншим чином викликати негативні суб'єктивні реакції (наприклад, у батьків призовників у період мобілізації, які можуть реагувати не на порушення правових норм, а на сам факт призову їх сина/доньки на військову службу). Разом з тим зрозуміло, що вказані заходи є невід'ємною умовою забезпечення територіальної цілісності

нашої держави, її суверенітету та обороноздатності, отже, їх здійснення не може напряду залежати від схвалення або несхвалення частиною населення.

Однак необхідність визначити ефективність функціонування сектору безпеки і оборони однозначно існує. Як свідчать попередні періоди розвитку української державності, відсутність належного демократичного цивільного контролю над Збройними Силами України, особливо за часів, коли посаду Міністра оборони України займали громадяни Російської Федерації Д. Саламатін (2012 р.) та П. Лебедєв (2012-2014 рр.), призводила до значних кадрових, матеріально-технічних, фінансових та інших втрат в оборонному відомстві та у Збройних Силах України.

Саме у функціонуванні системи демократичного цивільного контролю і слід, на нашу думку, шукати відповідь на питання про сутність ефективності публічного адміністрування у секторі безпеки і оборони. Безумовно, подальше вдосконалення демократичного цивільного контролю у секторі безпеки і оборони потребує вирішення декількох проблем, які, на нашу думку, заважають його продуктивному здійсненню. По-перше, потребують свого заповнення правові прогалини, пов'язані із визначенням у Законі України «Про національну безпеку України» кола суб'єктів, що можуть здійснювати громадський нагляд (нині їх де-юре значно менше, ніж тих, що здійснюють відповідні функції де-факто, наприклад, не враховано існування численних рад громадського контролю при органах виконавчої влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органах тощо). По-друге, потребують нормативного узгодження терміни «громадський контроль», «громадський нагляд», «громадський моніторинг», які означають схожі явища, використовуються у законодавчих та підзаконних правових актах та практиці діяльності досліджуваних рад (значна частина яких має назви на кшталт «рада громадського контролю»), проте співвідношення між вказаними поняттями залишає простір для довільного тлумачення. Разом з тим саме система громадського контролю (нагляду) здатна виробити, вербалізувати та застосувати критерії оцінювання ефективності публічного адміністрування у секторі безпеки і оборони. При цьому, на відміну від оцінки широкого кола невизначених осіб, оцінювання у межах громадського нагляду як складової частини демократичного цивільного контролю дозволяє, з одного боку, зберегти об'єктивність за рахунок відсутності дисциплінарних та інших адміністративних зв'язків суб'єкта та об'єкта нагляду, а з іншого – за рахунок включення до контрольних заходів кваліфікованих експертів, серед яких можуть бути провідні науковці у сфері військового права і права національної безпеки, представники антикорупційних та інших громадських організацій, які мають досвід оцінювання діяльності великих мілітарних структур тощо.

Отже, ефективність публічного адміністрування у цивільному секторі і у секторі безпеки та оборони має своїми спільними критеріями якості та швидкості здійснення ними адміністративних процедур, віднесених до їх компетенції. Одночасно суб'єкти оцінювання будуть різнитися: якщо у цивільному секторі такі суб'єкти будуть загальними, то у секторі безпеки та оборони – спеціальними.

ETHICS OF FUNCTIONING OF SOME COMPANIES IN UKRAINE IN CONDITIONS OF WAR (ON THE EXAMPLE OF PHILIP MORRIS)

Today, enterprises in Ukraine and around the world operate during the war. The reason for this was the military invasion of Ukraine on February 24, 2022. They violated the Ukrainian state border on land, in the sea and in the airspace. Such a decision will be punished. Numerous economic sanctions imposed by the United States, the European Union and other countries are expected to weaken Russia's financial strength. Due to the barbaric methods of warfare, world business is also joining the economic pressure on the aggressor country. Many international corporations have closed down or closed down production and investment activities in the Russian Federation on their own initiative. But the ethical aspects of some businesses are very actual. We mean, for example, a company PHILIP MORRIS.

Philip Morris International Inc. – is a public international company that sells its products in more than 175 countries, has 71 thousand employees, 150 million consumers, 5 leading global brands of cigarettes [1].

PHILIP MORRIS develops its business both in Ukraine and in the Russian Federation. According to the company's website, Philip Morris International entered the Ukrainian market in 1994 and was represented by PJSC Philip Morris Ukraine and Philip Morris Sales and Distribution LLC. The company has a modern factory in Kharkiv, which produces a number of international brands for both Ukrainian and foreign markets. Philip Morris Ukraine also manages Philip Morris International's branches in Armenia, Georgia and Moldova. [1].

We consider it ethically unacceptable that PHILIP MORRIS conducts successful economic activities in Ukraine and Russia at the same time, even during the war. Unfortunately, the general public in Ukraine does not know that buying tobacco products of PHILIP MORRIS brands, they thereby improve the financial condition of the company.

According to the results of activities in 2020, the market share of PHILIP MORRIS tobacco products in Ukraine was 32.1%, in Russia – 32.3% [2, 3]. The total volume of investments (since the market) in Ukraine – 0.698 billion dollars USD, in Russia – 2.0 billion dollars. Number of employees 1300 and 3500 people in accordance. The amount of taxes paid (at the average annual rate) is 0.76 and 2.99 billion dollars USA. Net profit in 2020 amounted to 0.0975 billion dollars USD in Ukraine and 0.10676 billion dollars USA in Russia.

So, by buying the products of the brands of these companies today, the citizens of both countries become indirect participants in the financing of the war. In Ukraine, PHILIP MORRIS products are IQOS, Bond Street, Heets, Parliament, Marlboro, L&M. In Russia – IQOS, Bond Street, Next, Parliament, Marlboro, Chesterfield, L&M, Eve, Оптима, Muratti, Lil SOLID.

Therefore, informing the population, reducing demand and financial sanctions will be effective tools to influence these companies and stop the war.

1. *Philip Morris International. Official website.* URL: <https://www.pmi.com/> (date of application 30.05.2022).

2. *Отчет о деятельности в области устойчивого развития аффилированных компаний «Филип Моррис Интернэшнл» в России 2020.* P. 196. URL: <https://www.pmi.com/resources/docs/default-source/russia-market/pmi-russia-sustainability-report-2020.pdf> (date of application 30.05.2022).

3. *Філіп Морріс Україна. Звіт про управління 2020.* P. 10. URL: <https://www.pmi.com/resources/docs/default-source/market-ukraine> (date of application 30.05.2022).

TRENDS OF FORMATION OF COMPETITIVE RELATIONS IN THE LABOR MARKET OF MILITARY ECONOMY

The study of competitive relations in the labor market should focus on two main areas: assessing the specifics of the external environment (macroenvironment), which actually determines the conditions of competition, which are not influenced by a particular employer or employee. The second focus is directly on the competitive relations themselves, their features and specifics in accordance with the prevailing conditions. Such conditions are influenced by the firm, the employee, their associations, and the labor market infrastructure. This approach allows to divide the whole environment of competitive relations into macro-environment and the direct competitive environment. In turn, this division defines the objectives of the study and its possible methods:

- 1) assessment of the macroenvironment of the formation of competitive relations;
- 2) analysis of the immediate competitive environment - quantitative and qualitative imbalances in the labor market as a prerequisite and result of competitive mechanisms.

PEST-analysis is used to assess the macroenvironment.

The situation on the labor market of Ukraine and Lviv region, respectively, has undergone radical changes in recent months – months of full-scale armed aggression. Analytical research according to the methodology of PEST-analysis was based on expert assessments of specialists of the Lviv Regional Employment Center, publications and surveys of analytical centers [1, 2], personal observations.

We will analyze the environment of formation of competitive relations of the labor market of Lviv region. We will classify the factors according to the groups determined by the methodology of PEST-analysis.

Among the political factors, the macro-environment of the labor market was most affected by the conduct of hostilities. This manifested itself in significant population movements, as well as in the cessation of economic activity in many regions. Thus, according to a study by Gradus Research [3] as of the end of March 2022, 86% of companies have suspended their business activities, and 48% of them are partially or not working at all. At the same time, business support measures, namely business relocation, allowed to relocate 500 enterprises to safe regions. It's not so much. At the same time, there is a transformation of the sectoral structure of the economy, as 6% of domestic business has even increased the volume of its activities [3]. This is mostly the case in the food trade. Such indicators are insufficient to compensate for the loss of business and jobs. The resumption of economic activity will in many cases require significant investment, and the field of employment will recover too slowly, which will increase competitive tensions in the labor market.

The impact of globalization trends on the labor market has been felt for a long time and is expressed in the openness of international labor markets, the possibility of physical or remote work abroad. From this point of view, it reduces the pressure on the labor market of Ukraine and especially Lviv region and the competitive tension on it.

State employment policy is a political factor in the labor market. It is implemented by the main intermediary in the labor market – the State Employment Service. The strategy for the development of this structure for 2022-2024 provides for further improvement of its work by strengthening cooperation with employers, creating better conditions for employment of the unemployed on digital platforms. In recent years, its activities have been significantly reformed in order to turn it into an active and efficient digital service. Among the innovations that have already been implemented – the ability to register, submit documents, registration and assistance through the digital service Diia. By the end of 2022, the employment service should be able to provide employers with online reports, full self-service for job seekers and companies.

The groups of factors included in the PEST-analysis are closely related. Political instability has led to the specifics of economic factors. Thus, the beginning of hostilities in 2014, according to scientists [4] competition in the labor market in early 2015 has more than doubled compared to early 2014. This is reflected in the workload per 1 job, which increased from 2.5 people to 6.6. As of May 1, 2022, the number of vacancies submitted by employers to employment centers in Lviv region was 3.3 thousand units. The workload per vacancy in the Lviv region decreased to 4 people (as of May 1, 2021 – 7 people), while in Ukraine this figure was 11 people. Thus, while competition in Ukraine is intensifying, in Lviv oblast it has eased somewhat due to a decrease in the number of unemployed. Thus, in 2021, many enterprises resumed their activities after the mitigation of anti-epidemic measures.

Migration factors significantly affect competition in the labor market as a market regulator, which reduces the pressure on domestic and regional labor supply. Thus, according to the International Organization for Migration, about 6 million Ukrainians live outside Ukraine. However, in recent months, due to hostilities, these processes have become enormous. According to their data, as of May 3, 2022, more than 8 million Ukrainians (18.2% of the country's population) were internally displaced, and 5.5 million people became refugees outside the country [1]. Such processes will need to be addressed in the near future. Because many countries are interested in replenishing their human resources. Thus, on March 4, 2022, the EU Council activated the Temporary Protection Directive 2001/55/EU. This Directive allows persons leaving Ukraine after 24 February 2022 to stay in the EU for one year with the possibility of extension for up to three years. At the same time, such persons receive the right to work, full access to education, health care, and social assistance.

Technological factors cause rapid changes in the field of labor. New forms of employment, new professions appear. Accordingly, the requirements of employers to the knowledge and skills of employees are changing. Education must respond to these challenges. Evidence of this is the legislative consolidation of the concept of "gig-specialist" and "gig-contract" as a hybrid form of employment, which contains the benefits of working as an individual entrepreneur and, at the same time, provides such a specialist with higher standards of social protection. Such forms of employment will be competitive in the future and change the profile of competition in the labor market.

The labor market in wartime is tense and heterogeneous. Significant efforts will be needed to stabilize it in the postwar period. This will include, for example, business support, refugee and migrant return programs. The realization of these intentions will directly depend on the rapid victory and support of the state in the postwar period. As Ukraine's capabilities remain limited, international organizations, foreign investors and donors, institutional support and other important initiatives will continue to play an important role.

1. *Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення. Раунд 4. 3 травня 2022 року. Міжнародна організація з міграцій при ООН.* URL: https://displacement.iom.int/reports/zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-naselennya-raund-4-3_2. 2. *Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни.* Соціологічна група «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_032022_v__press.pdf. 3. *Діагностування стану українського бізнесу під час повномасштабної війни Росії з Україною.* Соціологічна група «Рейтинг». URL: https://gradus.app/documents/188/BusinessInWar_Gradus_KSE_Report_30032022_ua.pdf. 4. *Осокіна В.В., Руденко Н.В. Формування конкурентного середовища на ринку праці за умов євроінтеграції. Теоретичні та прикладні проблеми економіки. 2015, №1(30). С. 230-237. Режим доступу: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2015_30/zb30_24.pdf*

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Безе Андрій Олегович – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, здобувач вищої освіти першого рівня, спеціальність «Міжнародні економічні відносини», група ЕВ-11, Інститут економіки і менеджменту

Білієнко Руслан Андрійович – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, здобувач вищої освіти першого рівня, спеціальність «Міжнародні економічні відносини», група ЕВ-12, Інститут економіки і менеджменту

Білянська Лідія Олегівна – Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, студентка

Бобик Тамара Василівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, студентка групи УА-42 Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Боднар Галина Федорівна – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту та адміністрування

Василевич Анна Олегівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, студентка групи УА-42 Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Вербовська Леся Степанівна – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту та адміністрування,

Волянський Олег Романович – Начальник юридичного відділу Західного офісу Держаудитслужби

Галюк Ірина Богданівна – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту та адміністрування

Гошовська Оксана Вікторівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Грицюк Тетяна Віталіївна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, здобувач вищої освіти першого рівня, спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», група ФБ-11, Інститут економіки і менеджменту

Гуль Валерія Андріївна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, студентка групи УА-323 Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Данилович-Кропивницька Марта Львівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Дмитрук Віталій Володимирович – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, аспірант

Древаль Юрій Дмитрович – Національний університет цивільного захисту України, м. Харків, доктор наук з державного управління, проф., професор кафедри охорони праці та техногенно – екологічної безпеки

Жукова Євгенія Олексіївна – Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ, докторант, канд.юрид. наук

Завербний Андрій Степанович – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, проф., доктор екон. наук, професор кафедри зовнішньоекономічної та митої діяльності

Завербний Сергій Андрійович – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, студент

Зайчківська Анастасія – Одеський національний економічний університет, м. Одеса, студентка 2 курсу ЦЗФН

Змисна Ірина Іванівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, аспірант

Зомчак Лариса Миколаївна – Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, доцент кафедри економічної кібернетики, доц., к.е.н.

Іваницька Наталія Богданівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, старший викладач кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Іваськевич Христина Ігорівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., асистент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Іличок Богдан Іванович – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Канцір Ірина Анатоліївна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Каспрак Божена Володимирівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, студентка групи УА-42 Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Квасов Олександр Ігорович – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, здобувач вищої освіти першого рівня, спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини», група ЕВ-11, Інститут економіки і менеджменту

Коваленко Олена Олександрівна – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, завідувача кафедри цивільно – правових дисциплін і трудового права імені професора О.І. Процевського, проф., доктор юрид. наук

Коломієць Володимир Ігорович – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, здобувач вищої освіти першого рівня, спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», група ФБ-11, Інститут економіки і менеджменту

Комаринець Софія Орестівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Корицька Ольга Іванівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., асистент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Кречко Олександра Михайлівна – Національний університет «Львівська політехніка», м.Львів, студентка групи УА-42 Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Курганська Елеонора – Одеський національний економічний університет, м. Одеса, к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів

Курельчук Анна Олегівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, студентка групи УА-42 Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Лайко Олександр Іванович – ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», м.Одеса, заступник директора з наукової роботи, доктор екон. наук, професор

Лахман Марта Андріївна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, студентка групи УА-32з Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Лисак Мар'яна Михайлівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, студентка групи УА-32з Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Логвіновська Світлана Іванівна – Одеський національний економічний університет, м.Одеса, к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів

Любохинець Лариса Сергіївна – Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної безпеки

Мандич Олександра Валеріївна – Державний біотехнологічний університет, м.Харків, доктор екон. наук, проф., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Мандюк Ярина Юріївна – Компанія «Peakdefi», криптоконсультант

Маринов Дмитро Михайлович – Одеський національний економічний університет, м. Одеса, аспірант 1 курсу кафедри фінансів

Мармуляк Анна Сергіївна – Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м.Львів, аспірант, кафедра іноземних мов та перекладознавства інституту психології та соціального захисту

Мацик Роман Орестович – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, аспірант

Машталір Софія Геннадіївна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, студентка групи УА-42 Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Мельник Алла Федорівна – Західноукраїнський національний університет, м.Тернопіль, д.е.н., проф., професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу

Мельник Марія Іванівна – Львівський національний університет імені Івана Франка, м.Львів, здобувачка вищої освіти (магістратура), спеціальності 051 «Економіка» (спеціалізації «Бізнес-економіка»)

Мельник Ольга Миколаївна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, студентка групи УА-42 Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Михайлюк Владислав Русланович – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, студент

Михальчишин Наталія Лук'янівна – Національний університет «Львівська політехніка», м.Львів, к.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Музика Павло Михайлович – Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м.Львів, доктор екон. наук, професор, зав.кафедри економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені професора І.В.Поповича

Науменко Артем Олександрович – Державний біотехнологічний університет, м.Харків, доктор наук з державного управління, проф., професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,

Олійник Юрій Богданович – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, здобувач вищої освіти першого рівня, спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», група ФБ-11, Інститут економіки і менеджменту

Пилипенко Любомир Миколайович – Національний університет «Львівська політехніка», м.Львів, д.е.н., проф., директор Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Поплавська Жанна Василівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, д.е.н., проф., завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Прокопишин Оксана Степанівна – Львівський національний університет природокористування, м.Львів, доцент кафедри обліку та оподаткування, заступник завідувача кафедри з наукової роботи, канд.екон. наук, доцент

Пушак Галина Іванівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Пушак Ярослав Ярославович – Львівський державний університет внутрішніх справ, м.Львів, професор, доктор економічних наук, професор

Рисін Віталій Васильович – Національний університет «Львівська політехніка», м.Львів, д.е.н., проф., професор кафедри фінансів

Рисін Марія Віталіївна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Рисін Олег Віталійович – Національний університет «Львівська політехніка», м.Львів, студент групи КН-115, Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Романюк Олег Ігорович – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, здобувач вищої освіти першого рівня, спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини», група ЕВ-11, Інститут економіки і менеджменту

Руда Юлія Тарасівна – Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, студентка магістратури

Садова Уляна Ярославівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, д.е.н., проф., професор кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Сенів Лідія Анатоліївна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Сидорчук Орислава Григорівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, доктор екон. наук, канд. наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та публічної служби Інституту державного управління

Скорик Галина Іванівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Смоляк Мирослава Андріївна – ВСП «Любешівський технічний фаховий коледж ЛНТУ», студент

Соломонко Дмитро Олександрович – Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, асистент

Степура Тетяна Михайлівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, д.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Танасієнко Наталія Петрівна – Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної безпеки

Титиш Богдан Йосифович – Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, аспірант

Тревого Олена Ігорівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, к.е.н., доц., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Трушкіна Наталія Валеріївна – Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва, канд. екон. наук, старший дослідник

Тютюнник Ганна Олексіївна – ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень» НАН України, м. Одеса, к.е.н., науковий співробітник, вчений секретар відділу економіко – екологічного розвитку приморських регіонів

Фабрисова Анастасія Дмитрівна – Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, студентка групи УА-42 Інституту адміністрування та післядипломної освіти

Циналевська Ірина Антонівна – ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», науковий співробітник, кандидат економічних наук

Шаталова Людмила Семенівна – Державна установа «Інститут ринку і економіко – екологічних досліджень Національної академії наук України», м.Одеса, старший науковий співробітник, к.е.н., доцент

Шатненко Катерина Олегівна – Державна установа «Інститут ринку і економіко – екологічних досліджень Національної академії наук України», м. Одеса, канд. екон. наук, старший науковий співробітник відділу розвитку регіональних економічних систем

Шопіна Ірина Миколаївна – Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, доктор юрид. наук, проф., професор кафедри адміністративно-правових дисциплін

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Матеріали V всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
„Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності”**

Укладачі: Михальчишин Н.Л.

Комп'ютерна верстка О.Я. Завельська

Один електронний оптичний диск CD-ROM
Об'єм даних у мегабайтах 1,22 Мб
Наклад 100 прим.

ТзОВ «Галицька видавнича спілка»
вул.Туган-Барановського, 24, м.Львів, 79005
Тел. (032) 276-37-99
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №7408 від 27.07.2021